

บำเพ็ญบารมี

ลำดับเรื่องในเล่ม

๑. ทานบิณฑก
๒. ปุญญกิริยวัตตุ
๓. การบำเพ็ญบารมีที่ถูกต้องแนวทาง
๔. พุทธศาสตร์กับไสยศาสตร์

พุทธทาสภิกขุ

บำเพ็ญบารมี

พุทธศาสนิกชน

ได้รับความเมตตาจากธรรมทานมูลนิธิ

ให้จัดพิมพ์หนังสือชุดลอยปทุมออกเผยแพร่

เพื่อประกาศพระสัจธรรมและรักษาต้นฉบับเดิมของธรรมทานมูลนิธิ

หนังสือชุดลอยปทุมนี้ได้จัดพิมพ์ในสมัยที่หลวงพ่อกุฑพุทธศาสนิกชนยังมีชีวิตอยู่

ธรรมสภาขอกราบขอบพระคุณธรรมทานมูลนิธิ ผู้จัดพิมพ์ครั้งแรกเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

แสดงกตเวทิตา ถวายแด่พระเดชพระคุณ ท่านเจ้าประคุณ
พระธรรมโกศาจารย์ (หลวงปู่พุทธทาสภิกขุ) เนื่องในมงคลกาล
๑๐๐ ปี ท่านพุทธทาส ในปีพระพุทธศักราช ๒๕๕๔

หนังสือชุดนี้ ธรรมสภาได้จัดพิมพ์จากต้นฉบับเดิม
ของธรรมทานมูลนิธิ เพื่ออนุรักษ์ต้นฉบับเดิมไว้ อันเป็นการรักษา
พระธรรมคำสอนมิให้คลาดเคลื่อน โดยได้รับการตรวจสอบ และ
ตรวจทานจากธรรมทานมูลนิธิแล้ว ในกาลสมัยที่ท่านเจ้าคุณ
พุทธทาสภิกขุยังมีชีวิตอยู่ และเป็นไปตามความประสงค์ของท่าน
เจ้าคุณพุทธทาสภิกขุ

ท่านสาธุชนที่ได้อ่านและศึกษาหนังสือชุดลอยปทุม
ชุดนี้ ถือว่าได้อ่านและศึกษาพร้อมทั้งปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง
ตามคำสั่งสอนของท่านเจ้าคุณพุทธทาสภิกขุ ซึ่งธรรมสภามี
ความภูมิใจและถือเป็นเกียรติอย่างยิ่ง ที่ทางธรรมทานมูลนิธิได้
มอบความไว้วางใจให้เป็นผู้จัดพิมพ์หนังสือชุดลอยปทุมนี้ อนึ่ง
ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ ธรรมสภาได้จัดพิมพ์รวมเล่มเป็นหนังสือ
ปกแข็งและเย็บเชือกอย่างดี เพื่อความคงทนแข็งแรง ให้มีอายุ
ยืนนานนับ ๑๐๐ ปี เพื่อในกาลต่อไปภายภาคหน้า ไม่มีผู้ใด
จัดพิมพ์หนังสือธรรมะที่ดีเช่นนี้ออกเผยแพร่ สาธุชนรุ่นหลังจาก
นี้ จักได้มีหนังสือธรรมะที่ดีไว้เป็นประทีปส่องทางชีวิตและดำเนิน
ชีวิตให้ถึงพระนิพพาน อันเป็นจุดหมายปลายทางของมนุษยชาติ

คำนำในการจัดพิมพ์หนังสือชุดลอยปทุม

บำเพ็ญบารมี

ธรรมสังคการะในมงคลกาล ๑๐๐ ปี ท่านพุทธทาส พระพุทธศักราช ๒๕๔๙

หนังสือชุด 'ลอยปทุม' ชุดนี้ ธรรมทานมูลนิธิโดย คุณเมตตา พานิช ประธานมูลนิธิฯ ได้เมตตาตามอบให้ธรรมสภา จัดพิมพ์เผยแพร่แก่พุทธศาสนิกชน หนังสือชุดลอยปทุมนี้ ทาง สวนโมกขพลาราม ได้จัดพิมพ์เป็นธรรมบรรณาการแด่สาธุชน ที่มาเยี่ยมชมสวนโมกข์ ในกาลสมัยที่ท่านเจ้าประคุณพระธรรมโกศาจารย์ (หลวงพ่อพุทธทาสภิกขุ) มีชีวิตอยู่ และในปัจจุบัน มีผู้สนใจสอบถามมาทางธรรมทานมูลนิธิเป็นจำนวนมาก ด้วยปรารถนามีไว้เป็นสมบัติส่วนตัว เพื่อศึกษาปฏิบัติและเก็บไว้เป็นหนังสือประจำตน หรือมอบเป็นที่ระลึกในงานพิธีต่างๆ อันเป็นการช่วยเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้แพร่หลายได้อย่างกว้างขวางและทั่วถึงยิ่งขึ้นได้เป็นอย่างดี

เพื่อเป็นการบูชาพระคุณ แห่งพระเดชพระคุณท่าน เจ้าประคุณพระธรรมโกศาจารย์ (หลวงพ่อพุทธทาสภิกขุ) ผู้ก่อตั้งสวนโมกขพลาราม ธรรมทานมูลนิธิจึงได้มอบหมายให้ธรรมสภาดำเนินการจัดพิมพ์เผยแพร่ เพื่อเป็นธรรมสังคการะและ

หนังสือชุดลอยปทุมนี้ จัดพิมพ์เป็นชุด และจักได้ทยอยพิมพ์ออกตามลำดับแห่งเนื้อเรื่อง จนครบทั้งชุดแห่งหนังสือชุดลอยปทุมของท่านพุทธทาสภิกขุ ท่านสาธุชนจักอ่านและศึกษาเล่มใดเล่มหนึ่งก่อนก็ได้ เพราะแต่ละเล่มได้สาธยายธรรมไว้อย่างครบถ้วนและสมบูรณ์บริบูรณ์อยู่ในตัวเองแล้ว แต่ถ้าท่านต้องการสะสมหรือมีไว้เป็นมรดกของท่านและครอบครัว ขอได้โปรดติดตามต่อไป โดยสอบถามได้ที่ ธรรมทานมูลนิธิ โทร (๐๗๗) ๔๓๐๕๕๒ และ ธรรมสภา โทร (๐๒) ๘๘๘๗๔๕๐

ธรรมสภาขอปวารณาถวายแก่ ห้องสมุดของวัด หรือสถานปฏิบัติธรรม ที่แจ้งความจำนงขอรับเป็นธรรมทานไปที่ ธรรมสภา อันถือเป็นการบูชาคุณท่านเจ้าคุณพระธรรมโกศาจารย์ (หลวงพ่อพุทธทาสภิกขุ) ผู้เป็นองค์บรรยายหนังสือชุดลอยปทุม

บุญกุศลอันจักพึงมีพึงได้จากการจัดพิมพ์หนังสือชุดลอยปทุม ในครั้งนี้ ธรรมสภาขอน้อมถวายแด่พระเดชพระคุณท่านเจ้าประคุณพระธรรมโกศาจารย์ (หลวงพ่อพุทธทาสภิกขุ) พระผู้เป็นองค์บรรยายพระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้แพร่หลายไปทั่วทุกอณูแห่งจักรวาล

ด้วยความสุจริต หวังดี

ธรรมสภาปรารถนาให้โลกพบกับความสงบสุข

การรู้จักกรรม คือการรู้ว่าอะไรเป็นอะไรอย่างถูกต้อง คน
 ไม่หลงใหลในสิ่งใด แม้ในความสุขหรือความทุกข์ก็ตาม
 ก็ไม่หลงใหลอย่างถึงขั้นเลย. มิฉะนั้นจะเป็นความทุกข์อันใหญ่ยิ่ง
 มิฉะนั้นก็ทุกข์แห่งความสุขอันใหญ่ยิ่ง. ความรัก
 ความเมตตาแก่สัตว์ ย่อมเกิดขึ้นไม่ได้เพราะเหตุนี้. ความรัก
 เหลือหม่นเศร้าต่อสัตว์ มีได้วิเศษยิ่ง แม้จะมีความเห็นอัน
 ละเอียดสูงกว่ากัน มากมายสักเพียงไร. ผู้ประพฤตกรรม ย่อม
 รู้จักเป็นสุข เมื่อรู้ว่าการตนได้ประพฤตกรรม หรือเมื่อได้ทำ
 หน้าที่ของตนอย่างถูกต้อง. ความโกรธแค้นใจ ใน
 ข้อนี้ ทำให้รู้สิ่งอันใหญ่. ไม่เพียงแต่ความสุขอันเป็นภาษา
 คือ สุขในทางกายกับใจเท่านั้น คือ สุข ในบุญกับดีน กาย และ
 ใจ ก็ต่างเป็นความสุขอย่างมากมายแตกต่างกัน เสียแล้ว.

ธรรมะ ทั่วไปในเรารู้จัก มีสี่ประการ อย่างถูกต้อง รู้จักมี
 แปรอันอันหนึ่ง และอีกอันอย่างถูกต้อง, มีหน้าที่การงาน
 หน้าที่ของตนได้ ก็ย่อมเป็นอันดี. มีกรรมดี ความ
 ถูกต้อง คือเป็นไปเพื่อ สันติสุข สันติสุข และ สันติสุข
ของสัตว์ โดยส่วนเดียว, ไม่สับสนวิฤตทุกประการ อันแก่
 ใจ. แม้แต่สัตว์หรือคน และบุคคลอื่นอันใด, ไม่เป็น
 คนอันใดในโลก หรือคนอันใดอื่น แม้แต่คนอยู่เดียว. คือ
 นี้เรียกว่า ชาติ, ชาติ, หรือ ชาติของสัตว์อื่น ย่อมมีอัน
 แก่ผู้ประพฤตกรรม. ข้อนี้ หมายถึง ความว่า ความเป็น
 หน้าที่ของตนอันหนึ่ง, มีแต่ สัตว์ที่ดี มีแต่แต่ สัตว์ที่ดี
 หมายความว่า ธรรมะ เป็นอันดี อันเดียว.

สารบัญ

ชุดลอยปทุม เรื่อง :

๑. ทานบริจาค	๑
การให้ทาน	๔
๑. อามิสทาน	๗
หลักปฏิบัติเกี่ยวกับการให้วัตถุทาน	๘
ลักษณะของปฏิคาหก	๘
ปฏิคาหกที่ดี	๘
ปฏิคาหกที่ไม่ดี	๑๐
ลักษณะแห่งวัตถุทาน	๑๑
ตามทางวินัย	๑๑
ตามหลักของอภิธรรม	๑๒
ลักษณะวิธีการให้	๑๕
๒. อภัยทาน	๒๐
การให้อภัยโทษ ให้ขมาโทษ	๒๑
การไม่เบียดเบียนไม่ประทุษร้ายใคร	๒๒
การแผ่เมตตาจิตอยู่เป็นปกติ	๒๒

๓. ธรรมทาน	๒๔
ให้ความรู้พื้นฐานเบื้องต้นทั่วไป	๒๕
ให้แสงสว่างในทางวิญญาน	๒๖
ให้นิพพานเป็นทาน	๒๙
๔. สัจจทาน	๓๔
สละมานะที่ปฏิรูปอย่างหยาบๆ	๓๙
สละความเห็นแก่ตัว	๓๙
สละอัสสมิมานะ	๔๐
สละนิพพาน	๔๑

ชุดลอยปทุม เรื่อง :

๒. บุญญกิริยาวัตถุ	๔๕
บุญญกิริยาวัตถุ	๔๖
ทานมัย : บุญญกิริยาที่สำเร็จมาแต่การให้ทาน	๕๒
ศีลมัย : บุญสำเร็จมาจากการรักษาศีล	๖๐
ภาวนามัย : บุญสำเร็จมาแต่การเจริญภาวนา	๖๕

ชุดลอยปทุม เรื่อง :

๓. การบำเพ็ญบารมีที่ถูกแนวทาง	๘๙
ปัจจัยทางจิตถือว่าเป็นปัจจัยที่ ๕	๙๐
การได้สิ่งดีที่สุดต้องบำเพ็ญบารมี	๙๑
จะปฏิบัติตามพระพุทธบารมีได้เพียงไร	๙๘
บารมีที่ ๑ : ทาน	๘๙
บารมีที่ ๒ : ศีล	๑๐๒
บารมีที่ ๓ : เนกขัมมะ	๑๐๗
บารมีที่ ๔ : ปัญญา	๑๑๑
บารมีที่ ๕ : สัจจะ	๑๑๗
บารมีที่ ๖ : วิริยะ	๑๑๙
บารมีที่ ๗ : ขันติ	๑๒๗
บารมีที่ ๘ : อธิษฐานะ	๑๓๒
บารมีที่ ๙ : เมตตา	๑๓๓
บารมีที่ ๑๐ : อุเบกขา	๑๓๕
อัฐรังคิกมัคค์ เป็นทางบำเพ็ญบารมีได้	๑๓๘

ชุดลอยปทุม เรื่อง :

๔. พุทธศาสตร์ กับ ไสยศาสตร์	๑๔๕
ไสยศาสตร์เป็นพื้นฐานอยู่ก่อน	๑๔๖
พุทธศาสตร์เข้ายาก	
มีไสยศาสตร์ ดีกว่าไม่มีอะไรเสียเลย	๑๕๒
ความเชื่อเป็นรากฐานของไสยศาสตร์	๑๕๓
พุทธศาสตร์ต้องเชื่อด้วยปัญญา	๑๕๕
ไสยศาสตร์เข้ากันได้กับสัตยชาติญาณ	๑๕๙
สัตยชาติญาณความกลัว ทำให้พึ่งไสยศาสตร์	๑๖๒
พุทธศาสตร์เป็นสัมมาทิฏฐิ, ไสยศาสตร์ไม่เป็น	๑๖๖
การกระทำต่างๆเพื่อแก้ปัญหา	๑๖๘
อาจเป็นได้ทั้งไสยฯ และพุทธฯ	
พุทธศาสตร์เป็นสัมมาทิฏฐิแท้จริง	๑๗๙
มนุษย์ควรรู้จักถอนตัวออกมาสู่พุทธศาสตร์	๑๘๕
ฝ่ายพุทธศาสตร์แก้ปัญหาด้วยเหตุผล	๑๙๔
ปฏิบัติตนตามวิธีพุทธศาสตร์ แล้วดับทุกข์ได้	๑๙๖

ของ พุทธทาสภิกขุ

เรื่อง

บำเพ็ญบารมี

หลักปฏิบัติเกี่ยวกับทานบริจาค
จากธรรมโฆษณ์ ฉบับ โอสาเรตัพพรธรรม
ครั้งที่ ๒, วันเสาร์ที่ ๑๐ เม.ย. ๑๔

ทานบริจาค

ท่านสาธุชน ผู้สนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายในวันนี้ มีหัวข้อตามที่กำหนดไว้ว่า
หลักปฏิบัติเกี่ยวกับทานบริจาค ซึ่งท่านทั้งหลายก็ได้
ทราบแล้ว จากแผ่นประกาศที่แจกไป.

ในครั้งที่แล้วมา เราได้พูดหลักปฏิบัติ ในเรื่อง
สรณาคมน์ ถือกันว่าเป็นเรื่องแรก ซึ่งเป็นหน้าปากคอก;
ที่นี้เรื่องการให้ทานก็เหมือนกัน คนส่วนมากมักจะถือกันว่า
เป็นเรื่องหน้าปากคอก หมายความว่ามันง่าย หรือรู้กันอยู่
ดีแล้ว.

ทำไมจึงต้องเอาเรื่องทานมาพูดกันอีก? ที่เอา
เรื่องนี้มาพูดอีก ก็ขอให้ถือว่า เพื่อการปรับปรุงให้มันดีขึ้น
กว่าเดิม : แม้ว่าจะทำอยู่ก่อนนั้นเป็นความมกมายก็ตาม หรือ

ไม่ม่งม่างแล้วก็ตาม มันก็ยังมีความที่จะปรับปรุงให้ดีขึ้นกว่าเดิม; ฉะนั้นต้องพูดกันอีกครั้งหนึ่ง และพยายามที่จะพูดให้ดีที่สุด ครั้งเดียวแล้วก็จะใช้ได้ตลอดชีวิต. เพราะฉะนั้นขอให้ท่านทั้งหลายทุกคนกำหนดจดจำไว้ให้ดีๆ ว่าเรื่องทานบาริชาต หน้่าปากคอก ก. ข. ก. กา หน้ จะพูดกันอีกครั้งหนึ่งให้สิ้นเชิง แล้วก็ได้ปฏิบัติได้จนตลอดชีวิต.

การพูดเช่นนี้ พูดในลักษณะนี้ ขอให้ถือว่าเป็นการช่วยเหลือพิเศษ จากที่เขาพูดกันอยู่ตามธรรมดา. ตรงนี้จะหาว่าอวดหรือคุยหรืออะไรก็ตามใจ ถ้าจะหาว่าอวดหรือคุย ก็จะต้องขอกุญส์สักหน่อยว่า พูดอะไรที่นี้ต้องมีพิเศษเสมอ : พิเศษตรงที่มันไม่ซ้ำกับใครพูด หรือมีอะไรแปลกออกไป โดยอย่างน้อยที่สุดก็ทำให้เรื่องมันสั้นเข้ง่ายเข้ง่า เป็นวิธีลัด แล้วก็กว้างขวางกินความไปถึงทุกเรื่อง.

ที่จริงเขาอาจจะพูดเรื่องการให้ทานกันทั้งหลายๆ ซ้ำม่งม่งก็ได้ แต่แล้วมันก็ไม่มื่ออะไรมาก มันซ้ำๆ ซากๆ อยู่ทีเรื่องเดียว.

ทีนี้จะ พูดเป็นพิเศษ ก็ตรงที่ว่า จะพูดให้หมดทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการให้ทาน : พูดโดยตรงก็คือว่า จะรวบรวม

เรื่องที่เกี่ยวข้องกับทานที่มันไม่ซ้ำกันจากที่มาในพระบาลีต่างๆ มาไว้ในที่เดียวกันนี้ให้มันหมดทุกๆ เรื่อง ซึ่งก็คุยได้ว่ามันยังไม่เคยมีทำกันที่ไหน ฉะนั้นจึงขอให้สนใจเป็นพิเศษ : จะรวบรวมเรื่องเกี่ยวกับการให้ทานที่เป็นหลักปฏิบัติมาใส่ไว้ในที่นี้ทั้งหมด แล้วยังแถมอยู่ใน ลักษณะพิเศษ คือส่งเสริมให้ รุดหน้า ไปยังพระนิพพานโดยเร็ว.

โดยปกติคนทั่วไปเขาถือกันว่า เรื่องการให้ทานนี้เป็นเรื่องต่ำๆ เป็นเพียงบันไดของสวรรค์; นั้นเขาพูดกันถึงการให้ทานอย่างเล็กๆ หรือตามธรรมดา : ถ้าหากทำเป็น คือให้ทานให้เป็น เรื่องการให้ทานกลายเป็นเรื่องของพระนิพพาน ไปก็ได้; เป็นเรื่องลัดตั้งตรงไปยังพระนิพพาน อย่างนี้ก็ทำได้; ฉะนั้นที่ว่าเราพูดอะไรก็เป็นพิเศษตรงนี้ ขอให้สนใจเป็นพิเศษ เพราะมันเป็นการช่วยย่นหนทางที่ไกลนั้นให้มันใกล้เข้า เป็นเรื่องช่วยย่นหนทางที่ยาวนั้นให้มันสั้นเข้า ขอให้ฟังให้ดีๆ และถ้าทำได้ดีแล้ว เรื่องนิพพานนี้ถึงได้เพราะการให้ทาน : นี้จะแปลกหรือไม่แปลกลองฟังดู.

ที่เกยคูหมื่นเรื่องทานกันว่า เป็นบันไดขั้นต้น เป็นบันไดขั้นแรกขั้นเดียวเท่านั้น นั่นแหละมันคือความเข้าใจผิด : ถ้ามีว่าทำกันแต่อย่างนั้น มันก็เป็นอย่างนั้น ก็ให้ทานกันไปจนตาย. แต่ถ้าให้ทานเป็นแล้ว ไม่ต้องทำอื่นก็ได้ เพียงแต่ให้ทานอย่างเดียวก็ถึงนิพพานได้ เกียวก้จะว่าให้ฟัง.

ใจความสำคัญมันมีอยู่หน่อยหนึ่ง ขอให้ฟังให้ดีกว่า การให้ทาน มันมีอยู่ ๒ อย่าง :—

ให้ทานชนิดที่จะเวียนว่ายไปในวัฏฏะ ก็มี;

ให้ทานที่จะออกไปเสียจากวัฏฏะ ก็มี.

ที่แล้ว ๆ มา มีพูดกันแต่เรื่องให้ทานที่จะเวียนว่ายอยู่ในวัฏฏะ : ทำบุญให้ทานแล้วไปเกิดดี เกิดสวย เกิดรวย ไปสวรรค์ มนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ; มีอยู่แต่เท่านั้น ไม่เลยไปถึงนิพพานสมบัติ ซึ่งมันนอกวัฏฏะ.

ถ้าให้ทานเป็น ผลทานนั้นจะส่งไปนอกวัฏฏะ ไม่เวียนว่ายอยู่ในวัฏฏะก็ได้เหมือนกัน.

ที่นี่ ก็จะพูดเรื่องที่แปลกให้ฟังต่อไปอีกว่า ถ้าเราเอาเรื่องทาน การให้ทานทั้งหมดทั้งสิ้นทุกอย่างมารวมกันเข้าแล้ว ก็แบ่งทานทั้งหมดได้ ๒ ชนิด อีกตามเคย :

ทานชนิดหนึ่งเนื่องด้วยปฏิคาหก ก็ต้องมีผู้มารับทาน ;
 ทานอีกชนิดหนึ่งไม่ต้องมีปฏิคาหก ไม่ต้องมีใครมารับทาน.

นี่ลองฟังดูซิว่า มันแปลกหรือไม่แปลก ฉะนั้นจึง
 สัญญาว่ามันต้องแปลก ตรงที่จะพูดเรื่องว่า ให้ทาน โดย
 ไม่ต้องมีปฏิคาหกก็ทำได้.

ฉะนั้นทานที่ให้แล้วเวียนว่ายไปในวัฏฏะนั้น มัน
 เป็นพวกทานชนิดที่ต้องมีปฏิคาหกรับทั้งนั้น. ที่นี้ทานที่
 ให้แล้วจะออกไปเสียนอกวัฏฏะ ไม่มาเวียนว่ายอีกต่อไป
 ทานนี้ไม่ต้องมีผู้รับ ไม่ต้องมีปฏิคาหก ไม่ต้องมีajakเชิงใจ
 มารับก็ได้. นี่เรื่องทานมันเป็น ๒ อย่างขึ้นมา อย่างนี้.

ทานอย่างต่ำก็เวียนว่ายไปในวัฏฏะ มีคนรับทาน ;
 อย่างสูงก็ไม่เวียนว่ายไปในวัฏฏะ อย่างนี้ไม่ต้องมีใคร
 รับทาน. แล้วทานอย่างที่ว่าเวียนว่ายไปในวัฏฏะนั้นแหละ
 คือที่พูดกันอยู่โดยมาก : มันให้เพื่อตัวกู—ของกู ทาน
 ประเภทนี้ ส่วนทานประเภทออกไปนอกวัฏฏะนั้น มัน
 ให้ตัวกู—ของกูนั้นออกไปเสียเลย ; ใจความสำคัญมันอยู่
 ที่นี้.

ทำบุญให้ทานเพื่อประโยชน์แก่ตัวกู ให้ตัวกูมันได้
อะไรดีขึ้นมากขึ้นนั้นมันชนิดหนึ่ง ซึ่งเป็นทานที่ธรรมคามาก
แล้วรู้จักกันอยู่ทั่วไป.

ที่^๕ ทานชั้นพิเศษ ที่จะเอามาพูดให้สิ้นเชิงนี้ก็คือ
ว่า ให้ตัวกู—ของกูออกไปเสียเลย อย่าให้มีเหลือ มัน
เป็นทานพิเศษสูงสุด ไม่ต้องมีใครมารับ แต่ก็เป็นการให้
ที่แท้จริงด้วยเหมือนกัน.

สำหรับ ทานที่ว่าต้องมีปฏิภาณกมารับ^๕ นี้ เราจะ
ต้องแบ่งได้เป็น ๓ ชนิดด้วยกัน ให้จำหัวข้อไว้ให้ดีๆ ก่อน :—

ทานอย่างที่ ๑ คือ วัตถุทาน ให้วัตถุสิ่งของนี้เป็นทาน
ก็ต้องมีผู้รับ;

แล้วอย่างที่ ๒ ให้ อภัยทาน อภัยโทษ อภัยทาน นี้ก็
ต้องมีผู้รับ;

แล้วอย่างที่ ๓ ให้ ธรรมทาน นี้ก็ต้องมีผู้รับ; ๓ อย่าง
นี้มันเป็นทานที่มีผู้รับ.

ที่^๖ อีกประเภทหนึ่งตรงกันข้าม จะต้องขอเรียก
เอาเองว่า สุนฺญตาทาน. นี่ท่านทั้งหลายคงไม่เคยได้ยิน
ไม่เคยได้ยินสุนฺญตาทาน แต่มันเป็นเรื่องที่มีกล่าวอยู่ในพระ

บาลี ในพระคัมภีร์ เป็นเรื่องการบริจาคด้วยเหมือนกัน แต่ไม่มีใครกล่าวไว้หรือไม่ได้เรียกไว้ว่า “สุญญตาทาน” โดยตรง แต่พูดไว้โดยเนื้อเรื่อง แล้วเราก็มองเห็นชัดว่า อ้าว! นี่มันเป็นการให้ที่เนื่องด้วย สุญญตาทาน. สุญญตาทานที่ว่านี้ คือทานประเภทที่ไม่ต้องมีผู้รับ แล้วไม่เวียนว่ายไปในวัฏฏะอีกต่อไป. อย่างข้างต้นนั้นมันมีทางที่จะเวียนว่ายอยู่ในวัฏฏสงสาร.

ขอทบทวนอีกทีว่า เราจะพูดถึงเรื่องทาน การบริจาคมี่ ๔ ชนิด : ๓ ชนิดแรกคือให้วัตถุเป็นทาน, ให้อภัยเป็นทาน, ให้ธรรมะเป็นทาน, นี้ต้องมีผู้รับ; อย่างที่ ๔ ให้สุญญตาทานคือให้ทานที่เนื่องด้วยสุญญตาทาน นี้ไม่ต้องมีผู้รับ.

ที่นี้ ก็จะว่า โดยละเอียด ทีละอย่าง ๆ :-

๑. อามิสทาน.

ทานอย่างที่ ๑ เรียกว่า “อามิสทาน” หรือวัตถุทานก็ได้ แล้วแต่ละจะเรียกว่า : วัตถุทานคือให้วัตถุ อามิสทาน ก็คือให้อามิส. *อามิส* คำนี้แปลว่า *เหยื่อ* ฟังแล้วน่าขยะแขยง. อามิสนี้หมายถึงของที่ระกินทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย แม้แต่ข้าวปลาอาหารนี้ เขาก็

เรียกว่า อามิส. อามิสถานเป็นทานที่มีผู้รับ หรือต้องมีผู้รับ; เพราะฉะนั้นจะต้องมี ผู้รับที่ดี แล้วก็ต้องมี วัตถุทานที่ดี แล้วก็ต้องมี การให้ที่ดี : นี้คือหลักปฏิบัติเกี่ยวกับการให้วัตถุทาน.

ถ้าท่านทั้งหลายจะให้วัตถุทาน อามิสถาน ต้องเลือกผู้ให้ดี : ให้มีผู้รับที่ดี, ให้มีสิ่งของที่ดี, แล้วมีการให้หรือการกระทำการให้ที่ดี, นี้เราจะได้ว่ากันต่อไปว่าจะเลือกกันอย่างไรจึงจะดี.

ลักษณะของปฏิคาหก.

ที่ว่าจะต้อง มีปฏิคาหกที่ดีนี้ เขาเล็งถึงผู้ที่จะมารับทาน จะดีมากดีน้อยหรือถึงกับเลว หรือถึงกับอะไรก็ได้ ทานนั้นมันก็ต่าง ๆ กัน เปลี่ยนแปลงกันไป จึงต้องเอาผู้รับทานเป็นหลัก คือ :—

อย่างที ๑ เราให้เพราะสงสาร ผู้รับก็คือสัตว์เคราะห์จมาน หรือคนขอทาน หรือคนที่ช่วยตัวเองไม่ได้ : นี้คือปฏิคาหก เป็นสัตว์เคราะห์จมานบ้าง เป็นคนขอทานบ้าง เป็นคนที่ทุพพลภาพช่วยตัวเองไม่ได้ หูหนวกตาบอดอะไรอย่างนี้ ;

อย่างที่ ๒ ให้เพราะความเลื่อมใส ฉะนั้นตัว
 ปฏิภาหก ก็คือตัวผู้ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ : เรามีความ
 เลื่อมใสแล้วเราจึงให้ ฉะนั้นผู้รับก็คือผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ
 นี้ไม่ใช่สัตว์เคราะห์จัน ไม่ใช่คนขอทาน ไม่ใช่คนทุพพลภาพ
 เพราะเราให้ด้วยความเลื่อมใส ไม่ได้ให้ด้วยความสงสาร ;

อย่างที่ ๓ ให้เพื่อบูชาคุณ. คนเราอย่าอวดดีไป
 : เราเป็นหนี้บุญคุณคนอยู่รอบตัวนี้ นับตั้งแต่พ่อแม่ บิดา
 มารดา ครูบาอาจารย์ และผู้มีมหากรุณาธิคุณสูงสุด คือ
 พระพุทธเจ้า และพระอรหันต์ทั้งหลาย. ถ้าเราให้ไปใน
 ลักษณะบูชาคุณ แห่งปฏิภาหกของเรา นี้คือการให้เพื่อบูชา
 คุณ ;

อย่างที่ ๔ ให้เพื่อใช้หนี้ นี้มันก็คล้ายๆ กับพวก
 บูชาคุณ แต่ว่าการใช้หนี้นี้เรารู้สึกในความรับผิดชอบ รู้สึก
 ในความจำเป็นที่เราจะต้องใช้หนี้ : พระพุทธเจ้าเป็นเจ้าหนี้
 พระธรรมเป็นเจ้าหนี้ พระสงฆ์เป็นเจ้าหนี้ ปุชนิยบุคคล
 ทั้งหลายเป็นเจ้าหนี้ ครูบาอาจารย์ก็เป็นเจ้าหนี้ นี้เราก็ต้อง
 ให้เพื่อใช้หนี้ : ปฏิภาหกก็คือเจ้าหนี้!

นี่โดยนัยนี้เราจะเห็นได้ว่า ปฏิภาหกนั้นมีต่าง ๆ ชนิดกัน เราต้องเลือกให้ได้ปฏิภาหกที่ดี อย่างที่ว่ามา.

อย่างที ๕ ให้ทานแก่คนไม่ดี เช่นคนอันธพาล เราให้เพื่อหาวิธีให้เขากลับตัว : ทีเราอุทิศให้ทานไป ครั้งนี้ ก็เพื่อเป็นอุบายอันหนึ่ง เป็นวิธีอันหนึ่ง ที่จะให้คนอันธพาลกลับตัว เราจึงให้ทานแม่แก่คนอันธพาล. โกรจะเรียกว่าเป็นปฏิภาหกที่ไม่ดีก็ตามใจ แต่ถ้าเรามองกลับอีกแง่หนึ่ง ก็เป็นปฏิภาหกที่ดีที่ควรให้เหมือนกัน ถ้าเราให้ไปแล้วเขากลับตัวได้.

ทีนี้ มีปฏิภาหกที่ไม่ดีอีกชนิดหนึ่ง ก็ยังให้ไปแล้วมันยังช้เกียจ ยังให้ไปแล้วมันยังเอาเปรียบ อย่างนี้เป็นปฏิภาหกที่ไม่ดี แต่เราก็ยังให้เพื่อว่าอย่าให้เขาเป็นภัยแก่สังคม ถ้าเราให้เขาเสียบ้าง เขาจะเป็นภัยแก่สังคมน้อยเข้า. เราให้ทานถึงขนาดนี้ ชื่อความเป็นภัยแก่สังคม เอามาเสียจากพวกอันธพาล ก็ยังถือว่าเป็นการให้ทานได้ ให้แก่ปฏิภาหกที่ไม่ดี.

สรุปแล้วก็ว่า ปฏิภาหกที่ดีมีอยู่ ๔ พวก คือให้เพราะสงสาร ให้แก่สัตว์เคราะห์จានเป็นต้น, ให้เพราะเลื่อมใส

ในผู้ปฏิบัติดีเป็นต้น, ให้เพื่อบูชาคุณของผู้มีคุณ, แล้วก็ให้
 เพื่อใช้หนี้ที่เราเป็นหนี้บุญคุณ, เป็นหนี้ทั้งทางวัตถุเป็นหนี้
 ทั้งทางธรรมก็มีอยู่; ส่วน ปฏิภาหที่ไม่ดี มีอยู่ ๒ พวก.
 เราให้เพื่อให้เขากลับตัว; ถ้าเขาไม่ยอมกลับตัว เราก็ให้
 เพื่อซื้อความเป็นภัยต่อสังคม ของเขาให้มันน้อยลง.

ทั้งหมดนี้เป็นหลัก ที่รู้ให้ดีแล้ว จะเห็นว่าต้อง
 ปฏิบัติอยู่ในโลกนี้ เงินที่เหลือใช้ ที่อาจจะเจียดให้ได้นั้นก็
 ก็เอามาให้ทาน ให้มันครบถ้วนตามนัยที่กล่าวนี้. นี้เรียก-
 ว่าเราจะต้องเลือกปฏิภาห หรือผู้รับทาน ให้ดีที่สุดเท่าที่
 จะหาได้ อย่าให้การให้ทานนั้นมันเสียหลาย นี้เรื่องปฏิภาห
 จบไปแล้ว.

ลักษณะแห่งวัตถุทาน.

ที่นี้ก็จะพูดถึงเรื่องวัตถุทาน. ทั่ววัตถุทานคือสิ่ง
 ที่จะให้; วัตถุทานนี้จะเป็น *สิ่งของ* ก็ได้ หรือว่าจะเป็น
ความสุขส่วนตัว ที่ตนจะต้องสละออกไป เพื่อให้เกิดความสุข
 แก่ผู้อื่นก็ได้. วัตถุสิ่งของเช่นเงิน เช่นสิ่งของโดยตรงที่
 มันเกื้อกูลแก่ชีวิต แก่กิจการงานของเขา. ตามทางวินัย

แยกวัตถุไว้เป็น ๔ คือ อาหารเรียกว่า *บิณฑบาต*, แล้ว เครื่องนุ่งห่มเรียกว่า *จีวร*, ที่อยู่อาศัยเรียกว่า *เสนาสนะ*, เครื่องบำบัดโรคเรียกว่า *คิลานเภสัช*; ตามหลักวินัย เราให้ บิณฑบาต จีวร เสนาสนะ และคิลานเภสัช.

ถ้าตามหลักของอภิธรรม ก็ทำให้สิ่งที่เป็น ประโยชน์ทางตา, ให้สิ่งที่เป็นประโยชน์ทางหู, ให้สิ่งที่เป็น ประโยชน์ทางจมูก, ให้สิ่งที่เป็นประโยชน์ทางลิ้น, ทางผิว- หนัง, ทางจิตใจ; คือวัตถุสิ่งใดมันไปเป็นประโยชน์แก่สิ่ง ใด ๆ นี้ แล้วเขาก็ให้; นี้อภิธรรมเขาว่านะ เขาว่าเขา พูดอย่างปรมาตม.

ส่วน ทางพระสูตรหรือสูตรต้นตะนี้ ก็มักจะระบุ ทั่ววัตถุตรงๆ ไปเลย : ให้ข้าว ให้น้ำ ให้ที่อยู่อาศัย ให้ ยานพาหนะ คือว่าให้ทุกอย่างที่มนุษย์มันจะใช้เป็นประโยชน์ ได้. แม้ที่สุดให้ร่ม ให้รองเท้า อย่างนี้เขาก็เรียกว่าให้ยาน พาหนะ : ให้มันกันยุง ฯลฯ อย่างนี้ มันก็แปลกออกไปจาก ที่พูดแล้ว ในเรื่องวินัยหรือเรื่องอภิธรรม.

ทีนี้ถ้าไม่มีวัตถุที่จะให้ มันก็ยังเสด็จถึงว่า บางทีเรา ต้องเสียสละความสุขของเรา ความผาสุกของเรา ไปเจือจาน

เขา ก็นับรวมเข้าในวัตถุอีกเหมือนกัน. สิ่งใดที่เกื้อกูล
ผู้อื่นโดยเราต้องเสียสละ แล้ว ก็เรียกว่า “วัตถุทาน”.
วัตถุทานที่กล่าวมานี้ เป็น อย่างที่ ๑.

อย่างที่ ๒ การช่วยเหลือทาง *เรี่ยวแรง* ทาง *เงิน*
ทอง ทาง *สติปัญญา* ทาง *อำนาจวาสนา* นี้แหละเราช่วยเหลือ
ผู้อื่นได้หลาย ๆ ทาง : ทางเรี่ยวแรงนี้ไม่ถึงกับเสียความสุข
ส่วนตัว แต่เราก็ต้องเสียเรี่ยวแรง หรือเสียเวลาอะไรบาง
อย่าง หรือมิฉะนั้นก็ช่วยเหลือทางการเงิน หรือมิฉะนั้น
ก็ช่วยเหลือด้วยอำนาจวาสนาสติปัญญา ที่เขาเรียกกันว่า
น้ำลายไหลปาก อะไรนี้ มันก็เป็นเครื่องมือ สำหรับไปช่วย
เขาได้เหมือนกัน; ฉะนั้นสิ่งเหล่านี้ก็เรียกว่า “วัตถุทาน”
ได้เหมือนกัน.

วัตถุแห่งทานนี้ มันมีจำกัดอยู่ว่า ต้องประกอบ
ด้วย *ธรรม* : ต้องได้มาโดยธรรม วัตถุที่เราจะให้ทานไปนั้น
มันต้องเป็นธรรม; ก็ว่ามันต้องถูกต้องและเหมาะสม
แล้วเราได้มาโดยธรรม ไม่ใช่ลักขโมยมา : ตัววัตถุมันก็
เป็นธรรมอยู่แล้ว ก็ว่าเหมาะสมที่คนผู้รับเขาควรจะได้รับ
ไม่เป็นโทษ; แล้ววัตถุนี้เราได้มาโดยธรรม ได้มาอย่าง

เป็นธรรม. ฉะนั้น เงินหรือของที่จะทำทานนี้ มันควรจะได้มาโดยธรรม อย่าไปโกงมา มันเป็นเรื่องตบตา เป็นเรื่องวากวนอะไรชอบกล เช่นขโมยก็จะไปแก้ตัวว่า “ไม่มีอะไรให้ทานวันนี้ไปขโมยเขาหน่อยไว้ย่ะ เพื่อเอามาให้ทาน”. มันไม่ควรเตลิดเปิดเปิงไปถึงอย่างนี้. วัตถุประสงค์มันต้องเป็นธรรม แล้วก็ไต่มาโดยธรรม.

ที่ ๓ อย่างที่ ๓ นี้ไปไกลไปถึงกับว่า เสียสละอวัยวะเลือดเนื้อ เสียสละชีวิต เสียสละบุตรภรรยา ออกเป็นทาน มันกลายเป็นเรื่องของพระโพธิสัตว์ไป แต่ก็มีผู้ทำ มีผู้กระทำแล้ว : บางที่ยอมเสียอวัยวะ เช่น ลูกตา เช่นแขนขาอะไรของตน ให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น หรือบางทีก็เสียสละชีวิตนี้.

มีเรื่องพระโพธิสัตว์อยู่หลายเรื่อง เสียสละชีวิตให้เสียกินก็มี เพื่อว่าเสียอย่าไปกินลูกของมัน นี่มันเป็นวิธีของโพธิสัตว์. แล้วก็เสียสละบุตรภรรยา เป็นเรื่องชินหูพวกเรามากที่สุด คือพระเวสสันดรนี้ มันเป็นเรื่องน้ำใจของมหาบุรุษ จึงจะทำอย่างนี้ได้.

การบัญญัติในตอนหลังแบ่งเป็นทาน ๓ ชั้น : ทาน-
 บารมี ทานตามธรรมดา ให้ของที่ตามธรรมดา เขาก็ให้ๆ
 กันอยู่, ทานอุปบารมี สูงขึ้นไปเป็นทานขนาดกลาง นี้ก็
 ให้สิ่งที่ให้ไต่ยาก ถึงขนาดให้อวัยวะร่างกายนี้, แล้วทาน-
 ปรมัตถบารมี ให้สิ่งที่แสนจะให้ยาก เช่นให้ลูกให้เมียไป
 เป็นทานอย่างนี้เป็นต้น.

ทั้งหมดนั้นเป็นเรื่องของวัตถุทาน : เป็นวัตถุ
 สิ่งของก็มี, เป็นความช่วยเหลือทางเรี่ยวแรงสติปัญญาก็มี,
 เป็นการให้ชั้นอุกฤษฏ์ : ให้อวัยวะ ชีวิต บุตร ภรรยาก็มี.

ใครจะทำได้เท่าไร ก็ไปเลือกเอาเอง. ทั้งหมดนี้
 เราพูดกันเรื่องวัตถุ หรือตัววัตถุที่จะถูกให้ไปเป็นทานโดย
 สิ้นเชิง.

ลักษณะวิธีการให้.

ที่ในเรื่องที่ ๓ ก็จะพูดถึงการให้หรือวิธีให้. การ
 ให้นั้นต้องดีด้วย. ที่เป็นหลักใหญ่ก็ต้องมีเจตนาแห่งการให้
 นั้นบริสุทธิ์ : การให้ไปนั้นมีเจตนาบริสุทธิ์ ไม่ใช่เพื่อ
 ดูกเบียดคนอื่น. เทียบว่าเขาให้เป็นแสนเป็นล้าน ร้อยล้าน
 พันล้านนั้นก็เพื่อตักเบียดคนอื่นเอามาเป็นพวก แล้วก็แสวง

หาประโยชน์ด้วยกัน; อย่างนี้เจตนาไม่เป็นทาน และไม่
บริสุทธิ์เอาเสียเลย.

อีกอย่างหนึ่งต้องพอใจต้องยินดี : เมื่อกิจว่าจะ
ให้ก็ต้องอึดอ้อมใจ; เมื่อให้อยู่ก็ต้องอึดอ้อมใจ; เมื่อให้
เสร็จแล้วก็ยังอึดอ้อมใจ : นี้เพราะว่ามันเป็นการกระทำที่
ถูกต้อง มันจึงอึดอ้อมใจทั้ง ๓ เวลา : ก่อนให้ กำลังให้
และให้แล้ว; นี่เป็นเครื่องพิสูจน์ว่าถูกต้องแน่.

ที่นี้ การให้ที่ดี นั้น ต้องมีการเลือกเฟ้น. สิ่ง
ของที่จะให้นั้นต้องเลือกเฟ้นให้ถูกต้อง ให้เหมาะสม; แล้ว
เวลาที่จะให้ก็ต้องเลือกเฟ้นให้มันถูกต้องเหมาะสม. ถ้าเรา
ไม่เลือกเรื่องเวลาแล้ว มันจะประกัณฑ์เข้ามา; คนรับ
ทานก็เอาไปเททิ้ง; อย่างการทำบุญทำทานของเราในบาง
โอกาส เหลือมากจนไม่รู้จะเอาไปไหน อย่างนี้มันผิดเวลา;
ควรจะทำให้ถูกต้องเวลา.

มีคนเล่าให้ฟังว่า ที่ไปช้ย์กันที่เมืองเมกกะนั้น :
เขามีระเบียบ มีธรรมเนียมให้ทานเหมือนกัน; ก็มีคน
แต่ละคนทีไปนั้น จะต้องบริจาคเงินค่าแพะตัวหนึ่งบ้าง
สองตัวบ้าง; แล้วฆ่าแพะนั้นไว้เป็นทาน เพื่อว่าคนที่

ไม่มีส湯ที่จะได้อาศัยเป็นอาหาร. แต่มันมีคนบริจาคมาก
เกินคาด แพะที่ถูกฆ่าในห้องเป็นภูเขา แล้วไม่มีใครกิน
หว่าคโหว มันก็เลยเน่าหหมก เหมือนกลิ้งไปหมก สำหรับ
แรงแรงกินอย่างนี้.

นี่การให้ทานมันผิดเวลาผิดสถานที่ มักจะมีด้วย
กันทุกศาสนา เพราะว่าศรัทธามันมากเกินไป; ฉะนั้น
จึงต้องเลือก *สิ่งของ* ต้องเลือก *เวลา* เลือก *สถานการณ* เลือก
บุคคล เลือกอะไร เลือกให้ดี. พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า
“เลือกเห็นเสียก่อนแล้วจึงให้ทาน นี่พระสุคตสรรเสริญ.”

ที่นี้ อากาการที่ให้ ต้อง *ถูกต้อง* ต้อง *เคารพ* ต้อง
เหมาะสม อย่างน้อยเราต้องเคารพในทานของเรา : แม้เรา
ให้แก่คนชั่วเรอน เราก็มีความเคารพในทานของเรา เพราะ
มันเป็นการประพฤติธรรม; ฉะนั้นเราต้องเคารพ.

ที่นี้เราจะต้องเลือก ให้เป็น การให้ที่มีประโยชน์
กว้างขวาง; ดังนั้นมันจึงเกิดมีสังฆทาน มีบุคคลิกทาน.
ให้บุคคลิกทาน คือให้แก่คนที่เรารัก เราชอบเป็นคน ๆ ไป.

ให้สังฆทาน นั้นให้เป็นส่วนรวมแก่หมู่แก่คณะ
แก่คณะสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข; อย่างนี้ก็เรียกว่า

“สังฆทาน”. ถ้าชอบใจพระองค์นี้องค์นี้ก็เอาไปให้เป็นส่วนตัว; นี่ก็เรียกว่า “ปุจฉาลิกทาน” มันกับแคบ การให้ที่ศกที่ถูกต้อง ก็ต้องระวังให้เป็นอย่างนี้.

ทั้งหมดนี้ มันเป็นเรื่องเกี่ยวกับวัตถุทานทั้งนี้ : ปฏิภาทกัตติ วัตถุทานนั้นก็ดี การให้นั้นก็ดี ทั้งนี้แล้ว; นี่ก็เป็นเครื่องวัดว่า การให้ทานนี้ดี.

ที่นี้ ขอเตือนว่า ระวังให้ตอกอย่างหนึ่ง ก็คือการให้วัตถุทานอย่างนี้ มัน *เป็นไปเพื่ออาสวะก็มี, ไม่เป็นไปเพื่ออาสวะก็มี.*

ทานเป็นไปเพื่ออาสวะ นั้นมัน *เพิ่มกิเลส* : มันอยู่ที่เจตนาทำไฉนเกินควร : ทำบุญให้ทานแล้วก็จบแล้ว จบแล้ว. สังเกตดูเห็นว่าให้มันได้ผลร้อยเท่าพันเท่าหมื่นเท่า กล้าย ๆ กับว่าทำบุญบาปหนึ่งได้วิมานหลังหนึ่งอย่างนี้; นี่มันเป็นการทำไฉนเกินควร; เป็นการให้ทานชนิดที่เป็นไปเพื่ออาสวะ; คือเพิ่มความเห็นแก่ตัวให้มีมากขึ้น.

เขาก็ไม่ได้ตำหนิว่าผิดอะไรนัก แต่ระบุให้เห็นว่านี่เป็น อาสวะฐานยะ ก็เป็นที่ตั้งแห่งกิเลส แห่งอาสวะที่มากออกไป.

เมื่อก่อนเรายึดถือน้อย ที่นี้พอได้ผลมากเข้าก็เลยยึดถือมาก; นี่จึงมีอาสวะมาก ก็กลับจะมีความทุกข์เพราะความยึดถือมาก เพราะเนื่องจากการให้ทานชนิดนี้. ทานชนิดนี้เขาเรียกว่า มั่นเป็นไปเพื่ออาสวะ.

ทานที่ไม่เป็นไปเพื่ออาสวะ ก็ตรงกันข้าม : ให้เพื่อให้มันหมดไป : ทำลายความยึดมั่นถือมั่นให้หมดไป ทำลายความเห็นแก่ตัวให้หมดไป. เช่นบริจาคออกไปนี้ไม่มีจวบอยู่ว่าเอาวิมานหนึ่งหลัง เอาวิมานสิบหลัง เอาอะไรอย่างนั้น; แต่ให้ไปโดยคิดว่า จงไปเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นเถิด; เราไม่ต้องการอะไร นอกจากความไม่เห็นแก่ตัว; ให้ไปเพื่อทำลายความเห็นแก่ตัวของเราแล้ว ให้ไปเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นเถิด, เราไม่ต้องการเอาสิบเท่า ร้อยเท่า พันเท่า เหมือนที่เขาต้องการกัน.

นี่คือ ข้อที่ต้องระวังให้ดี : ให้เพื่อเอากำไรเกินควรนั้นแหละ คือการเวียนว่ายไปในวัฏฏะอีก แล้วก็ เป็น *อุปธิ* คือเป็นของหนักที่จะต้องแบกเอาไป. มันรวยกว่าเก่า มันก็ต้องแบกเอาไปมากกว่าเก่า มันจึงเป็นของหนัก; แต่ตัว

ให้โดยไม่เอาอะไรตอบแทนทำนองนี้มันเป็นของเขา; เพราะฉะนั้นมันจึงเป็น ทานที่เป็นไปเพื่อนิพพาน.

การให้ที่เป็นไปเพื่อนิพพาน *ต้องเขา*, ให้ที่เขาทำไรมากๆ มันก็ *ต้องหนัก*; จะให้ทานชนิดไหนก็เลือกเอาเองก็ได้แล้วกัน หลักปฏิบัติมันมีอยู่อย่างนี้.

ถ้าการให้ไม่ดี : ให้อย่างหลับหูหลับตา มันทำให้มีกนอรรถพาลมากขึ้น; ทำให้มีอละชีในพระพุทธศาสนามากขึ้น; ถ้าให้ไม่เป็นและให้ไม่ดี มันเพิ่มอรรถพาลเพิ่มอละชีขึ้นมาในโลกนี้. นี่มันยิ่งร้ายไปกว่าเสียอีกนี่คือ *สิ่งที่ต้องระวังให้คิดในการให้ทาน.*

หลักปฏิบัติเกี่ยวกับการให้วัตถุทาน มันก็จะมีเพียงเท่านี้ โดยหัวข้อสำคัญๆ. ถ้าทุกคนโดยรายละเอียด ให้แสดงอานิสงส์ไค้สวารค์วิมาน ทุกคนทั้งปีก็ไม่จบ. จะพูดแต่หัวข้อที่จะ *ต้องรู้ไว้* และ *ปฏิบัติให้สำเร็จประโยชน์* เกี่ยวกับวัตถุทาน คือให้สิ่งของ.

๒. อภัยทาน.

ที่นี้ ก็มาถึง ทานอย่างที ๒ เรียกว่า "อภัยทาน". แม้สิ่งที่เรียกว่าอภัยทานนี้ ก็ต้องมีปฏิภาท : มีผู้รับ

เหมือนกัน. อภัยทานหมายถึง *ให้อภัย*. คำว่า “*อภัย*” นี้แปลว่า “*ไม่ต้องกลัว*” เราให้อภัย : คือเราให้ความไม่ต้องกลัวแก่บุคคลนั้น : แปลว่าบุคคลนั้นไม่ต้องกลัวเรา; นี้คือให้อภัย.

ที่นี้ บางคนอาจจะคิดว่า *นี่มันไม่ใช่ให้ทาน*. นี่มันไม่รู้ เขาพูดไปทั้งที่ไม่รู้; การให้อย่างนี้เรียกว่าให้ทาน แต่เขาเรียกว่าอภัยทาน; เป็นสิ่งที่ให้กันได้ : ให้ได้ทั้งทางกาย ให้ได้ทั้งทางวาจา ให้ได้ทั้งทางจิตใจ.

ทางร่างกาย เขามาขอขมา ขออภัย เราได้รับ, ทางวาจา เราก็บอกอโหสิกรรม, ทางจิตใจเราก็สลัดความโกรธความอาฆาตของเวร; อย่างนี้ก็เรียกว่า อภัยทาน ๕๕; มีได้ทั้งทางกาย ทางวาจา ทางใจ.

ที่นี้ จะแยกประเภทให้เห็นชัด ว่าอภัยทานนี้ อย่างน้อยก็มีอยู่สัก ๓ อย่าง :

อภัยทานอย่างแรก คือ การให้อภัยโทษ ให้ขมาโทษ คือยอมรับการขมาโทษ เรียกว่าให้อภัยโทษ รับการขอขมา; นี้เข้าใจกันดีแล้วไม่ต้องอธิบายก็ได้.

อย่างที่ ๒ เราไม่เบียดเบียนไม่ประทุษร้ายใคร
 นั้นแหละคือให้อภัยทานเหมือนกัน. เราจงเป็นอยู่อย่าง
 ไม่เบียดเบียน อย่างไม่ประทุษร้ายใคร ที่เขาเรียกกันว่า “ศีล—
 ศีล” นั้นแหละคืออภัยทาน. เราไม่ประทุษร้ายไม่เบียดเบียน
 แก่ชีวิต แก่ร่างกาย หรือแก่น้ำใจ ไม่เบียดเบียนเนื้อตัว
 ของเขา ไม่เบียดเบียนจิตใจของเขา ไม่ทำลายชีวิตของเขา
 ทุกระดับเลย นับตั้งแต่สัตว์เทวรัจฉานขึ้นมาจนถึงมนุษย์ จน
 ถึงกระทั่งเทวดาหรือพรหมอะไรถ้ามันจะมี. แปลว่าสิ่งที่มี
 ชีวิตมีความรู้สึกนึกคิดแล้ว เราไม่เบียดเบียนให้เขารู้สึก
 กระทบกระแทกเป็นทุกข์; นี้เรียกว่าให้ความไม่เบียดเบียน
 ความไม่ประทุษร้าย.

อย่างที่ ๓ แผ่เมตตาจิตอยู่เป็นประจำทุกวันทุก
 คิณทุกลมหายใจเข้าออกแผ่เมตตาจิตอยู่ทุกลมหายใจเข้าออก;
 นี้ก็คืออภัยทาน

นึกดูแล้วก็น่ารวย ในข้อที่ว่า อภัยทานนี้ไม่ต้องลง
 ทุนสักสตางค์หนึ่งก็ไต่, ถ้าเราสร้างโบสถ์หลังหนึ่งต้องเสีย
 หลายแสนนะ; แต่ว่าทำอภัยทานนี้ไม่ต้องให้สตางค์สัก

สตางค์หนึ่งก็ทำได้ แล้วยังจะมีผลสูงกว่าเสียด้วย. เอ้า!
พูดไปเดียวจะถอยศรัทธา อย่าพูดดีกว่า.

แต่ขอให้รู้ไว้ว่า อภยทานนี้มันทำยากกว่าที่จะ
ให้วัตถุ เพราะมันเป็นเรื่องจิตใจมากขึ้นไปอีก. คน
ถือตัว ใครมาขอขมาก็ไม่ยอมให้ แล้วเป็นอยู่อย่างทำผู้อื่น
เดือดร้อนอยู่เรื่อย : ไม่รักผู้อื่นไม่เห็นใจผู้อื่น ; นี้เรียกว่า
ไม่มีอภยทาน.

ฉะนั้นขอให้ตัดสินใจแน่วลงไป ว่าเรา^๕ตั้งแต่^๕วัน^๕
ไป จะ^๕สะสม^๕เรื่อง^๕อภย^๕ทาน^๕นี้^๕ให้^๕เป็น^๕ชน^๕เป็น^๕อัน. สำหรับ
วัตถุทานก็ทำมา^๕มาก^๕แล้ว อย่างเมื่อ^๕เช้า^๕นี้^๕ก็^๕เห็น^๕อยู่^๕ว่า^๕เป็น
วัตถุทาน ที่ไหน ๆ ก็มี^๕แต่^๕วัตถุ^๕ทาน^๕เห็น^๕ง่าย แต่เรื่อง^๕อภย^๕ทาน
นี้^๕อยู่^๕ยัง^๕โหด^๕เหร่ง แล้ว^๕ไม่^๕ค่อย^๕เห็น^๕ด้วย. นี้ขอให้^๕ไป^๕ชำระ
สะสม^๕ ก็^๕ทำให้^๕มัน^๕มี^๕ขึ้น^๕ให้^๕มัน^๕ครบ^๕ถ้วน ให้^๕มัน^๕ถูก^๕ต้อง^๕ว่า :

๑. ให้อภัยโทษ ยอมรับขมา,
๒. ไม่เบียดเบียน ไม่กระทบกระทั่ง ไม่ประทุษร้ายใคร
หมก,
๓. อยู่ด้วยจิตที่แผ่เมตตาทั้งกลางวันกลางคืน,
ทั้งหมดนี้ก็เป็นอภยทาน เป็นทานอย่างที่ ๒.

๓. ธรรมทาน.

ทานอย่างที่ ๓ เรียกว่า “ธรรมทาน” นี้คือให้ธรรมะเป็นทาน. คำว่า “ธรรม” ในที่นี้หมายถึง *ความรู้ที่เขารู้แล้วเขาจะหันทุกข์ได้* เรียกว่าธรรมในที่นี้; แล้วทาน ก็คือ การให้. ทานที่ ๓ นี้ต้องมีปฏิภาทก คือผู้รับอีกเหมือนกัน; *ธรรมทานนี้ไม่ค่อยเป็นไปได้เพื่อกิเลสอาสวะ* เพราะมันเป็นเรื่องของวิชาความรู้ของปัญญา ไม่ลุ่มหลงง่ายเหมือนวัตถุทาน.

ธรรมทานนี้มีได้เป็น ๒ อย่าง คือ โดยตรง และ โดยอ้อม : โดยตรง เช่น อาตมากำลังพูดเรื่องที่มีประโยชน์ให้ท่านทั้งหลายฟัง อย่างนี้ก็เรียกว่า ให้ธรรมทานโดยตรง; ส่วนชนิดที่เป็นโดยอ้อมนั้น ก็คือว่าผู้ที่ช่วยสนับสนุนให้เป็นไปอย่างนี้ เช่น อาตมาต้องการจะพิมพ์หนังสือให้มันแพร่หลายอย่างนี้ มีเยอะเยอะหลายคนช่วยจัดพิมพ์; นี้เขาก็เป็นผู้ให้ธรรมทาน โดยอ้อม ในเมื่ออาตมาเป็นผู้ให้ธรรมทานโดยตรง.

ธรรมทานมีได้ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม; แล้วก็
ต้องมีผู้รับทาน จึงจะสำเร็จประโยชน์ : ถ้าให้ไปแล้วไม่มี
ใครรับ มันก็เป็นหมันเหมือนกัน จะพิมพ์หนังสือจนท่วม
โลก แต่ถ้าไม่มีใครอ่าน มันก็ไม่มีประโยชน์อะไร; หรือ
เทศน์ให้เท่าไรถ้าไม่มีใครฟัง มันก็ไม่มีประโยชน์อะไร; นี้
เรียกว่า ต้องมีปฏิภาณ.

ที่นี้ ธรรมทาน อาจจะแจกแจงออกไปเป็น ๓
ประเภท อีกด้วย คือ อย่างน้อยมันก็มี ๓ ระดับ :

ระดับที่ ๑ ให้ความรู้พื้นฐานเบื้องต้น ทั่วๆ ไป
เป็นทาน : หมายถึงความรู้สามัญชั้นพื้นฐาน ให้ความรู้
แม้แต่เรื่องเรียน ก. ข. ก. กา. เรียนหนังสือหนังสือหาเบื้องต้น
นี้^๕ก็สงเคราะห์เข้าในธรรมทาน.

ฉะนั้นครูบาอาจารย์ทั่วไป ก็อยู่ในฐานะเป็นผู้ให้
ธรรมทานทั้งนั้น; แม้แต่พ่อแม่อุทิศส่ำห่มสอนลูกสอนหลาน
ให้รู้ประสีประสา นี้ก็เป็นธรรมทาน; หรือมากไปกว่านั้น
อีก สอนให้มันกินข้าวเป็น สอนให้มันอาบน้ำเป็น สอนให้
มันรู้จักรักความดี; อย่างนี้ก็^๕เป็นธรรมทาน : พ่อแม่สอน
ลูกเล็กๆ ให้รู้สิ่งที่ควรรู้อย่างพื้นฐาน นี้ก็เรียกว่าธรรมทาน;

แล้วสอนหนังสือหนังสือสอนวิชาอาชีพ นี้ก็เรียกว่าธรรมทาน
ชั้นต่ำชั้นต้น แต่มันเป็นชั้นพื้นฐาน.

ถ้าไม่มีชั้นพื้นฐานแล้ว ชั้นต่อไปมันก็มีไม่ได้ ;
ฉะนั้นเราจะต้องสนใจ. โดยตรงก็สอนไป โดยอ้อมก็ช่วย
ให้มันสำเร็จ เช่นช่วยสร้างโรงเรียน ช่วยสร้างอุปกรณ์การ
ศึกษาอะไรต่างๆ นี้ก็เป็นการให้ธรรมทานโดยอ้อม. เช่น
เราให้กระต๋านดำ ให้อะไรเหล่านี้ เราไม่เรียกว่าวัตถุทาน
เราเรียกว่าธรรมทานโดยอ้อม : อุปกรณ์ต่างๆ เพื่อ
ประโยชน์แก่การที่จะทำให้เกิดวิชาความรู้ นี้เราเรียกว่า
ธรรมทานโดยอ้อม. ธรรมทานโดยตรงก็พูดไปตรงๆ ใน
เรื่องที่จะต้องพูดนั้น อย่างต่ำก็คือว่า ความรู้พื้นฐาน.

ที่^๕ชนิดที่ ๒ สูงขึ้นมา เราเรียกว่าแสงสว่าง
ในทางวิญญาณ : ให้แสงสว่างในทางวิญญาณ ; นี้จะ
เป็นธรรมะ หรือเป็นศาสนา เป็นธรรมะที่สูงขึ้นกว่าระดับ
ธรรมคา จนเรียกว่าแสงสว่างทางวิญญาณ ; เช่น เทศน์
เรื่องคัมภุคย์ สอนเรื่องคัมภุคย์ อย่างนี้เป็นกรให้แสงสว่าง
ทางวิญญาณ ; คือชี้หนทางแห่งการเดินของชีวิต ชี้ทาง
เดินของชีวิต ให้มันสูงขึ้นไป จนรู้ว่ามันเป็นอย่างไร.

เราสอนเด็ก ๆ ให้รู้หนังสือ ก. ข. ก. กา. ในโรงเรียน
ในมหาวิทยาลัยนี้ เด็ก ๆ ก็ยังไม่รู้ว่า เกิดมาทำไม? เกิดมา
แล้วจะทำอะไร จะไปข้างไหนมันยังไม่รู้; มันรู้แต่วิชา
เรื่องปากเรื่องท้อง นั้นเป็นเบื้องต้น.

ที่นี้ พอมาถึงขั้นที่ ๒ นี้ ให้แสงสว่างแก่วิญญาณ
เพื่อจะเดินทางไปให้ถูกต้อง. นี้คือหลักธรรมะในพุทธ-
ศาสนา หรือศาสนาใดก็ตาม; นี้เป็นวัตรธรรมทานแท้ที่อยู่
ที่นี้. แล้วก็มีโดยอ้อมอีกเหมือนกัน : ช่วยสร้างวัดสร้างวา
สร้างโบสถ์สร้างวิหาร สร้างอะไร ถ้าว่ามันเป็นไปเพื่อให้คน
ลืมหูดืมตาแล้ว ก็เป็นธรรมทานแม้โดยอ้อม ถ้าไม่อย่างนั้น
มันเป็นวัตถุทาน เพื่อความสะทวกลสบาย.

แสงสว่างทางวิญญาณนี้ ขอให้ช่วยฟังให้ดี ๆ
ว่าไม่จำเป็นจะต้องไฟเราเสมอไป. ถูกแล้วพระพุทธเจ้า
ท่านตรัสคำขั้บคำซาอยู่เสมอว่า “จงไปประกาศพรหมจรรย์ จง
แสดงธรรม ให้มีความไพเราะในเบื้องต้น มีความไพเราะในท่ามกลาง
มีความไพเราะในเบื้องสูง”. ไฟเราอย่างนี้ไม่ได้หมายความว่า
ไฟเราหู; แต่หมายความว่าไฟเราแก่จิตใจ; คือสบาย
แก่จิตใจ เป็นประโยชน์แก่จิตใจ.

เมื่อเป็นอย่างนี้แล้ว หลักรมันก็มีต่อไปถึงกับว่า แม้คำค่าก็เป็นธรรมทาน. พระพุทธเจ้าท่านตรัสเองว่า ให้ทุกคนถือว่า คำค่าเป็นคำช้ขุมทรัพย์. คำค่าของ บิคารมารตา ครูบาอาจารย์นั้น เป็นคำช้ขุมทรัพย์ เพราะ ฉะนั้นคำค่าชนิดนี้ ก็เป็นธรรมทาน.

ถ้าเราไม่ได้อาศัยธรรมทาน “ค่า” ชนิดนี้ เราคง ไม่เป็นเนื้อเป็นตัวมาอย่างนี้ คงเหลวไหลกว่านี้. นี่คำ ขนานบาค่า ของบิคารมารตาครูบาอาจารย์ช่วยสร้างเนื้อสร้าง ตัวเรามา จนมาอยู่ในสภาพอย่างนี้.

การถือว่าแม้แต่คำค่าก็เป็นธรรมทาน เพราะว่ามัน เป็น คำค่าด้วยความหวังดี ด้วยความรักลูก ด้วยความรัก ศิษย์ ด้วยความรักเพื่อนมนุษย์ จึงได้ค่า; ฉะนั้นคำค่า นั้นจึงเป็นคำช้ขุมทรัพย์ : มันมีความหมายเฉพาะของมัน ไม่ใช่ค่าด้วยกิเลส : มันค่าด้วยความอยากได้ดี.

แม้แต่คำโกหก ถ้าโกหกด้วยความหวังดี ให้คน ประพฤติดี มันก็เป็นธรรมทาน เพราะพูดก็ๆมันไม่เชื่อ ต้องพูดโกหกมันจึงเชื่อ แล้วมันไม่ไปทำความชั่ว ฉะนั้น

คำพูดโกหกนั้นกลายเป็นธรรมทานไปได้ เพราะว่าทำด้วยเจตนาดี.

แต่ถ้าโกหกเพื่อลักลวงเอาประโยชน์ของเขา นี่ไม่ใช่; นี่คนละเรื่องคนละอัน. คำโกหกอย่างนี้พาลลงไป ในนรก ส่วนคำโกหกที่ทำให้คนบางคนกลับดีได้นี้เป็นธรรมทานโดยอ้อม ชั้นพิเศษ!

สรุปธรรมทานอย่างที่ ๒ นี้ คือให้แสงสว่างเป็นทาน ให้ธรรมะเป็นทาน.

ที่นี้ อยากจะแถมอย่างที่ ๓ : ให้นิพพานเป็นทาน เสียเลย. คนไม่เคยฟัง ฟังไม่ถูก. ให้นิพพานเป็นทานนี้ ลองกิดูที่ว่า มันให้อะไร? หลายคนชอบพูดว่า ท่านพุทธทาสฯชอบว่าเอาเอง พูดเอาเอง ไม่ใช่เรื่องจริงหรือไม่ใช่เรื่องมีในคัมภีร์ ว่าไปอย่างนั้นก็ได้; ข้อนี้ไม่ใช่พูดเอาเอง ไม่ใช่ว่าเอาเอง มันมีอยู่ในคัมภีร์ แต่เขาเรียกชื่อไม่เหมือนกัน; นี้เราเอามาเรียกชื่อธรรมคาสามัญ ให้ฟังดูให้มันเป็นที่เข้าใจง่าย จับฉวยเอาง่าย :

ให้นิพพานเป็นทาน นี้อยากจะจำกัดความหมายลงไปว่า เราทำโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง ที่ทำให้ผู้นั้นได้ฉิมรสของพระนิพพาน คือความเย็นใจ.

ถ้าท่านทั้งหลายได้ทำบุพกุศลใดบุพกุศลหนึ่ง ให้ได้รับความ
ความเย็นใจเยือกเย็นสงบเย็นในจิตใจจริงแล้ว นี่เรียกว่าให้
นิพพานเป็นทาน โดยตรงบ้าง โดยอ้อมบ้าง ชั้นต้นบ้าง
ชั้นกลางบ้าง ชั้นปลายบ้าง.

อยากจะอวดสักหน่อย : เขาว่าเราชั่วOWNัก เรา
ก็อยากจะอวดว่า หนึ่งอันอยู่ตรงนี้ หนึ่งแหละคือให้นิพพาน
เป็นทาน; เพราะว่าได้จัดอะไรไว้หลาย ๆ อย่าง : พอมานั่ง
ตรงนี้แล้วเย็นอกเย็นใจ. *ไอ้ตรงนั้นมันให้ความเย็นอกเย็นใจ*

เย็นอกเย็นใจเพราะอะไร? เพราะมันสัมผัสตัว
ของกู เมื่อมานั่งลงตรงนี้ทุกคนสัมผัสตัว สัมของกู สัมบ้าน
สัมผัสของกูที่บ้าน แล้วสัมผัสตัวว่ามีชีวิตอยู่ จิตมันว่าง มันเลย
สงบเย็น ที่มรสตัวอย่างของพระนิพพาน ณ ตรงที่นั่งอยู่
แฉกตรงนี้แหละ; ฉะนั้นเราจะพูดว่าตรงนี้แหละ เป็น
ที่ให้นิพพานเป็นทาน.

ใครไม่เชื่อก็ลองคิดดู ก้านกูก็ได้ ว่าตรงนี้มี การ
ให้นิพพานเป็นทาน? ตรงนี้มันทำให้สัมผัสตัว—ของกู จิตว่าง
ปราศจากตัวกู—ของกู ได้รับความเย็นชนิดพิเศษของนิพพาน:
เป็นการซึมลงชั่วคราว ประจวบเหมาะบังเอิญ ยังไม่ใช่

นิพพานแท้ นิพพานถาวร นิพพานตลอดกาลอะไร แต่ก็มี
 รสชาติอย่างเดียวกัน คือเย็นใจสบายใจบอกไม่ถูก. แม้แต่
 สิ่งที่เราเรียกว่า มหรรสพทางวิญญาณ นี่คือการให้นิพพานเป็น
 ทานด้วย ไม่ใช่เพียงแต่ให้ความรู้อย่างเดียว.

การจัดก้อนหิน จัดต้นไม้ จัดสระน้ำลำธารอะไร
 ไร่อย่างนี้เป็นมหรรสพทางวิญญาณ : คนที่มากก็ได้รับความ
 เย็น ความสบายใจที่บอกไม่ถูก ก็เป็น การชิมรสของพระ-
 นิพพานล่วงหน้า. จะยอมให้กว้างออกไปถึงว่า แม้สร้าง
 ปุชณียสถาน สร้างปุชณียวัตถุ พระธาตุพระเจดีย์อะไรก็ตาม
 ถ้าสร้างถูกวิธีมีประโยชน์ ทำให้คนเย็นใจได้ ก็ควรจะเรียก
 ว่าให้นิพพานเป็นทานเหมือนกัน. คนแต่ก่อนเขาสร้างมาก
 เพราะเหตุนี้ : สร้างพระธาตุองค์ใหญ่ประจำบ้านประจำเมือง
 ให้คนเห็นแล้วสบายใจเย็นใจมีจิตใจสงบลงทันที นี่ก็เรียกว่า
 ให้นิพพานเป็นทานได้เหมือนกัน. แต่เดี๋ยวนี้มันเพื่อ แล้ว
 มันไม่ให้ประโยชน์อย่างนั้นเสียแล้ว เพราะกลัวว่าจะเปลือง
 มากเกินกว่าผลที่ได้รับ ดังนั้นมาเล่นกับธรรมชาติดีกว่า :
 ก้อนหินพูดได้ ต้นไม้พูดได้ เม็ดทรายพูดได้! มาฟัง
 กุศิวา มันพูดว่าอะไร? มันพูดว่า โอ๊ย! อย่าบ้าไปนักโว้ย!

หยุด! หยุด! หยุด! คนนี้ก็หยุด! ว่าอย่าร้อนกันนักไว้ย
 เย็นกันเสียบ้าง! ก้อนหินพูดอย่างนี้ ต้นไม้พูดอย่างนี้ มา
 นั่งอยู่กับก้อนหินต้นไม้ที่มันก็ต้องไต่ยืนอย่างนี้ ถ้ามีหูไม่
 หนวก. เคี้ยวนี้หุมนั้นแต่จะไปหาวัตถุ หาเหยื่อ คอยฟัง
 ว่าก้อนหินจะบอกเลขอะไร. นี่มันเคยมีที่นี้แล้ว : พอไต่ยืน
 ว่าก้อนหินพูดได้ต้นไม้พูดได้ มันก็คอยฟังว่า ก้อนหินต้นไม้
 จะบอกเลขสามตัว ว่าเลขอะไร. นี่มันเดินกันคนละทาง
 อย่างนี้ มันไม่มีทางที่จะได้รับนิพพานเป็นทานดอก. แต่
 ถ้ามานั่งดูก้อนหิน ว่ามันหยุดมันยืนอย่างไร ต้นไม้มันหยุด
 มันยืนอย่างไร เราลืมเรื่องขุนวาย เรื่องยี่กมันถือมันกัน
 เสียทีเถอะ มาเป็นก้อนหินกันสักพักหนึ่งเถอะ ก็ได้รับความ
 เย็นเป็นนิพพาน.

การจัดสถานที่อย่างนี้ หรือว่าวัตถุอย่างไหนก็ตาม
 ให้มันเกิดความหยุดแก่จิตใจ ความเย็นแก่จิตใจแล้ว ก็ถือว่าเป็น
 เป็นการให้นิพพานเป็นทานทั้งนั้น ซึ่งที่แท้มันก็เป็นทำให้
 ธรรมทานชนิดหนึ่งคล้ายเหมือนกัน แต่เป็น พิเศษไกลออกไป
 ไปจนถึงกับว่า ให้ได้รับผลเลย ไม่ต้องไปมัวร้อปฏิบัติอะไร
 ที่ไหนอีกแล้ว. ธรรมทานตามธรรมคาก็ต้องรับฟังแล้วเอา

ไปคิดเอาไปนึก แล้วนำไปปฏิบัติจึงจะได้ผล. เกี่ยวกับเรา
มานั่งกับก้อนหินก้อนนี้ ใจมันเย็นลงไปได้ : นี้แหละเรียกว่า
เป็นการให้ความเย็นใจเป็นทาน โดยเจตนาให้ท่านทั้งหลาย
ได้รับความเย็นนอกเย็นใจเป็นทาน. ถ้าใครเกิดได้ขึ้นมา ก็
เรียกว่าให้นิพพานเป็นทาน.

ทั้งหมดนี้ สงเคราะห์เป็นเรื่องธรรมทานทั้งนั้น
เป็นธรรมะที่แปลก ๆ ต่าง ๆ กัน : ให้ความรู้พื้นฐาน ก. ข.
ก. กา; ให้มันรู้จักกิน รู้จักนอน รู้จักอะไร ก็เรียกว่า
ธรรมทานชนิดนี้; ที่นี้ให้แสงสว่างแก่จิตใจ ให้ทางเดิน
ของชีวิตถูกต้อง ให้ชีวิตเดินถูกต้อง อย่างนี้ก็เรียกว่าธรรม
ทานแท้; ที่นี้ให้ผลของความสงบเย็นเลย ที่นี้และเดี๋ยวนี้
เลย ก็เรียกว่าให้นิพพานเป็นทาน; รวมทั้ง ๓ ประการนี้
เรียกว่าธรรมทานทั้งนั้น. จงพยายามให้มีการให้ธรรมทาน
ให้มาก : พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า “สหุพทานิ ธมฺมทานิ
ชินาติ” — ในบรรดาทานทั้งหลายนั้น ธรรมทานชนะทาน
ทั้งหลายทั้งปวง. นี่พระพุทธเจ้าท่านสรรเสริญธรรมทาน
ว่าชนะทานทั้งปวง. นี่หมายความว่า ท่านหมายถึงทาน
ประเภทที่มีผู้รับ. อาตมาขอแบ่งแยกยกเว้นทานชนิดที่

ไม่ต้องมีผู้รับ ซึ่งจะพูดอีกทีหลัง. ที่^๕ในบรรดาทานที่มีผู้รับกันแล้ว ธรรมทานสูงกว่าทานไหน ๆ หมด จนชนะเลย; จะเป็นวัตถุทานให้สิ่งของก็ดี จะเป็นอภัยทานให้อภัยก็ดี จะเป็นธรรมทานการให้ความรู้ก็ดี ใน ๓ อย่าง^๕นี้ ธรรมทานการให้ความรู้^๕ชนะ; แต่ต้องเป็นความรู้จริงและดับทุกข์ได้. ^๕นี่เป็นอันว่าทาน ๓ อย่าง^๕นี้ ชี้แจงหมดไปแล้ว ในบรรดาทานที่ต้องมีผู้รับ.

๔. สอุญจาทาน.

ที่^๕นี้ ก็จะพูดถึง ทานที่ไม่ต้องมีผู้รับ พิเศษออกไปที่เขาจะหาว่าท่านพุทธศาสน^๕ชอบว่าเอาเอง^๕ ก็คือทานประเภท^๕นี้แหละ จะว่าเอาเอง หรือไม่ว่าเอาเองก็ลองฟังดูซิ. พอจะพูดถึงทานประเภท^๕นี้ มันไม่มีผู้รับ จึงมีอาการแปลกประหลาด; จะต้องวินิจฉัยคำบางคำกันเป็นพิเศษ.

คำว่า “ทาน” แปลว่าให้, คำว่า *บริจาค* แปลว่า *สละออกไปรอด้าน*. จากะ แปลว่าสละ บริ แปลว่ารอบ ก้าน บริจาคแปลว่าสละออกไปรอบ ๆ ก้าน, แล้ว *ปฏิณิส* *สัคคะ* แปลว่าให้คืน สลัคคืนหรือให้คืน. ถ้าเข้าคำ ๓ คำ

นี้ตามลำดับแล้ว จะเข้าใจงานอันประหลาดนี้ได้ เขาเรียก
กันว่า สฤญญาทาน ทานที่เนื่องด้วยสฤญญา. สฤญญา
คือความว่าง, สฤญญาทาน คือทานที่เนื่องด้วยสฤญญา.
ลองฟังดูว่ามันหมายความว่าอะไร ?

“สฤญญาทาน” นี้ ขอบอกคงๆเลยว่า ตั้งชื่อเอา
เอง. อาตมาตั้งชื่อเอาเองว่าสฤญญาทาน จะหาชื่ออย่างนี้
ไม่พบในพระไตรปิฎก แต่เรื่องราวนั้นมีเยอะเยอะไปหมด.
การที่บริจาक्तวัฏ—ของกู ออกไปเสียให้หมดคน นี้ เรียกว่า
“สฤญญาทาน”. ทานนี้ไม่ต้องการปฏิภาณ ไม่ต้องการ
ผู้รับทาน; แล้วจะยิ่งกว่านั้นขึ้นไปอีก ทานนี้ไม่ต้องมีผู้
ให้ทาน. ฟังดูซิแปลกไหม? ทานที่ไม่ต้องมีทั้งผู้ให้ทาน
และผู้รับทาน : ถ้าทำได้จริงทำได้ถึงที่สุด จะไม่มีวัฏ—ของกู
ผู้ให้ทาน หรือไม่มีใครจะเป็นผู้รับทาน นี้พึงยากขึ้นทุกที.
ฉะนั้น จึงต้องขอร้องให้คิดถึงคำว่า บริจาคๆๆ คือ ชาติออก
ไปๆๆไม่เอาเข้ามา. แล้วคำว่า ปฏิณิสตักกะ นี้ มันสลัด
คืนเจ้าของ เหยี่ยงคืนเจ้าของเดิม.

สำหรับสฤญญาทาน ทานที่เนื่องด้วยสฤญญา
ถ้าเกิดถามกันขึ้นมาว่า เอาอะไรให้? เอาอะไรเป็นวัตถุ

สำหรับให้? ก็ตอบว่า “เอาตัวกู—ของกูนั้นแหละให้”
 อุปาทานความยึดมั่นถือมั่นในตัวกู นี้ออกไป ของกู เอานันนี้แหละ
 ให้ ให้ออกไปให้มันหมดตัวกู—ของกู แล้วมีความว่างเกิด
 ขึ้นมาแทน. นี่ทานที่เนื่องด้วยสัญญาความว่าง มันเป็นอย่าง
 นี้. เคี้ยวนี้ทุกคนมันหวงตัวกู หวงของกู มันไม่ยอม
 ให้ใคร. มันยังมีตัวกู ยังมีของกู มันยังหวงไอ้สิ่งที่เรียกว่า
 ตัวกู—ของกู มันไม่ยอมให้; แล้วจะพูดกันรู้เรื่องได้
 อย่างไรเล่า : มันล้วนแต่ไม่ยอมจะให้. เคี้ยวนี้มาบอกว่า
 ต้องให้! ตัวกู—ของกู นี้อ่าเอาไว้ มันร้อนเป็นไฟ. ที่นี้
 ตัวกู—ของกูที่ร้อนเป็นไฟนี้ เอาไปให้ใคร ใครมันจะเอาละ
 นอกจากคนโง่; คนฉลาดไม่มีใครจะรับเอาไป. มันเป็น
 ไฟ มันร้อนเป็นไฟ กิเลสหรือความทุกข์นี้มันร้อนเป็นไฟ
 เอาไปให้ใคร ไม่มีใครเอา.

ที่นี้ตัวกู—ของกูนี้จะถูกให้ออกไป และ ใครจะเป็น
 ผู้ให้? มันก็ต้องความว่าง จากตัวกู—ของกู คือจิตที่ประกอบ
 อยู่ด้วยสติปัญญาเป็นผู้ให้. จิตที่ประกอบอยู่ด้วยสติปัญญา
 นี้ ไม่ใช่ตัวกู ไม่ใช่ของกู. จิตที่ประกอบอยู่ด้วยสติปัญญา
 นี้ มันจะให้สิ่งที่เรียกว่าตัวกู—ของกูออกไปให้หมดสิ้น. นี้

เรียกว่าไม่ต้องมีตัวผู้ให้ก็ได้ เพราะจิตนั้นไม่ใช่ตัวตน. ถ้าจิตเป็นตัวตน มันก็ไม่ให้อีกนั่นแหละ. เรียกว่าไม่มีผู้ให้ก็ได้ ไม่มีผู้รับก็ได้; ให้ใคร ใครก็ไม่เอา ถ้ามีตัวตนแล้วมันให้ไม่ได้ : มันต้องไม่มีตัวตน มันจึงจะมีการให้ตัวตนนั้นออกไปเสีย. ดังนั้นเขาจึงพูดว่า *จิตบริสุทธิ์* หรือ *เบญจขันธ์บริสุทธิ์* *นามรูปบริสุทธิ์* ไม่มีตัวกู—ของกู นั้นแหละเป็นผู้ให้ตัวกู—ของกูออกไป นี่พูดโดยสมมติ. อย่างนั้นเขาเรียกว่าบริจาคว่างยิ่ง บริจาคหมดไปไม่มีอะไรเหลือ. ถ้างงบริจาคว่าง—ของกูออกไปเสียแล้ว มันจะมีอะไรเหลือเล่า. คิดดูซิ! มันเหลือแต่ความว่าง หรือความบริสุทธิ์ หรือความสะอาด ไม่ใช่ตัวกู—ของกูเลย. ตัวกู—ของกูนั้นสกปรก มีคัมภ์ เรา่ร้อน ให้ไปเสียมันก็เลยว่าง ไม่มีตัวกู ไม่มีตัวตน; ภาวะที่เหลืออยู่ก็คือ ความสะอาด สว่าง สงบ ของความว่างจากตัวกู—ของกู. นี่ทานชนิดนี้มันเป็นอย่างนี้.

ขอให้เข้าใจคำไปตามลำดับว่า “*บริจาคว่าง—บริจาคว่าง*” นั้นมันสละออกไปหมด มันจึงจะเป็นบริจาคว่าง ถ้าสละแล้วเอากลับมาอีก อย่างนี้มันไม่เป็นการบริจาคว่าง, แต่มันเป็นการค้าขาย. คำว่า “*บริจาคว่าง*” หมายความว่า ต้องสละออกไปด้วย

จิตใจที่บริสุทธิ์ ต้องทำด้วยสติปัญญา. ที่นี้บริจาคนั้นไม่รู้
จะบริจาคไปให้ใครในตอนนั้นก็เรียกว่าบริจาคคืนให้ธรรมชาติ
ซึ่งเป็นเจ้าของเดิม.

ทรงต้องศึกษาธรรมะในชั้นลึกอีกข้อหนึ่งว่า ทุก
อย่างเป็นของธรรมชาติ ธรรมชาตินั้นไม่ใช่ตัวตน มีแต่
ธรรมชาติเท่านั้น มันปรุงแต่งกันอยู่ มันเป็นไปอยู่ตาม
ธรรมชาติ. บาลีที่ควรจะสนใจมีว่า “สุทฺธํ ธมฺมสมุปฺปาตํ”
เป็นธรรมชาติเกิดขึ้นล้วนๆ “สุทฺธํ สงฺขารสนฺตติ” เป็น
การสืบท่อของสังขารล้วน; ไม่มีตัวกู ไม่มีของกู. นับ
ตั้งแต่ก้อนดินก้อนหินต้นไม้อะไรมา จนถึงว่าเลือดเนื้อ
ร่างกายชีวิตจิตใจของเราเป็นธรรมชาติ เป็นการเกิดขึ้น
ของธรรมชาติล้วนๆ เป็นการปรุงแต่งของธรรมชาติล้วนๆ
เป็นการสืบท่อของธรรมชาติล้วนๆ มันจึงเกิด ออกมา
เป็นคน กินได้ เติบโต นอนได้ ทำนั่นทำนี่ได้ มันเป็น
สืบท่อปรุงแต่งของธรรมชาติล้วนๆ.

ที่นี้ จิตมันโง่ไปเองว่าตัวตน ว่านี่แหละคือตัวตน
ว่าเราเป็นเจ้าของสิ่งนี้; พอจิตึกคว้ามันเป็นเจ้าของสิ่งนี้
เราจะรู้สึกว่าเป็นเจ้าของสิ่งนี้ สิ่งนี้มันเป็นของเรา แล้ว

เราเป็นเจ้าของสิ่งนี้ : เราเป็นเจ้าของ มันเป็นของเรา
 เราเป็นเจ้าของแก่นมัน : นี่คือ “ตัวกู—ของกู” ความโง่ที่
 แสนจะโง่เกิดขึ้นแล้วในใจ แล้วก็ไม่ว่าว่าเป็นความโง่, คิดว่า
 เป็นความจริง คังนั้นความยึดมั่นว่าเป็นตัวกูเป็นของกู มัน
 ก็เกิดขึ้นในใจ แล้วก็ลงรากแน่นหนาแน่นแน่นว่า อะไร ๆ
 เป็นตัวกู; อะไร ๆ เป็นของกูไปหมด. ถูกลึงล้างหูใส่หน้า
 เท่าไร ๆ ก็ไม่รู้สึกรู้จักจำ. ถ้ายังสละตัวกู—ของกู^{นี้} ออก
 ไปไม่ได้ มันก็ยังมีความทุกข์อยู่ ฉะนั้นเราต้องสละ, สละ
 คินให้ธรรมชาติเป็นลำดับไป :—

ขั้นที่ ๑ สละมานะทิฏฐิอย่างหยาบ ๆ. มานะ
 ทิฏฐิจองหองพองชนหยาบ ๆ^{นี้} ที่ไม่ยอมใคร^{นี้} สละเสียก่อน
 เถอะ. สละให้ใครก็ไม่มีใครรับ ^{นี้}เราก็กินให้ธรรมชาติ
 เจ้าของเคิม ไปเป็นธรรมชาติของกิเลส. มันอยู่ที่ไหน
 ก็ตามใจเราไม่ต้องรู้ สละคินให้ธรรมชาติ. อันที่ ๑ สละ
 มานะทิฏฐิ ที่ทำให้จองหองพองชน เป็นต้น.

ขั้นที่ ๒ ก็สละความเห็นแก่ตัว. ความเห็น
 ของกู^{นี้} เรียกว่า “อัตตนิยา” แปลว่าของกู. อะไรที่
 ของกู ๆ ๆ^{นี้} เลิกเป็นนกเขากันเสียที. ถ้าได้ยินนกเขา

ชั้นเมื่อไรละก็ให้รู้ว่ามันบ้า. เราเอาเสียงนกเขามาเปิดให้ ฟังกันบ่อยๆ ให้รู้จักเปรียบเทียบว่าไอ้ของกูๆ นั้นมันบ้า. เพียรระแคะระเหินแก้ตัว ที่เอาเข้ามาข้างตัว ที่ว่าของกูๆ เหมือนนกเขา กันเสียก่อน.

ชั้นที่ ๓ ท่อไปอีกก็สละอัสสัมมานะ ทั่วสุกห้าย คือตัวกูนั้นแหละ. ละตัวกู ที่นี้ตัวกูก็อย่าได้มีเลย คือสิ่ง ที่เรียกว่า “อัตตา”. อัตตานี้เป็นแกนกลางของกิเลส เป็น แกนกลางของความรู้สึกที่ผิดๆ ทั้งนั้น ให้ละอัตตานี้ออกไป เสีย บริจาคออกไปเสีย เหยียดกันไปให้เจ้าของเดิมคือ ธรรมชาติเสีย.

ถ้าสามารถละสิ่งที่เรียกว่าอัตตาหรือตัวกูเสียได้ นี้ จะเป็นอย่างไร? มันก็เป็น นิพพาน. ละมานะทิฏฐิจอง หองพองชนเสียได้, แล้วละตัวกูนี้เสียได้อีกทีหนึ่ง, มันก็ หมกกัน ก็เป็นนิพพาน. นิพพานคือว่างจากตัวกู—ของกู ว่างจากกิเลส ว่างจากความทุกข์ ว่างจากความว้ายเวียน ว่างจากทุกอย่าง มันจึงเป็นความสงบสุขเย็น. เวลาที่ใจ ของเราเย็นไม่ถูกปรุงแต่งอะไรเลยนั้นแหละ เป็นตัวอย่างของ

นิพพาน. อย่างนี้เรียกว่า การให้ทานที่เนื่องด้วยสุญญตา
คือความว่างจากตัวกู— ของกู.

เพียง ๓ อย่างเท่านั้นยังไม่หมด ขอถามพวกอีกอย่าง.
จะสละอะไร ลองทลายล้างหน้า ลองแตกดูซิว่า จะสละอะไร?
เที่ยว^๕ได้นิพพานแล้ว เย็นสบายแล้วจะสละอะไรอีก?

ชั้นที่ ๔ ก็คือ สละนิพพานนั้นแหละออกไป
เสียอีกทีหนึ่ง : ไม่ใช่นิพพานของกู ไม่ใช่นิพพานของ
นิพพาน ไม่ใช่นิพพานของอะไร. นิพพานนั้นเป็นความ
ว่าง และเป็นความว่างอย่างยิ่ง เหลืออยู่แต่ความว่างอย่างยิ่ง.
นี่คือผลของสุญญตาทาน หรือทานที่เนื่องด้วยสุญญตา.
ไป ๆ มากก็ไม่เหลืออะไร ; ให้เหลือแต่ความว่าง.

ลองทบทวน ดูว่า การให้ทาน^๕นั้นมันมีมาเป็นลำดับ ๆ
ค่อย ๆ สูงขึ้นไป ๆ : นับตั้งแต่ทำให้วัตถุทาน เอื้อเพื่อเผื่อแผ่
ด้วยสิ่งของ ; ให้ภัยทาน ให้ความไม่เบียดเบียน ; แล้วก็
ให้ธรรมทาน ให้ความรู้ที่จะทำให้เขาเดินไปถูกทาง จนถึงว่า
มันจะแน่ต่อพระนิพพาน. ^๕ทีนี้ เพื่อที่จะให้ได้นิพพาน
เราก็ให้ตัวกู—ของกู^๕ออกไปเสียทีหนึ่งก่อน. แล้วเมื่อได้
เป็นนิพพานขึ้นมา ก็อย่าถือว่านิพพานของกู อย่าถือว่า

นิพพานของนิพพาน อย่าให้นิพพานโดยความเป็นนิพพาน
นี้เป็นของใคร : ให้เป็นของความว่าง เหลืออยู่แต่ความ
ว่าง. อันสุดท้ายนี้เรียกว่า สุนฺณุตตาทาน คือการให้ที่เนื่อง
ด้วยสุนฺณุตตา แล้วก็ได้อะไรมานอกจากความว่าง.

ความว่างนี้คือจิตหรือกาย หรืออัตตภาพนี้ ที่มัน
ว่างจากกิเลส ว่างจากความทุกข์ ว่างจากความวุ่นเวียน นี้
มันก็เป็นของธรรมชาติ เป็นไปตามธรรมชาติ. ธรรมชาติ
ล้วนๆ เป็นไป ไม่มีใครเป็นเจ้าของ มันก็เลยหมกกัน ;
เรื่องมันจบเพราะการให้ทานนี้. ถ้าใครทำได้อย่างนี้ ไม่ต้อง
ไปสนใจเรื่องศีล เรื่องสมาธิ เรื่องบุญญาภิไธย : มันเป็นศีล
เป็นสมาธิ เป็นบุญญา อยู่หมัดในการให้ทาน ไม่ต้องไป
สนใจเรื่องอื่น ๆ ร้อยเรื่องพันเรื่องหมื่นเรื่อง เช่นเรื่อง
มรรคมืดมิดแปด เรื่องอะไรต่างๆ ไม่ต้องสนใจก็ได้ถ้าทำได้
อย่างนี้ คือรู้จักให้ทานตัวกู—ของกูออกไปเสียให้หมด แล้ว
มันหมกกันแค่นั้นแหละ. ได้นิพพานมาแล้ว ยังสลัด
นิพพานออกไปเสียอีกทีหนึ่ง ให้มันว่าง. มันจบเกินกว่า
ที่จะจบ มันไม่มีอะไรจะจบยิ่งไปกว่านี้. ดังนั้นที่พูดนี้จริง
หรือไม่จริงก็ลองไปกิดดู ก็พูดว่าเป็นเรื่องลึกลับที่สุดคน
มันลึกลับหรือไม่ลึกลับ แล้วจะหาว่าอาตมานั้นว่าเอาเองทั้งนั้น ก็
ลองไปพิจารณาดูว่ามันว่าเอาเอง หรือว่าพระพุทธเจ้าท่านว่า.

พระพุทธเจ้าท่านว่า เรื่องที่มันเนื่องด้วยบุญคุณ
นั้นแหละ คือเรื่องที่คุณพูด นอกจากนั้นฉันไม่พูด. เคียวนี้
มันก็เป็นเรื่องบุญคุณเต็มตัว เข้ากับพระพุทธภาษิตที่ว่า
“เย เต สุตตุนตา — สุตตันตะทั้งหลายเหล่าใด ตถาคต-
ภาสิตา — อันตถาคตบัญญัติแล้ว คมภีรา — ลิกขัง
คมภีรตธา — มีเนื้อความอันลิกขัง โลกุตตธา — เนื้อโลก
สุขุมตบปฏิสยุตตา — คือเรื่องทีเนื่องด้วยบุญคุณ”.

นี่เราไม่อยากจะทำอะไรมาก เกิดมาทีหนึ่งไม่อยากจะ
ยุ่งยาก อยากจะทำแต่การให้ท่านอย่างเดียว ก็ขอให้ให้
ท่านอย่างที่ว่านี้เถอะ. ให้ท่านอย่างเดียวนี้พอ : ถึงนิพพาน
แล้ว เลยไปอีก คือแม้แต่นิพพานก็ไม่เอามาเป็นของกู กง
เป็นว่างไปหมด แล้วเป็นนิพพานจริง นิพพานตลอด
อนันตกาล เป็นนิพพานนิรันดร ไม่มีเวียนว่ายอะไรที่ไหน
นี่เรื่องมันจบ.

ขอให้ท่านทั้งหลายทุกคน กำหนดจดจำให้ดี เอา
ไปคิดไปนึกให้คิดว่าหลักแห่งการปฏิบัติเกี่ยวกับท่าน บริจาคไป
ได้ไกลอย่างนี้ : หลักปฏิบัติมันมีอยู่อย่างนี้. จงปฏิบัติ
ไปตามแนวนี้ แล้วจะพบความว่าง; แล้วเรื่องก็จะจบกัน.

นี่มันไม่ค่อยมีแรงพูด ต้องจบเท่านี้ทีก่อน.

ขลุ่ย เข็มน้ ระไว.

สิ่งนี้ทั้ง เป็นเหมือน ของเกสรดอกไม้
ก็เหมือนขลุ่ย เก็บทุกที่ ทั้ง ใต้ถุน
ก็เหมือนขลุ่ย มีไว้ เพื่อยังชีพ
ใช้เป็นดอกไม้ สดวกตา ดลัปรตระไว,
หรือว่าโพธิ์ มีไว้ใช้ ใช้ไว้แยก
กลัตกแตก ใจสั้น ประหวัดเนื้อ
ไรกันเกสร ใจจะต้อ, บขเกสร
ขลุ่ยเหมือนระไว มีไว้ใช้ ไปให้พพาน
ใช้ไว้เพื่อ ไว้ประตัม ใจสอทรู
ให้ปอ ออช ขลุ่ยไป ทุกสถาน
นรีคือล่อล่ล่อ ไปในโลก ใจขกนต
ไม่อดยากข้าม ใจให้พพาน เสียตาบระไว ๑

Dr. S. S. S. S.

พระธรรมเทศนาในพรรษา
ของ
ท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุ
ที่ลานหินโค้ง สวนโมกขพลาราม อ.ไชยา
๒๔ กรกฎาคม ๒๕๑๑

ปุณฺณกิริยาวัตถุ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมา สมฺพุทฺธสฺส ฯ

ตฺนึ ปุณฺณกิริยา วัตถุณึ กตฺมานึ

ตฺนึ ทานมยฺปุณฺณกิริยา วัตถุ

สํมยฺปุณฺณกิริยา วัตถุ

ภาวนามยฺปุณฺณกิริยา วัตถุ—ติ

ธมฺโม สกฺกจฺจํ โสตพฺโพ—ติ.

ณ บัดนี้จะได้วิสัยนาพระธรรมเทศนา เพื่อเป็น
เครื่องประดับสติปัญญา ส่งเสริมศรัทธาความเชื่อและความ
เลื่อมใส ของท่านทั้งหลายผู้เป็นพุทธบริษัท ให้เจริญอกงาม
ก้าวหน้า ยิ่ง ๆ ขึ้นไปในพระธรรมวินัยของพระผู้มีพระภาค
เจ้า อันเป็นที่พึ่งของสัตว์ทั้งหลาย กว่าจะยุติลงด้วยเวลา.

ธรรมเทศนาในวันนี้ จะได้กล่าวเรื่อง บุญญกิริยา
วัตถุ คือ วัตถุอันเป็นที่ตั้งแห่งการกระทำบุญ ซึ่งนับได้
ว่า เป็นเรื่องที่ทุกคน ได้ยินได้ฟังอยู่เป็นประจำ, เป็นเรื่อง
เบื้องต้นที่สุด อย่างที่เรียกกันว่า เป็นหน้าปากคอก. ทุก
คนได้ยินได้ฟังคำนี้ สอนกันให้กระทำอย่างนี้ มีคำอธิบาย
ต่าง ๆ กันไป; แต่ในวันนี้จะได้กล่าวถึง สิ่งที่เรียกว่า *บุญญ-*
กิริยาวัตถุ ทั้งสามนี้ ในลักษณะที่เกี่ยวพันกันกับเรื่อง *ตัวกู-*
ของกู ดังที่ได้กล่าวแล้วในธรรมเทศนาครั้งก่อน ๆ.

ดังที่ได้แสดงให้เห็นแล้วว่า แม้แต่ในเรื่องพระพุทธรูป
พระธรรม พระสงฆ์ หรือ ในเรื่อง *พุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ*

โดยเนื้อแท้แล้วก็ไม่มีอะไร นอกไปกว่า เรื่องอันเกี่ยวกับ
ตัวกูและของกู. ถ้ามีความรู้ถึงใจความสำคัญของเรื่องนี้ ก็
จะสามารถทำตน ให้ถึง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ใน
ลักษณะที่เป็นประโยชน์ อย่างแท้จริงได้, ไม่เป็นสักว่าเป็น
ธรรมเนียม เป็นประเพณี หรือทำพอให้แล้วๆไป

.....

ในเมื่อเรื่องของพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ก็เป็น
เรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวกูของกูโดยตรง.

เรื่องบุญญกิริยา ทั้งสาม คือเรื่อง ทาน เรื่องศีล
เรื่อง ภาวนา; ทั้งสามอย่างนี้ ก็ต้องเป็นเรื่องเกี่ยวกับ
เรื่องตัวกู — ของกู โดยตรงอีกเช่นเดียวกัน. เพราะว่าเป็น
สิ่งที่เกี่ยวเนื่องกัน มีความมุ่งหมายในทางเดียวกัน.

ท่านทั้งหลาย เคยได้ยินได้ฟังเรื่องทาน เรื่องศีล เรื่อง
ภาวนา สามอย่างนี้ ในคำอธิบายเป็นอย่างอื่น และไม่เคย
กล่าวถึงสิ่งที่เรียกว่า ตัวกู — ของกู ค้าย้ำเข้าไป. ท่านทั้งหลาย
คงจะประหลาดใจ มาตั้งแต่การแสดงเรื่องพุทธคุณ ธรรมคุณ

สังเกตว่า ถ้ามองไม่เป็น ก็จะเห็นว่า เป็นเรื่องมุ่งหมาย ที่ จะทำลาย สิ่งที่เรียกว่าตัวกู—หรือของกูนั้น หรือว่าการที่มี คุณอย่างนั้นอย่างนั้นขึ้นมา ก็สำเร็จมาจากการที่ทำลายสิ่งที่ เรียกว่าตัวกู—ของกู ได้อีกลั่นเอง.

บัดนี้เรื่อง บุญญกิริยาวัตถุ คือ ทาน ศีล ภาวนา ทั้งสามนี้ นับว่าเป็นเรื่องการกระทำโดยตรง คือ เป็นการ ประพฤติปฏิบัติโดยตรง และการประพฤติปฏิบัติทั้งสาม อย่างนี้ ก็เพื่อทำลายตัวกู—ของกูโดยตรง อย่างเดียวกัน อีก จึงจะเป็นเรื่องบุญญกิริยาวัตถุที่แท้จริง ซึ่งไม่ค่อยจะนำ มาพูดถึงกันเสียเลย.

ในข้อแรก จะได้พูดถึงคำว่า “บุญ”, คำว่า บุญมี ความหมายที่สำคัญ อยู่ตรงที่ ตรงกันข้ามกับบาป, ดังนั้น โดยหลักทั่วไปจึงถือว่า *บุญเป็นเครื่องชำระบาป*; เมื่อชำระ บาปได้ก็ทำให้สบายใจ. เพราะฉะนั้น เมื่อกล่าว *โดยผล บุญก็เป็นชื่อของความ สุข ความสบายใจ ความพอใจ ความ อิ่มใจ* นั้นเอง. ความสบายใจหรือความสุขนี้มีอยู่เป็นชั้น ๆ และสำคัญอยู่ที่ว่า จริงหรือไม่จริง.

ถ้าเป็น บุญจริง ต้องเป็นการทำลายสิ่งที่เรียกว่า
 ตัวกู—ของกู; ไม่ใช่สนับสนุน สิ่งทีเรียกว่าตัวกู—ของกู
 ให้งิ่ง ๆ ขึ้นไป เหมือนกับที่กระทำกันโดยมากในนามที่เรียก
 ว่าบุญ เหมือนกัน. ทั้งนี้จะต้องระวังให้ดีว่า คำว่าบุญ,
 บุญ, นี้มีความหมายหลายอย่าง จะต้องเลือกถือเอาให้ถูกต้อง
 ที่สุด จึงจะเป็นบุญจริง, ไม่เป็นบุญปลอม.

เมื่อคำว่า บุญ แปลว่าเป็นเครื่องชำระบาปแล้ว
 ก็ควรจะมองต่อไปในข้อที่ว่า สิ่งทีเรียกว่า บาปนั้น ไม่ได้
 มาจากสิ่งอื่นเลย ล้วนแต่มาจากสิ่งที่เรียกว่า ตัวกู—ของกู
 หรือ ความเห็นแก่ตัว ทั้งนั้น. คนเป็นคนทุศีล ก็เพราะ
 มีความเห็นแก่ตัว หรือว่าคนมีความเร่าร้อนในทางจิตใจ
 ของตน อยู่ตามลำพัง. นี้ก็มาจากความยึดมั่นถือมั่น ใน
 สิ่งทีเรียกว่าตัวกู และของกู.

เพราะฉะนั้นเป็นอันกล่าวได้ว่า ไม่ว่าบาปชนิด
 ไหน, ไม่ว่ามูลเหตุของบาปชนิดไหน ล้วนแต่มาจากสิ่งที่
 เรียกว่า ตัวกู—ของกู ทั้งนั้น, หรือถ้าจะกล่าวให้สั้นเข้า

ไป ก็กล่าวได้ว่า ตั๋ว-ของกู นั้นแหละ เป็นกิเลสมูล
ฐาน, เป็นกิเลสพื้นฐาน ที่จะทำให้เกิดความโลภ ความ
โกรธ ความหลง ได้ทุกอย่างทุกประการ; คือ **เพื่อเห็นแก่
ตั๋ว จึงได้โลภ**, เพราะ **ยึดมั่นถือมั่นตั๋วจึงได้โกรธ**, เพราะ
**มีความหลงไหลในสิ่งที่เนื่องกัน อยู่กับตั๋ว-ของกู จึงได้มี
ความหลงคือโมหะ**.

โลภะ โทสะ โมหะ เป็นเพียงอาการ ของสิ่งที่
เรียกว่า ตั๋ว-ของกู แสดงออกมาด้วยกันทั้งนั้น; ดังนั้น
จึงกล่าวได้ว่า **ขึ้นชื่อว่าบาปแล้ว ไม่ว่าจะบาปชนิดไหน ล้วน
แต่มาจากสิ่งที่เรียกว่า ตั๋ว-ของกู** ด้วยกันทั้งนั้น. เมื่อ
บาปมาจากตั๋ว-ของกู สิ่งที่จะชำระบาป ก็ต้องเป็นสิ่งที่
ชำระตั๋ว-ของกู. ดังนั้น บุญในที่นี้ จึงได้แก่การ
กระทำ เพื่อชำระสิ่งที่เรียกว่าตั๋ว-ของกู.

สิ่งที่เรียกว่า บุญญกิริยาวัตถุ ก็วัตถุเป็นที่ตั้ง
แห่งการกระทำบุญ จึงเป็นการกระทำชนิดที่เป็นการทำ-
ลายตั๋ว-ของกู; ไม่ว่าจะเป็นการให้ทาน, ไม่ว่าจะเป็นการ
รักษาศีล, หรือจะเป็นการเจริญภาวนา, ทั้งทาน ทั้งศีล

ทั้งภาวนา สามอย่าง^๕ ต้องเป็นไปเพื่อ ทำลายเสียซึ่งตัวกู
และของกู^{๕ ๕} ทงหนน.

ตามที่ท่าน^๕ทั้งหลายเคยได้ยินได้ฟังกันมา คงจะมี
ความเข้าใจกันว่า จะทำลายตัวกู—ของกู ต่อเมื่อเจริญภาวนา
โดยตรง. การให้ทาน การรักษาศีล^๕ นี้ไม่เป็นการทำลาย
ตัวกู—ของกู เพราะว่าได้รักษาศีลเพื่อประโยชน์ตามที่ตัวกู—
ของกูต้องการ เช่นต้องการสวรรค์เป็นต้น. ดังนั้น จึง
ไม่มีใครกล่าว หรือชี้แจงแนะนำกัน ในข้อที่ว่า การให้ทาน
ก็ต้องเพื่อกำจัดเสียซึ่งตัวกู—ของกู; แม้ การรักษาศีล
ก็ต้องเพื่อกำจัดเสียซึ่ง ตัวกู—ของกู; ไม่ต้องกล่าวถึง
ภาวนาในชั้นสูงเลย.

บัดนี้จะได้ชี้ให้เห็นว่า ทาน ศีล และ ภาวนา ทั้ง
สามอย่าง ซึ่งเป็นบุญกุศริยาวัตร^๕นี้ มันเนื่องกันอยู่กับ
ตัวกู—ของกู อย่างไร. คำว่า “เนื่อง” ในที่นี้ คือเนื่อง
ในฐานะที่ว่า ตัวกู—ของกูเป็นเหตุให้กระทำการเหล่านั้น ก็ได้,
คือตัวกู—ของกูนี้แหละเป็นเหตุให้ทำทาน รักษาศีล ทำ
ภาวนา ก็ได้. หรืออีกทางหนึ่ง ซึ่งเนื่องกันอย่างยิ่ง ก็คือ

ว่า การให้ทาน การรักษาศีล การเจริญภาวนานี้ ถ้าทำให้
ถูกตรงแล้ว ก็ทำเพื่อกำจัดตัวกู—ของกูเสีย.

ฟังดูน่าจะเวียนหัว ในข้อที่ว่า คนธรรมดาสามัญ
มีตัวกู—ของกู เป็นเหตุให้ทาน ให้รักษาศีล ให้เจริญ
ภาวนา; แต่ผู้ที่มีสติปัญญาอัน กลับให้ทาน หรือ
รักษาศีล หรือเจริญภาวนา เพื่อเช่นฆ่า หรือทำลาย
สิ่งที่เรียกว่าตัวกู—ของกูเสีย. มันมีความเนื่องกันอยู่ทั้ง
ชั้นทั้งล่อง ทั้งฝ่ายผิดและฝ่ายถูกอยู่ด้วยกัน ขอให้ท่านทั้งหลาย
ตั้งใจฟังและสังเกตดูให้ดี ซึ่งจะได้พิจารณากันต่อไป.

....

ข้อแรกของบุญญกิริยาก็คือ ทานมัย แปลว่า
บุญญกิริยาที่สำเร็จมาแต่การให้ทาน.

คำว่าให้ทาน นี้ก็คือ การให้ของออกไป; จะ
เป็นการให้สิ่งของ หรือจะเป็นการให้อภัย, หรือให้สิ่งใดๆก็
ตาม เรียกว่าการให้ทั้งนั้น แต่ที่เป็นใจความ หรือประเด็น
สำคัญ ที่จะต้องพูดกันในที่นี้ ก็คือการให้สิ่งของ.

การให้สิ่งของนั้น เราก็เห็นกันอยู่ทั่ว ๆ ไปว่า มันมีหลายอย่างหลายวิธี บางคนให้เพื่อจะผูกมัดผู้อื่น, ให้เพื่อจะซื้อเขามาเป็นพวกของตัวเอง เพื่อทำชั่ว เพื่อทำบาปก็มี; แม้ที่สุดแต่ทำบุญเพื่อเอาหน้าเอาตา เอาความมีหน้ามีตาไปแสวงหาประโยชน์อย่างอื่นก็มี. คนเหล่านี้ก็ให้ท่านทั้งนั้น คือการให้สิ่งของอย่างใดอย่างหนึ่งออกไปทั้งนั้น.

นี่แหละคือ การให้ท่านอย่างทีหนึ่ง ชนิดที่เรียกว่า ตั๋ว— ของกุเป็นเหตุให้ทำทาน, เป็นเหตุให้บำเพ็ญทาน; เพราะตั๋ว— ของกูมันอยากจะไต่หน้า มันอยากจะไต่พวก หรือมันอยากจะไต่ประโยชน์อย่างอื่น ซึ่งเป็นการค้ากำไร. การให้ท่านชนิดนี้ทำไปด้วยตั๋ว— ของกูโดยตรง และเป็นตัวของกูชนิดเลวเสียด้วย คือชนิดที่เป็นบาป ไม่ตรง ไม่สุจริต ไม่สะอาด เรียกว่าตั๋วทุกอย่างเลว.

ตั๋วทุกอย่างเลวนี้ให้ท่านเก่งเหมือนกัน แต่ให้ท่านเพื่อเอาประโยชน์เกินค่า เขากำไรเกินควร ซื้อพวกมาทำชู้กัน หรือเอาเกียรติเอาหน้า ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว นี่เป็นทานอย่างหนึ่ง ทำไปด้วยตั๋วทุกอย่างเลว.

เมื่อทำไปอย่างนั้นมันก็เป็น *การส่งเสริมตัวกูอย่างเลวนั้น* ให้เป็น *ตัวกูที่เลวนักขึ้น* ไม่บั่นทอนตัวกู—ของกูแต่ประการใด แต่กลับส่งเสริมตัวกูอย่างเลวนั้น ให้เลวมากขึ้น. คิดดูเถิดว่า มันจะเป็นบุญชนิดไหนกัน ทำไปด้วยตัวกู—ของกู แล้วกลับส่งเสริมตัวกู—ของกู ให้เลวหนักขึ้น มันจะเป็นบุญที่ตรงไหนกัน.

ที่นี้ก็มาถึงทานอย่างที่สอง ที่สูงขึ้นมา เรียกว่า ทำไปด้วยตัวกู—ของกูอย่างดี ก็มีความคิดที่จะช่วยตัว ด้วยเจตนาอันบริสุทธิ์ ได้ทำไปตามที่ได้ยินได้ฟัง ได้รับคำสั่งสอนมา จึงให้ทานเพื่อความสบายใจ เพื่อสวรรค์เป็นที่สุด, พรารถนาสวรรค์ ตามที่เขาเข้าใจกัน หรือเขาสอนกันอยู่นั้น เป็นสวรรค์อีกชนิดหนึ่ง คือเป็นสวรรค์ชนิดค้ากำไรเกินควร. ทำบุญสักเล็กน้อยก็ได้กำไรมากทุกอย่างไป ทำบุญไม่กี่บาทก็สตาจ์ ก็ได้สวรรค์วิมานด้วยซ้ำไป นี่เป็นการค้ากำไรเกินควร.

แต่พิจารณาดูในเจตนาของผู้ทำ ก็ยังเห็นว่า ทำไปด้วยเจตนาดี อยากจะช่วยตัว อยากจะรักษาตัว หรือ

ต้องการประโยชน์ที่สูงยิ่งขึ้นไป นี้เรียกว่า ตัวกู้อย่างดีเป็นเหตุให้ให้ทาน เพื่อสวรรค์วิมานตามที่เขาสอน ๆ กันอยู่.

แต่ถ้าว่า คำว่า *สวรรค์* มีความหมายเป็นอย่างอื่น เช่น มีความหมายว่า เป็นความดี ความงาม ที่ทำให้เกิดความเย็นอกเย็นใจ สบายใจ เรียกว่า ยกมือไหว้ตัวเองได้ก็แล้วกัน ทำไปชนิดที่ไหว้ยกมือไหว้ตัวเองได้ เรียกว่า *สวรรค์ที่แท้จริง*. การที่ให้ทานเพื่อเกิดความรู้สึกอย่างนี้ ก็ยังเรียกว่า เป็นการดีกว่าที่จะเอาสวรรค์ชนิดที่เป็นการค้ากำไรเกินควร.

แต่ไม่ว่าจะเป็นสวรรค์ชนิดไหน ก็ต้องทำไปด้วยตัวกู้อย่างดี คือต้องการจะดี, มีตัวกูที่ ต้องการจะดี, และ จะดี ให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป. ถ้าการกระทำสำเร็จตามที่ต้องการจริง มันก็เป็นการส่งเสริมตัวกู — ของกู อย่างดียิ่ง ๆ ขึ้นไปอีกเหมือนกัน คือเพิ่มความยึดมั่นถือมั่น ในสิ่งที่เรียกว่า ตัวกูอย่างดีอีกนั่นเอง.

เพราะฉะนั้นแม้จะเป็นการทำทาน ด้วยตัวกู้อย่างดี มันก็ยังเป็นไปเพื่อ ส่งเสริมความมีอยู่แห่งตัวกู — ของกู; แต่เพื่อดียิ่ง ๆ ขึ้นไป ไม่สามารถจะทำลายอุปาทาน ความยึดมั่นถือมั่นได้เลย; ดังนั้น จึงไม่กำจัดตัดหา หรือทำลาย

ถัดมา อันเป็นต้นเหตุแห่งความทุกข์. ^๕นี้เรียกว่าเป็นการให้ทานอย่างที่สอง ด้วยตัวกู—ของกูอย่างดี.

ที่ ^๖มาถึง ทานอย่าง^๗ที่สาม เป็นการให้ทานเพื่อจะทำลายเสียซึ่งตัวกู—ของกู ^๘นี้หมายความว่า มีสติปัญญาเพียงพอ ที่จะมองเห็นว่า ความเห็นแก่ตัว หรือความยึดมั่นถือมั่น ในตัวกู—ของกู^๙นี้ เป็นต้นเหตุแห่งความทุกข์ จึงต้องการที่จะกำจัด หรือทำลาย ความรู้สึกอัน^{๑๐}นี้เสีย จึงได้บริจาคทาน; เพราะว่าสิ่งที่ตัว^{๑๑}มีไว้ในครอบครองนั้น เป็นที่^{๑๒}ตั้งแห่งความยึดมั่นถือมั่น ^{๑๓}ว่าเป็นตัวกูหรือเป็นของกู. ดังนั้น จึงอยากจะสลัดมันออกไปเสีย อย่างน้อยที่สุด ก็^{๑๔}จะเห็นได้ว่า ต้องการจะกำจัดเสียซึ่งความตระหนี่เป็นต้น, ต้องการจะกำจัดเสียซึ่งความเห็นแก่ตัว เป็นใจความสำคัญ, กระทั่งจะกำจัดเสียซึ่งความมีตัวของตัว ในที่สุด.

การให้ทานชนิด^{๑๕}นี้ คนธรรมดาสามัญไม่เข้าใจ และยังจะกลัวเสียด้วยซ้ำไป คือไม่ต้องการจะกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่เป็นไปเพื่อความหมดตัว หรือหมดของตัว. ทุกคนต้องการแต่จะเพิ่มควมมีตัว หรือความเป็นของตัว. ดังนั้น คนเหล่านี้ จึงเข้าใจไม่ได้ ในเรื่องการทำทานชั้น^{๑๖}สุด

คือให้ท่านเพื่อทำลายตัวกูและของกู; คนเหล่านี้ไม่เข้าใจการให้ทานของพระเวสสันดร เป็นต้น.

พระเวสสันดรที่ได้ยินได้ฟังกันอยู่ทุกปี ๆ นั้น ก็ดูเหมือนจะฟังกันอย่างละเมอเพื่อฝัน จับใจความสำคัญของเรื่องไม่ได้ แล้วก็ยังเอาไปวิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ นานา ว่าเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้องก็มี ส่วนพวกที่มีความเลื่อมใสอย่างเหนียวแน่น ก็ไม่ยอมวิพากษ์วิจารณ์อันใด ถือว่าเป็นการให้ทานของพระโพธิสัตว์โดยไม่ต้องวิพากษ์วิจารณ์ว่าผิดหรือถูกต้อง^๕.

แต่ถ้ามีปัญญาแล้ว ก็น่าจะพิจารณาเห็นได้อย่างแจ่มชัดว่า การให้ทานชนิดของพระเวสสันดร เป็นต้น^๕ เป็นการให้ทานชนิดมุ่งหมาย จะทำลายตัวกู—ของกู. ไปอ่านดูเรื่องพระเวสสันดรดูใหม่อย่างละเอียดเถิด จะเห็นว่าจะตั้งใจเพื่อจะทำลายตัวกู—ของกูอย่างยิ่ง อย่างสุดความสามารถ จึงได้ให้ทานไปในทำนองนั้น; ต้องออกถนัดทนเหมือนเลือกตาจะกระเด็นออกมา ในการให้ทานนั้น. นี้ก็เป็นตัวอย่าง ที่แสดงดีที่สดุอยู่แล้วว่า เป็นการให้ทานที่ไม่เหมือนกัน

กับอีกสองอย่างข้างต้น : แต่เป็นการให้ทานเพื่อทำลายตัณหา
— ของกุโดยตรง.

แม้บางคนจะแย้งว่า พระเวสสันดรให้ทานชนิดนี้
เพื่อจะได้เป็นพระพุทธเจ้า. ถ้าแย้งอย่างนั้นก็ลองไปคิดดู
ใหม่ต่อไปอีกว่า เป็นพระพุทธเจ้านั้นเป็นทำไมกัน ? เป็นพระ
พระพุทธเจ้าเ็น ก็เป็นเพื่อหมดตัณหา — ของกุก่อน แล้วก็
สอนผู้อื่นทั้งโลก ให้ทำลายตัณหา — ของกุด้วย. การให้ทาน
เพื่อเป็นพระพุทธเจ้าก็คือเพื่อทำลายตัณหา — ของกุให้กว้าง
ขวางออกไป ไม่มีขอบเขตนั่นเอง.

อย่างที่สามนี้ ให้ทานเพราะสติปัญญา ที่มอง
เห็นว่า ตัณหา — ของกุเป็นสิ่งที่ต้องทำลาย ; ดังนั้น เมื่อให้
ทานชนิดนี้ออกไป ผลที่เกิดขึ้นก็คือ ย้อนกลับมาทำลาย
ตัณหา — ของกุเสีย ; ไม่เหมือนกับสองอย่างที่แรก คือให้
ทานด้วยตัณหาอย่างเลว มันก็ย้อนมาส่งเสริมตัณหาอย่างเลวให้
มากขึ้น. ให้ทานด้วยตัณหาอย่างดี มันก็ย้อนมากลับส่งเสริม
ตัณหาอย่างดีให้มากขึ้น.

แต่ถ้าให้ทานด้วยสติปัญญา สัมมาทิฐิที่ถูกต้อง
ต้องการจะทำลายตัณหา — ของกุแล้ว มันก็ไม่มีทางที่

จะส่งเสริมตัวกู— ของกู ที่ไหนได้ มีแต่จะทำลายตัวกู—
ของกูนี้ ให้หมดไป สมตามที่ประสงค์.

รวมความว่า ในการให้ทาน ซึ่งโดยสรุปแล้วมีอยู่
สามอย่าง สามประการนี้ มันต่างกันมาก : ให้ทานด้วยตัวกู
อย่างเลว ก็มี ให้ทานด้วยตัวกูอย่างดี ก็มี ให้ทานด้วยสติ
ปัญญา ที่จะเช่นฆ่าตัวกู— ของกูเสียเลยก็มี, มันไม่เหมือน
กันดังนี้ จงเอาไปพิจารณาเหตุเกิด.

เมื่อจะ พิจารณาในข้อที่ว่า เนื่องกัน อย่างไร ?
ก็ดูให้เห็นชัดว่า ในการให้ทาน สองอย่างแรก นั้น มันให้
เพราะตัวกู— ของกู ; ส่วนการให้ทาน อย่างที่สามนี้
ให้เพราะสัมมาทิฐิ ที่จะต้องการเช่นฆ่าตัวกู— ของกูเสีย.
แม้มันจะต่างกันถึงอย่างนี้ มันก็ยังเนื่องหรือพัวพันกันอยู่
กับเรื่องตัวกู— ของกูโดยตรง จึงขอร้องท่านทั้งหลาย ให้
เอาไปคิดไปนึกดูว่า เรื่องการให้ทานทั้งหมดนั้น มันเนื่องกัน
อยู่กับเรื่องตัวกู— ของกูโดยตรง เป็นสามอย่างสามประการ
กันอยู่ดังนี้.

นี่เรียกว่า บุญญกิริยาวัตถุข้อที่ ๑ คือ ทานเนื่อง
กันกับ ตัวกู— ของกู อย่างนี้ จะต้องทำให้ถูกต้อง เพื่อ
กำจัดเสียซึ่งตัวกู— ของกู โดยเฉพาะในที่สุด.

ที่นี้ก็มาถึง บุญญกิริยาวัตถุที่ ๒

คือ ศีลมัชฌิม — บุญสำเร็จมาจากการรักษาศีล.

การรักษาศีลก็มีหลายๆ อย่างหลายๆ ชั้น หลายๆ ระดับ เหมือนกับการให้ทาน. ลองสังเกตดูให้ดีเถิดว่าการให้ทานมีอยู่หลายอย่างอย่างไร การรักษาศีลก็มีอยู่หลายอย่าง อย่างนั้น.

ศีลอย่างทีหนึ่ง บางคน รักษาศีลด้วยอำนาจของตัวกู ก็มิตัวกูอย่างเลวมาคลบันดาล ให้รักษาศีล, ทบตาคคนอื่น เพื่อประโยชน์อย่างอื่น, อย่างที่เขาเรียกกันว่า กาจศีลอย่างนี้เป็นต้น ซึ่งเป็นคำตำบुकลผู้รักษาศีลทบตาคคนอื่น; มีอาการเคร่งครัดยิ่งกว่าคนทั่วไปเสียอีก แต่มีเจตนาอันเป็นบาป เป็นอกุศลซ่อนเร้นอยู่. ถ้ารักษาศีลอย่างนี้ก็เรียกว่า รักษาศีลด้วยตัวกูอย่างเลว ผลของศีลชนิดนี้มันก็ย้อนกลับมาส่งเสริมตัวกูอย่างเลวให้เลวหนักขึ้นเหมือนกัน.

ที่นี้ ก็มาถึงศีล อย่างที่สอง ที่รักษาศีลด้วยตัวกูอย่างดี หวังสวรรค์ในโลกหน้า หรือหวังความสุขในโลกนี้ หรือแม้ที่สุดแต่จะหวังความเคารพนับถือตัวเองได้ ให้อวดตัวเองได้ ก็เหมือนกัน, ก็กล่าวได้ทั้งนี้ว่า รักษาศีลเพราะตัวกูอย่างดี;

ตัวกูที่อยากดี ยึดมั่นถือมั่นในความดี เป็นเหตุให้รักษาศีล
 ในแบบนี้ แล้วก็ไต่ผลเป็นสวรรค์ในโลกนี้ หรือสวรรค์ใน
 โลกหน้า, หรือแม้ที่สุดแต่การให้ตัวเองได้. และผลจาก
 การรักษาศีลทำนองนี้ ก็จะต้องย้อนกลับมา ส่งเสริมตัวกู
 อย่างดี ให้ยิ่งขึ้นไป เพื่อยึดมั่นถือมั่นในตัวกูอย่างดีให้ยิ่งขึ้น
 ไป ทำนองเดียวกับการให้ทานด้วยตัวกูอย่างดี ก็ส่งเสริมตัวกู
 อย่างดี ให้ยิ่งขึ้นไป ฉะนั้นก็ฉะนั้น. นี่เป็นการรักษาศีล
 ประเภทที่สอง เนื่องกันอยู่กับตัวกูอย่างดี.

ที่นี้ก็มาถึงการรักษาศีล อย่างที่สาม ที่รักษาศีล
 เพื่อจะบีบคั้นตัวกู หรือ ควบคุมตัวกู. นี้เรียกว่ารักษาศีล
 ด้วยสติปัญญา มองเห็นโทษของตัวกู - ของกู ก็มองเห็น
 โทษของกิเลสตัณหาแล้ว พยายามรักษาศีลเพื่อจะกำจัดเสีย
 ซึ่งกิเลสและตัณหา.

การรักษาศีลด้วยสติปัญญาเป็นต้นเหตุ รักษาเพื่อ
 จะควบคุมหรือทำลาย หรือบรรเทาตัวกู - ของกูอย่างนี้
 มันตรงกันข้ามกับสองอย่างข้างต้น ซึ่งรักษาศีลเพื่อส่งเสริม
 ตัวกู ไม่ปรียายใดก็ปรียายหนึ่ง.

ในการรักษาศีลประเภทที่สามนี้ เขาจะแบ่งแยก ออกให้เห็นได้ว่า ถ้าเป็นชั้นธรรมดาทั่วไป ไม่อาจจะ ทำให้บรรเทาตัวกู—ของกูได้มากมาย อะไรนัก ก็จงตั้งใจ ว่าจะเป็นไปเพียง เพื่อควบคุมตัวกู—ของกูให้อยู่ในร่อง ในรอย หรือในระเบียบ. คนไม่มีศีลก็เพราะควบคุมตัวกู—ของกูไว้ไม่ได้ เคี้ยวเนื้อแต่เพียงว่า เพียงควบคุมตัวกู—ของกู ให้อยู่ในร่องในรอย ก็ยังเป็นการดี.

ที่นี้ถ้ายิ่งขึ้นไป ก็รักษาศีลโดยเจตนาที่จะบีบคั้น หรือ บรรเทาตัวกู—ของกู โดยตรงยิ่งขึ้นไปอีก. ตัวกู—ของกูต้องการจะทำไปตามอำนาจของกิเลสตัณหา ก็ไม่ยอม มีแผนการที่จะทำอย่างกับว่าจะประชดประชันตัวกู—ของกู ให้เจ็บปวด ให้สมน้ำหน้า.

รักษาศีลโดยลักษณะนี้มุ่งหมายจะบีบคั้น หรือ บรรเทาสิ่งที่เรียกว่า ตัวกู—ของกู สูงขึ้นมากกว่าตอนที่ จะเพียงแต่ควบคุมในระดับต่ำ.

แต่อย่างไรก็ตาม การรักษาศีลเพื่อจะควบคุมตัวกู ก็ดี เพื่อจะบีบคั้นตัวกู—ของกูให้เบาบางไปก็ดี ล้วนแต่ เป็นไปเพื่อความสิ้นไป แห่งตัวกู—ของกูทั้งนั้น จะ

เรียกได้อย่างน้อยที่สุดว่าเป็นสมาธิสังวัตตนิกา คือศีลชนิดนี้
 สามารถที่จะเป็นไปเพื่อสมาธิได้ สืบต่อไป. ศีลชนิดนี้เท่านั้น
 ที่จะเป็นบาท เป็นฐานของสมาธิได้. ศีลที่ทำไปเพื่อส่งเสริม
 เสริมตัวคุณนั้น ไม่อาจจะเป็นบาทฐานของสมาธิได้ มันจึง
 กลายเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นคนละทาง.

ดังนั้น ผู้ที่จะรักษาศีล จะต้องทำไปด้วยความ
 รู้สึกของสัมมาทิฏฐิ คือสติปัญญาที่เห็นโทษของตัวยุ—
 ของกุ แล้วจึงได้รักษาศีลเพื่อจะควบคุม หรือเพื่อจะบีบคั้น
 หรือบรรเทา หรือทำลายตัวยุ—ของกุเสียในที่สุด, มีความ
 หายมัน บั๊กใจแน่แน่ อย่างนี้ก็จะเป็นสมาธิอยู่ในตัว และ
 จะส่งเสริมสมาธิอย่างอื่นเป็นลำดับไป. การรักษาศีลนี้จึง
 เป็นการรักษาศีลที่ดี ที่ตรงตามวัตถุประสงค์ ความมุ่งหมาย
 ของพุทธศาสนา.

นี่แหละลองพิจารณาดูด้วยกันทุกคนว่า แม้แต่ การ
 รักษาศีล ก็แบ่งแยกกันได้ถึงสามอย่าง และเกี่ยวเนื่องพัน
 พัวพันกันอยู่กับ สิ่งที่เรียกว่า ตัวยุ—ของกุ ด้วยกันทั้งนั้น.
 รักษาศีลด้วยตัวยุอย่างเลว มีตัวยุอย่างเลวเป็นเหตุให้รักษาศีล
 ผลมันก็ไปอย่างหนึ่ง, มีตัวยุอย่างดีเป็นเหตุให้รักษาศีล ผล

มันก็เป็นไปอีกอย่างหนึ่ง. แต่ถ้ามีสัมมาทิฐิ ที่จะฆ่า หรือทำลายตัวกู—ของกูเสีย เป็นเหตุให้รักษาศีลแล้ว ศีลนั้นก็จะเป็นไปเพื่อโลกุตตระ เพื่อจะทำลายเสียซึ่งตัวกู—ของกูนั่นเอง.

มองกันในแง่ไหน ก็กล่าวได้ว่า สิ่งที่เรียกว่าศีลนั้นมันเนื่องอยู่กับสิ่ง ที่เรียกว่าตัวกู—ของกู ด้วยกันทั้งนั้น ในฐานะที่เป็นมูลเหตุให้รักษา, ก็เนื่องกันอยู่กับตัวกู—ของกู ในฐานะที่จะเป็นผลที่สุด ของการรักษา มันก็เนื่องกันอยู่กับตัวกู—ของกู ก็ไม่ส่งเสริมตัวกู—ของกู ก็ต้องทำลายตัวกู—ของกู ไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่ง แล้วแต่เจตนาของบุคคลผู้จะรักษาศีล.

ดังนั้นเมื่อต้องการจะ ชำระศีลของตน ให้บริสุทธิ์แล้ว ก็อย่าได้ทำแต่เพียงสักว่าเป็นพิธีรีตอง, ควบคุมหรือเคร่งครัดไป อย่างเพียงพิธีรีตอง. จงดูให้ดี คือให้ศีลนี้เป็นไปเพื่อควบคุมตัวกู—ของกู หรือบีบคั้นทำลายตัวกู—ของกู ตามที่กล่าวมาแล้วนั้นเถิด บุญญกิริยาในส่วนของสอง คือศีล ก็จะเป็นไปสมความปรารถนา.

ที่นี้ก็ตามถึง บุญญกิริยาประการที่ ๓ ที่เรียกว่า

ภาวนามัย คือ บุญสำเร็จมาแต่การเจริญภาวนา.

คำว่า *ภาวนา* ในที่นี้แยกออกเป็น *สองอย่าง* ตามที่
 รู้กันอยู่ทั่วไปแล้ว *ภาวนาอย่างสมาธิ* เรียกว่า *สมาธิภาวนา* ;
ภาวนาอย่างปัญญา เรียกว่า *วิปัสสนาภาวนา*.

คำว่า *สมาธิ* หมายถึง *การทำจิตให้พร้อม ที่จะใช้*
ไปในการทำลายตัวกู—ของกู. คำว่า *วิปัสสนาภาวนา* หมายถึง
การใช้จิตที่พร้อมแล้วนั้น ทำลายสิ่งที่เรียกว่าตัวกู—ของกู.
 ดังนั้นมันจึงเนื่องกันไม่อาจจะแยกกัน.

สมาธิ เหมือนกับกำลังหรือ น้ำหนัก, *ปัญญา*
 เหมือนกับ ความคม, น้ำหนักกับความคมต้องไปด้วยกัน
 จึงจะเกิดการตัด หรือการฟันขึ้นมาได้; มีแต่น้ำหนักมัน
 ไม่คม มันก็ใช้ตัดอะไรไม่ได้; มีแต่ความคมไม่มีน้ำหนัก
 มันก็ฟันอะไรไม่ลง ฟันอะไรไม่เข้า. เพราะฉะนั้น จะต้อง
 มีทั้งกำลัง และมีทั้งความคม *สมาธิ* เหมือนกับกำลัง *ปัญญา*
 เหมือนกับความคม เมื่อได้ รวมกัน ทั้งความคมและกำลัง
 แล้วมันก็สามารถที่จะตัดอะไรได้.

ด้วยเหตุฉะนั้นแหละ ท่านจึงรวมสมาธิและปัญญา
สองอย่างนี้เข้าไว้ด้วยกัน และเรียกว่าภาวนาหมายถึงการ
กระทำจิตให้เจริญ ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ประสงค์ ของการที่
จะมีจิต เพื่อใช้เป็นประโยชน์อย่างไร.

....

ทีนี้จะได้กล่าวถึง ภาวนา ในส่วนที่เป็นสมาธิ
ก่อน. คำว่า สมาธิ, เดิมว่าสมาธิ^๕ หมายถึงการรวบรวม
รวมกำลังใจให้แน่นแนบ ให้มั่นคง ให้มาก.

คำว่า สมาธิ^๕นี้มีมาแต่ก่อนพุทธกาล; คนรู้จัก
ทำสมาธิกันมาแล้วแต่ก่อนพุทธกาล, หมายความว่า เขา
รู้จักเรื่องเกี่ยวกับจิตใจกันมาแล้วตามสมควร กระทั่งรู้ว่า
ถ้ามีวิธีอบรมใจ ให้เป็นสมาธิแล้ว มันก็เป็นใจที่มีประโยชน์
เกินกว่าธรรมดา. ดังนั้นจึงศึกษาค้นคว้ากันเป็นอันมาก
ในเรื่องเกี่ยวกับเรื่องสมาธิ; การที่จะค้นคว้าได้อย่างไร
ในที่สุด ก็มีสิ่งที่เรียกว่าสมาธิ^๕หลายแบบ หลายอย่าง
หลายชนิดด้วยกัน. ในทีนี้จะเอามาพิจารณาให้เห็น ว่ามัน
ต่างกันมากในแต่ละอย่าง ๆ นั้น.

สมาธิประการที่หนึ่ง *สมาธิอย่างต่ำที่สุด* ก็คือ
 ที่ทำไปด้วยตัวกูอย่างเลว และ เห็นแก่ตัวกูอย่างเลว.
 ตัวกูอย่างเลวคือตัวกูที่ต้องการประโยชน์ ด้วยความเห็นแก่
 ตัว; เพราะเห็นแก่ตัวกูอย่างนี้ มันจึงได้ทำสมาธิ เพื่อให้
 จิตเป็นสมาธิ แล้วจะใช้สมาธินั้นแสวงหาประโยชน์. กรณี
 อย่างนี้ก็คือ *การทำจิตให้เป็นสมาธิเพื่อให้เกิดฤทธิ์ เกิด
 ปาฏิหาริย์* แล้วก็ถือเอาประโยชน์จากฤทธิ์

เมื่อมีฤทธิ์แล้วก็ไปใช้ข่มเหงผู้อื่นก็ได้ บังคับผู้อื่น
 ก็ได้ หรือหาทางชนะผู้อื่นด้วยฤทธิ์นั้น แล้วก็รับเอา
 ประโยชน์ของผู้อื่นมาเป็นของตัว. คนที่ต้องการมีฤทธิ์
 ก็ต้องทำสมาธิก่อน เสมอไป; สมาธิที่ทำไปด้วยวัตถุประสงค์
 อย่างนี้ เรียกว่า เป็นสมาธิที่ทำไปด้วยตัวกู—ของกูอย่าง
 เลว, และเห็นแก่ตัวกู—ของกูอย่างเลว ได้ผลมาก็ส่งเสริม
 ตัวกู—ของกูอย่างเลวนั้นให้มากขึ้น.

แม้ที่สุดแต่คนบางคน จะมีความตั้งใจเพียงว่า
 ชอบในเรื่องนี้ ชอบในเรื่องสมาธิ ชอบในเรื่องฤทธิ์
 ปาฏิหาริย์ แล้วก็ทำไปสักว่าให้ตนมีสมาธิ มีฤทธิ์ มีปาฏิหาริย์
 ไม่ไปเบียดเบียนใครเลย อย่างนี้ก็ดี ก็ยังเป็นการเห็นแก่

ตัวกูอย่างเลว อยู่那儿แหละ เพราะทำไปด้วยความหลง, หลงในคุณวิเศษที่จะดีกว่าผู้อื่น, หลงในคุณวิเศษทางฤทธิ์ทางปาฏิหาริย์. รวมความว่าทั้งหมดนี้ เป็นสมาธิที่ทำไป เพราะตัวกู อย่างเลว และเห็นแก่ตัวกูอย่างเลวเป็นประการที่หนึ่ง.

สมาธิประการที่สอง ทำไปด้วยตัวกูอย่างดี หรือเห็นแก่ตัวกูอย่างดี; นี่หมายความว่า มีความรักตัวสงวนตัว อยากจะมีความสุขที่สูงขึ้นไปกว่าธรรมดา จึงได้เจริญสมาธิเพื่อให้จิตได้รับความสุขจากสมาธินี้ เป็นทิฏฐิธรรมสุข, มีรสชาติคล้ายกับรสของพระนิพพาน. ตัวกู — ของกูอย่างดีนี้ ต้องการความสุขในปัจจุบันทันตาเห็น หรือแม้จะเรียกว่า เพื่อไปเกิดในพรหมโลก ทั้งรูปาวจร และอรูปาวจรก็ตาม มันก็มีความหมายเป็นความสุข ตามที่ตัวต้องการเพื่อเวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง ชนิดที่สูงขึ้นไปเท่านั้น; ยังเป็นความเห็นแก่ตัวอยู่ในลักษณะหนึ่ง.

เมื่อทำไป เมื่อทำสมาธิด้วยความเห็นแก่ตัวกูอย่างดี หรือด้วยตัวกูอย่างดีชนิดนี้ ได้ทิฏฐิธรรมสุขในโลกนี้ หรือว่าความสุขในโลกอื่นก็ตาม ที่เป็นไปในลักษณะของสมาธิแล้ว

ก็เพิ่มความยึดมั่นถือมั่นในความสุขชนิดนี้ และตัวกู—
ของกูชนิดนี้ ซึ่งควรจะตั้งระวังให้ดีเหมือนกัน แม้ผู้
ที่จะได้เกิดในพรหมโลกอย่างทีกล่าวๆกันนั้น มันก็เป็นเรื่อง
ของตัวกู—ของกู อยู่แน่นอน.

ที่นี้มาพิจารณากันต่อไป ถึงสมาธิที่แปลกออกไป
อีก เป็น อย่างที่สาม ก็บุคคลบางคนมีสติปัญญา พิจารณา
เห็นโทษของตัวกู—ของกู อยู่โดยประจักษ์แล้ว ต้องการ
จะเจริญสมาธิ เพื่อจะหยุดเสียเพื่ออำนาจของตัวกู, เพื่อจะ
หยุดเสียซึ่งฤทธิ์เดชของตัวกู, เพื่อจะควบคุมตัวกู, ทำสมาธิ
เพื่อจะหยุดอำนาจของตัวกู อย่างนี้ มันไม่ส่งเสริมตัวกู—ของ
กูแต่ประการใด มันก็มีผลเป็นการหยุด หรือเป็นการควบคุม
ตัวกู—ของกูได้ในระดับต้น ๆ ระดับใดระดับหนึ่ง. นี้ก็
เรียกว่า เป็นสมาธิที่แปลกออกไปจากสมาธิสองอย่างข้างต้น
ดังที่กล่าวมาแล้ว, และแปลกกันอย่างยิ่งก็ตรงที่ว่า สมาธิ
อย่างนี้สามนี้ ไม่ได้ทำเพราะตัวกู หรือเพื่อตัวกู แต่ทำเพื่อ
ทำลายตัวกู ด้วยสติปัญญา.

ที่นี้ก็ควรจะพิจารณากันถึงสมาธิอีกระดับหนึ่ง เป็น
ประการที่สี่ว่า เป็นสมาธิที่ทำให้เป็นไปเพื่อปัญญา.

นี้ก็เพราะเหตุที่มีสัมมาทิฐิ มีความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งแล้วว่า
 สิ่งเรียกว่า ตัณหา—ของกู เป็นสิ่งที่ต้องทำลายเสีย ด้วย
 บัญญาที่แท้จริง. ถ้าไม่มีปัญญาที่แท้จริง ที่สมบูรณ์แล้ว
 ไม่อาจจะทำลายมันให้สิ้นเชิงได้; ดังนั้นจึงประสงค์ที่จะสร้าง
 ปัญญาชนิดนี้; แต่ปัญญาชนิดนี้ต้องมีสมาธิเป็นบาทฐาน
 หรือเป็นมูลฐาน.

เพราะฉะนั้นบุคคลจึงตั้งใจเจริญสมาธิเพื่อปัญญา
 เจริญสมาธิเพื่อบาทฐานแห่งปัญญา เพื่อปัญญาจะได้คม
 กล้า ถึงขนาดที่เป็นอริยมรรค แล้วก็ตัดเสียซึ่งตัณหาและ
 ของกูนั้น. นี่เป็นสมาธิที่ ทำไปด้วยสัมมาทิฐิหรือ
 สติปัญญา เพื่อทำลายเสียซึ่งตัณหาและของกู อย่างสิ้นเชิง
 โดยตรง.

จึงได้พิจารณาเหตุเกิดว่ามันต่างกันอย่างไร เปรียบ-
 เทียบกันใหม่ อย่างย่อๆ อีกครั้งหนึ่งว่า *สมาธิอย่างหนึ่ง*
นั้นทำไปด้วยตัณหาอย่างเลว เพราะเห็นแก่ตัณหาอย่างเลว
ต้องการจะใช้สมาธินั้นเพื่อฤทธิ์ เพื่อปาฏิหาริย์ กอบโกย
 เอาประโยชน์ของผู้อื่นมาเป็นของตน น้อย่างหนึ่ง.

สมาธิอย่างที่สอง ทำไปด้วยตัวกู—ของกูอย่างดี เห็นแก่ตัวกูอย่างดี คือให้ไต่สุขเวทนา ที่เกิดจากสมาธินั้น มาหล่อเลี้ยงตัณหาของตน ในลักษณะที่เป็นภวตัณหา เป็นต้น มันก็เป็นไปเพื่อส่งเสริม ตัวกู—ของกู นี้ก็ลักษณะหนึ่ง.

สมาธิอย่างสาม เป็นไปเพื่อจะหยุดความบีบคั้นของกิเลสคือตัวกู—ของกู ที่กำลังบีบคั้นจิตใจอยู่ในขณะนั้น เสียหรือเพื่อจะควบคุมตัวกู—ของกูอยู่ อย่าให้เบียดเบียนจิตใจได้ นี้ก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง.

ที่นี้ **สมาธิอย่างสุดท้าย** เป็นไปเพื่อเป็นบาทฐานของปัญญา ในขั้นอริยมรรค เพื่อจะทำลายตัวกู—ของกูเสียโดยสิ้นเชิง นี้ก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง.

จงพิจารณาคุณเถิดว่า มีสมาธิแตกต่างกันอยู่เป็นอันมากถึงสี่ชนิดด้วยกันเป็นอย่างน้อย โดยหลักใหญ่ ๆ ผู้ใดกำลังทำสมาธิ ในลักษณะอย่างไร ก็จงพิจารณาให้เห็นว่า มันเกี่ยวเนื่องกันอยู่ กับสิ่งที่เรียกว่าตัวกู—ของกู ด้วยกันทั้งนั้น : ถ้าไม่เกี่ยวเนื่องในทางที่จะส่งเสริมตัวกู—ของกู ก็เกี่ยวเนื่องในทางที่จะทำลายเสียซึ่งตัวกู—ของกู โดยไม่มีทางที่จะหลีกเลี่ยงได้.

นี้แหละ ภาวนาอย่างแรก คือ สมာธิภาวนา ก็มี
ความเกี่ยวข้องกันอยู่ กับสิ่งที่เรียกว่าตัวกู — ของกู
มากถึงอย่างนี้.

....

ที่นี้จะได้พิจารณาถึง ภาวนา อย่างที่สอง คือ
บัญญัติภาวนา. บัญญาภาวนา — การเจริญบัญญานี้ ที่แท้
แล้วก็ไม่น่าจะกล่าวว่ามีชนิดที่เป็นไปเพื่อตัวกู — ของกู
อย่างเลย. แต่เมื่อพิจารณาให้ถี่แล้ว จะเห็นได้ว่า คำว่า
บัญญานั้นมันกว้าง :-

บัญญาเดโกล คือ บัญญาไม่ชื่อตรง ไม่บริสุทธก็มี.
คำว่า **เดโกล** เป็น ภาษาบาลี แปลเป็น ภาษาไทยเรียกว่าบัญญัติ
แต่เป็นบัญญัติชนิดที่ไม่บริสุทธ และไม่ชื่อตรง คือบัญญัติ
ที่แสวงหาผลประโยชน์ ที่เห็นแก่ตัวกูนั้นเอง. ถ้าเป็น
บัญญัติบริสุทธ ก็เรียกบัญญัติ. ถ้าบัญญัติคคโกล ก็เรียกว่า
เดโกล.

ที่นี้ก็มีทางที่จะเกิด มีบัญญัติอย่างเลว คือบัญญัติ
ที่เห็นแก่ตัวกู, เห็นแก่ตัวกูอย่างเลว ก็เจริญญาณ หรือ

ญาณทัศนะ หรือปัญญา อย่างใดอย่างหนึ่ง ในลักษณะที่จะใช้เป็นเครื่องมือ แสวงหาประโยชน์ใส่ตนได้เหมือนกัน.

ญาณทัศนะอันเป็นทิพย์ บางอย่างบางประการนั้น สำเร็จได้ด้วยอำนาจของสมาธิ ที่เป็นนิจจาสมาธิ คือสมาธิที่มีเจตนาไม่บริสุทธ์ ก็ได้มาซึ่งญาณทัศนะ ชนิดที่มีเจตนาไม่บริสุทธ์ จึงได้ญาณทัศนะอันเป็นทิพย์บางอย่างบางประการ :— มี**หุทิพย์** **ตาทิพย์** ก็มี **รู้เหตุการณ์** หรือ**รู้จิตใจบุคคล** ได้ก็มี. พวกยักษ์ พวกฤๅษีที่ทุจริต ก็ล้วนแต่มีญาณทัศนะอันเป็นทิพย์ชนิดนี้ จึงได้ใช้ญาณหรือปัญญาชนิดนี้ เพื่อแสวงหาประโยชน์แก่ตนเพื่อผลทางโลก ตามวิสัยบุद्धชน.

ดังนั้นจึงได้กล่าวว่า แม้แต่ปัญญาภวานาก็มีอย่างที่เกิด อย่างที่เลว คือทำไปด้วยตัวกู้อย่างเลว เห็นแก่ตัวกู้อย่างเลว เป็นอิทธิวิธี หรือญาณทัศนะอันเป็นทิพย์ เพื่อผลทางโลก ตามวิสัยของบุद्धชน. นี้เรียกว่าเป็นปัญญาของตัวกู้อย่างเลว เป็นฝ่ายมิจฉาปฏิบัติ คือฝ่ายผิด.

ที่นี้มาถึงปัญญาที่บริสุทธ์ที่ถูกต้อง ที่ควรแก้ คำว่าปัญญาหรือญาณทัศนะที่แท้จริง ได้แก่ ปัญญาที่เป็นไปเพื่อความสิ้นแห่งตัวกูู ที่เรียกว่า อาสวักขยญาณ — ญาณ

ที่เป็นไปเพื่อความสิ้นแห่งอาสวะ, จะทำลายอุปาทาน
ว่าตัวกู— ของกูให้หมดไป.

เรื่องนี้มีรายละเอียดดังที่ได้กล่าวแล้ว ในเรื่องของ
อริยมรรค. ผู้สนใจพึงศึกษาดูรายละเอียดจากที่นั้น ๆ แต่
พึงจับใจความสำคัญให้ได้ว่า สติปัญญาชนิดหนึ่งเป็นไปเพื่อ
บริสุทธิ ก็เป็นไปเพื่อทำลายตัวกู— ของกูโดยตรง ไม่ใช่
ปัญญาที่จะส่งเสริมตัวกู— ของกู เหมือนอย่างปัญญาที่เป็น
มิจฉาปฏิบัติ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น.

ปัญญาที่สร้างขึ้นด้วยตัวกู— ของกูอย่างเลว เพื่อ
ประโยชน์ตามวิสัยโลกิยะนั้น ย่อมจะส่งเสริมตัวกู— ของกูนั้น
ให้เลวยิ่งขึ้นไปอีก; ส่วน ปัญญาที่ถูกต้องนั้น มุ่งหมาย
จะกำจัดเสียซึ่งตัวกู— ของกูโดยตรง แต่อย่างเดียวเท่านั้น.

นี่แหละจงพิจารณาเหตุเกิดว่า แม้แต่สิ่งที่เรียกว่า
ปัญญา หรือปัญญาภาวนานี้ ก็ยังมีที่เป็น ของตัวกู อยู่
อย่างหนึ่งด้วย, แล้วก็มีที่จะเป็นไป เพื่อทำลายเสีย
ซึ่งตัวกู— ของกู อีกอย่างหนึ่งด้วย. อย่าได้เอาไปปนกัน
ด้วยความเข้าใจผิด; เพราะจะทำให้หลงทาง หรือจะทำ
ให้สับสน ไม่เข้าใจ แล้วก็ปฏิบัติไปไม่ได้.

ในที่สุดจะเห็นได้ว่า สมภาวิภาวนาก็คือ บัญญาภาวนาก็คือ ซึ่งรวมเรียกเข้าเป็นคำเดียวสั้น ๆ ว่า “ภาวนา” ทั้งนั้น มีทั้งอย่างที่เป็นตัวกู—ของกู และที่ทำลายเสียซึ่งตัวกู—ของกู. จึงถือเอาภาวนานี้ให้ถูกต้อง คือให้เป็นไปเพื่อทำลายเสียซึ่งตัวกู—ของกู แต่ประการเดียวเถิด.

ตามที่ไต่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ก็เพื่อจะให้มองเห็นได้ว่า ทาน กตติ สิล กตติ ภาวนา กตติ ซึ่งเรียกว่าเป็นบุญกุศกริยา วัตถุนี้ มีสิ่งซึ่งเป็นบาป เป็นอกุศล แอบแฝงอยู่ในชื่อนั้น ในนามนั้นโดยชื่อเดียวกันนั้น ยังมีส่วนที่เป็นบาป เป็นอกุศลแฝงอยู่ เรียกว่า เป็นของฝ่ายตัวกู—ของกูอย่างเลว. ตัวกู—ของกูอย่างเลวเป็นเหตุให้ให้ทาน เป็นเหตุให้รักษาศีล เป็นเหตุให้เจริญสมาธิ เป็นเหตุให้เจริญปัญญา. แต่ทุกอย่างล้วนแต่เป็นไปเพื่อประโยชน์ อย่างโลกิยะของตัวกู—ของกูนั้น ทั้งนั้นจึงเป็นการกระทำที่เป็นมิจฉาปฏิบัติ หรือการปฏิบัติฝ่ายผิดของตัวกูอย่างเลว และเพื่อส่งเสริมตัวกูอย่างเลวนั้นต่อไปอีก.

ควรจะแยกออกมาเสียอย่างเด็ดขาด ให้มีทาน สิล ภาวนา ที่มีความเห็นอันถูกต้อง เป็นรากฐาน แล้ว

ประพศติ กระทำไป ด้วยเจตนาที่จะทำลายเสีย ซึ่งตัวกู
และของกู ทั้งที่กล่าวมาแล้ว.

....

ที่นี้จะได้กล่าวถึง ตัวอย่าง เล็ก ๆ น้อย ๆ สำหรับการ
เทียบเคียงสืบไป เป็นการเทียบเคียงเพื่อมีความรู้ ความ
เข้าใจที่ถูกต้องยิ่งขึ้น.

ยกตัวอย่าง เหมือนอย่าง การไหว้พระสวดมนต์.
การไหว้พระสวดมนต์นี้ ถ้าจะสงเคราะห์เข้าไปในบุญญกิริยา
วัตถุ ก็ต้องเป็นภาวนา; เพราะว่าการไหว้พระสวดมนต์นี้
ต้องทำด้วยจิตใจ เพื่อเกิดสติปัญญายิ่งขึ้นไป จึงเป็นการ
เจริญภาวนาอย่างหนึ่ง.

แต่เดี๋ยวนี้คน *ไหว้พระสวดมนต์เอาหน้า* ภาวนา
จนตัว, ภาวนาเพราะว่ามันจนตัว มันจำเป็นจึงภาวนา,
และการไหว้พระสวดมนต์ก็เพียงแต่ เพื่อจะเอาหน้าว่าจำเก่ง
สวดเก่ง หรือได้รับประโยชน์อย่างอื่น. *การไหว้พระสวด*
มนต์เอาหน้า ภาวนาจนตัว อย่างนี้ เป็นของตัวกูที่ *หลอกหลวง*
เป็นของตัวกูที่ *ขลาด* คือเป็นของตัวกูที่ *เลวนั่นเอง*.

กิลเลสท์เป็นตั๊ก — ของกุทีเลวนี่ มีอาการ
 หลอกลวง และมีความรู้สึกที่ซ้ชลาด แม้จะทำไปด้วยเจตนา
 อันบริสุทธิ์ ; แต่ถ้าทำด้วยความซ้ชลาดแล้ว มันก็ผิดพลาดได้
 แม้ว่าเจตนาอันนั้นไม่ได้ต้องการจะคดโกงใคร แต่ความซ้ชลาด
 นั้นก็ทำให้เป็นไปอย่างผิด ๆ ได้.

นี่คือไม่มีสติปัญญา เป็นเรื่องไหว้พระสวดมนต์
 เอาหน้า ภาวนาจนตัว เพราะความจำเป็นบังคับเป็นต้น
 เห็นกันอยู่ทั่วไป ในที่ทุกหนทุกแห่ง ควรจะนำมาเป็น
 เครื่องเทียบเคียงเปรียบเทียบดู ให้เข้าใจให้ดีกว่า ถ้าจะไหว้พระ
 สวดมนต์กันจริงๆ ก็ยังเป็นอุปกรณ์แห่งการกำจัดเสียซึ่งตั๊ก-
 ของกุ.

แต่การเจริญภาวนาในทำนองนี้ ไม่ได้ทำเพราะว่า
 มีความซ้ชลาดเลย แต่มีความกล้าหาญ, กล้าเผชิญหน้ากับ
 สิ่งที่เราเรียกว่าตั๊ก — ของกุนี้ เป็นการกระทำที่มีประโยชน์
 โดยแท้จริงดังนั้น ตรงกันข้ามกับการกระทำที่ไม่จริง.

ที่สิ่งต่อไป ที่จะนำมาสำหรับเป็นเครื่องเทียบเคียง ก็คือเรื่องวันอุโบสถ เช่นวันนี้ วันนี้เป็นวันอุโบสถใครๆ ก็รู้ และนอกจากนั้น ก็ยังเรียกกันอย่างอื่นว่า เป็น วันพระ บ้าง เป็น วันธัมมัสสวนะ บ้าง. เป็น วันพระ ก็คือว่า เป็นวันประเสริฐ พิเศษสูงสุด เป็นวันธัมมัสสวนะ ก็คือ เป็นวันที่กำหนดไว้ สำหรับการฟังธรรม, และเป็น วันอุโบสถ ก็คือเป็นวันที่กำหนดไว้ เพื่อการเข้าอยู่ในการประพฤติปฏิบัติพรหมจรรย์ เพื่อประโยชน์แก่การทำลายเสียซึ่งตัวกูและของกูอีกนั่นเอง.

เกี่ยวกับ วันอุโบสถ นี้ อยากรจะอธิบายข้อความบางอย่าง เพื่อความเข้าใจที่ยิ่งขึ้นไป. คำว่า อุโบสถ แปลว่า เข้าอยู่. เข้าอยู่ในอะไร? เข้าอยู่ในระเบียบของการประพฤติปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งจะเป็นผลดีในการที่จะกำจัดทุกข์.

คำว่า วันอุโบสถนี้ อย่าได้เข้าใจว่า เป็นของพุทธศาสนาเท่านั้น หรือมีแต่ในพุทธศาสนา. ขอให้ระลึกนึกถอยกลับไปถึงกาลศึกษาคัมภีร์โน้นว่า ตั้งแต่ก่อนพุทธศาสนา หรือก่อน พระพุทธเจ้าเกิด. มนุษย์ก็มีวัฏเทกำหนดไว้

ในลักษณะที่เป็นวันอุโบสถ อย่างที่เราเรียกกันอยู่. ถ้าถือตามภาษาที่เรียกกันเป็นภาษาสากล ก็คือวันที่เรียกกันว่า **วัน ซาบาธ (sabbath)** หรือที่พวกคริสตังเรียกกันว่า **วัน สปาโต.**

วันซาบาธ หรือวันสปาโต นี้ มีมาแล้วตั้งแต่สมัยพวกบาบิโลเนียน หมายความว่าหลายพันปีมาแล้ว มนุษย์รู้จักกำหนดวันพิเศษขึ้นมาวันหนึ่ง เป็นวันซาบาธ หรือวันสปาโต. พวกนักบุญเหมือนจะมุ่งหมายแต่เพียงว่า **เป็นวันพิเศษสำหรับกาหยุดพัก** คือหยุดพักทุกอย่าง หยุดพักกิจการงานทุกอย่าง หยุดพักแม้แต่การใช้งานสัตว์เครื่องจักร หรือว่าทาส กรรมกร คนใช้ ลูกจ้าง เป็นต้น ก็ต้องได้หยุดกันหมด. **เมื่อหยุดแล้ว** ก็ไม่ใช่หยุดเฉยๆ เพียงเท่านั้น **ต้องไปทำจิตใจ ให้เป็นไปในเรื่องราวของทางศาสนา** แล้วแต่ว่าตนจะมีลัทธิศาสนาอย่างไร.

พวกที่ถือพระเจ้า ก็ถือว่าพระเจ้าหยุดในวันสุกสว่าง สัปดาห์ หยุดสร้างโลก ก็ถือเอาวันหยุดสร้างโลก เป็นวันซาบาธ (sabbath) พวกที่ไม่ถืออย่างนี้ ก็ถือเอาวันที่มีเรื่องอย่างอื่นเป็นความหมาย แต่แล้วก็ตรงกันตรงที่ว่า ต้องเป็น

วันหยุด ก็จะต้องหยุดเรื่องของตัวกู—ของกู จะต้องหยุดเรื่องอย่างโลกๆ หยุดเรื่องอย่างชาวบ้าน ให้กลายเป็นวันของพระหรือของความประเสริฐความบริสุทธิ์เป็นต้นไป.

พวกเซบรูเอาความคิดของพวกบาบิโลเนียนมาใช้ จึงเป็นสิ่งที่มียู่ด้วยกันทุก ๆ ศาสนาเป็นลำดับ ๆ มา ไม่ว่าประเทศอียิปต์ หรือว่าประเทศอินเดีย ล้วนแต่มีวันที่มีความมุ่งหมายอย่างนี้ ด้วยกันทั้งนั้น จะถือเอาวันสุดท้ายของในระยะ ๗ วันหรือ ๘ วัน วันใดวันหนึ่ง.

บางพวกก็ถือวันเสาร์ บางพวกก็ถือวันอาทิตย์ แต่จะถืออย่างไรนั้นก็ตาม มันมีความหมายสำคัญอยู่ตรงที่ว่า ในรอบ ๗ - ๘ วันนั้น จะต้องมียู่วันหนึ่ง ซึ่งยกให้เป็นพิเศษ เป็นวันประเสริฐ เป็นวันศักดิ์สิทธิ์.

ที่นี้มาถึงพวกพุทธบริษัทนี้ ก็ถือเอาวันที่ ๗ หรือ ๘ แล้วแต่การนับ ในเมื่อนับทางจันทรคติเป็นหลัก แล้วมันก็ตกในวันที่ ๗ บ้าง วันที่ ๘ บ้าง ไม่ตรงกันเสมอไป; แต่ความหมายยังคงอยู่เป็นอย่างเดียวกันคือว่าในเดือนหนึ่งนั้น แบ่งออกเป็นสองครึ่ง ในครึ่งหนึ่งนั้นยังแบ่งออกเป็น

สองครั้ง. ดังนั้นจึงได้ส่วนละ ๗ วันหรือ ๘ วัน แล้วแต่ว่า เดือนใดจะมี ๒๙ วันหรือ ๓๐ วันหรือ ๒๗ วันก็ตาม แต่รวม ความแล้ว ว่าใน สัปดาหฺ์หนึ่ง ต้องมีวันหยุดวันหนึ่ง และวันหยุดนั้นจะต้องรักษาให้ดีเป็นพิเศษ.

สำหรับชาวพุทธเรา ถือเอาเป็นวันอุโบสถ คือหยุดทุกสิ่งทุกอย่าง ที่เป็นความวุ่นวาย : หยุด การเบียดเบียนผู้อื่น, หยุดใช้สัตว์เดรัจฉาน, หยุดใช้ทาส กรรมกร. แล้วชวนกันสมาทานอุโบสถศีล ด้วยกันทั้งบ้าน ทั้งเรือน ไม่ว่าจะลูกจ้าง หรือนายจ้าง เป็นมาอย่างนี้ ถือเป็น วันอุโบสถกันในครั้งพุทธกาล. พวกเศรษฐีมีข้าทาส บริวารก็หยุด เพื่อให้ทุกคน ได้รักษาอุโบสถ ถ้าต้องการจะ ฟังเทศน์ก็กลายเป็นวันธัมมัสสวนะไป คือชวนกันไปฟังธรรม ที่วัด ตามที่เราเห็น ๆ กันอยู่.

วันเช่นวันนี้มีลักษณะเป็น วันอุโบสถ คือวัน หยุดทางจิตใจ เพื่อประพาศพิพรหมจรรย์ให้ดี เป็นพิเศษ อย่างหนึ่ง, แล้วก็เป็น วันธัมมัสสวนะ คือเป็นวันศึกษา หรือฟังธรรม น้อย่างหนึ่ง, แล้วก็ในวันพระ ก็ เป็น วันที่จะต้องรักษาให้เป็นวันประเสริฐที่สุด. รวมทั้งสาม

ความหมายนี้ เราเรียกว่าเป็นวันอุโบสถตามความหมายดั้งเดิมหลายพันปีมาแล้ว ทั้งคำว่า ชาบาส เป็นต้น. นี้แปลว่าวัฒนธรรมทางจิตใจของมนุษย์ เกี่ยวกับเรื่องวันอุโบสถนั้นมีมานานตั้งหลายพันปีที่แล้ว.

นี้เรียกว่าเราได้รู้เรื่องวันอุโบสถของเรา พอสมควรที่จะเข้าใจได้ ว่าเป็นวันสำคัญอย่างไร. ดังนั้นวันเช่นวันนี้เราจึงมาทำบุญ ให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา ทั้งกรรมเทศนา เป็นต้น เป็นวันอุโบสถปรากฏอยู่ในที่ทั่วไปทุกวัดทุกวาอาราม.

แต่แล้วก็ จงพิจารณาดูให้ดีเถิดว่า วันอุโบสถเช่นวันนี้ ก็ยังมีอยู่เป็นสองความหมาย : วันอุโบสถของคนบางพวกนั้น ก็กลายเป็น วันอุโบสถของตัวกู—ของกู ที่จะได้ยกหูชูหาง ด้วยการรักษาศีลอุโบสถ หรือทำอะไร ๆ ในวันเช่นวันพระนี้ ที่เป็นการยกตัวกู ให้ดีให้เด่น ด้วยเจตนาเพื่อจะไต่ประโยชน์ โดยตรงก็มี, ด้วยความงี่เง่า รู้เท่าไม่ถึงการณ์ ทำเพื่อ ๆ ไปก็มี โดยปราศจากความรู้ที่ถูกต้อง ก็มี.

เมื่อเป็นดังนั้นก็ต้องเรียกวันอุโบสถของบุคคลชนิดนั้น ว่าเป็น วันอุโบสถของตัวกู—ของกู ถ้าทำเพื่อ

หลอกลวงคนอื่น ก็กลายเป็นอย่างเร็ว. ถ้าทำไปด้วย
ความหวังดีแก่ตัวเอง เป็นการค้ำกำไรเกินควร ก็เป็น
ตัวกู — ของกูอย่างดี.

เกี่ยวกับวันชาบาร หรือวันอุโบสถเช่นนี้ อยากรจะ
ขอให้พุทธบริษัทเราระลึกนึกถึง คำสอนของพระยัชสโครัส สัก
ข้อหนึ่งว่า ในวันชาบารนั้นจะไม่ทำให้คนอื่นรู้ว่า เรากำลัง
รักษาชาบาร หรืออุโบสถ. ศาสตราของคัมภีร์ไม่ได้พูดอย่างนี้
จึงจำเป็นที่จะต้องยกเอาเรื่องของพระเยซูมากล่าว เพราะว่า
พระเยซูได้กล่าวอย่างนี้ คือพระเยซูได้กล่าวว่าจะรักษาอุโบสถ
ก็จงกระทำไป ในลักษณะที่อย่าให้ใครรู้ ว่าเรารักษาอุโบสถ.

เพราะว่า การกระทำไปในลักษณะที่让别人อื่นรู้ว่า
รักษาอุโบสถนั้น มักจะเป็นไปในทางยกหูชูหาง คืออวด
นั่นเอง. ถึงวันชาบารแล้ว หรือวันอุโบสถแล้ว ก็อดอาหาร
บ้าง กังคการแต่งเนื้อแต่งตัวบ้าง งคการทาน้ำอบน้ำหอมบ้าง
งคการทำอย่างนั้นอย่างนี้ ตามแต่ที่เขาจะบัญญัติกันไว้อย่างไร.

เมื่อกระทำไปตามรูปนั้น คนอื่นก็รู้ว่าคนนั้นรักษา
อุโบสถ เมื่อคนที่รักษาอุโบสถควบคุมใจของตัวไว้ไม่ได้;
ก็อดที่จะมีจิตใจไปในทางที่จะยกหูชูหางไม่ได้ ก็มีความ

พอใจ เลยไปเป็นความดีใจ เลยไปเป็นความเย่อหยิ่ง เป็นความทะนงในที่สุด. การรักษารักษาอุโบสถนั้น ก็กลายเป็นเพียง การโฆษณาตัวเอง ในลักษณะนี้ด้วยกันทั้งนั้น.

ที่นี้ถ้าสมมติว่า เราทำอย่างพระเยซูสอน คือทำในลักษณะที่ไม่ให้ใครรู้ว่า รักษาอุโบสถ มันก็จะเป็นการปกปิดภัยไว้ชั้นหนึ่งก่อน คือไม่มีทางที่จะยกหูชูหาง เกี่ยวกับการได้รักษาอะไร ๆ ให้ดีกว่าคนอื่น.

ข้อนี้ยังเปรียบกันได้กับคำพูดอีกคำหนึ่งที่ว่า *ปิดทองหลังพระ* หมายความว่า *ไม่ต้องการให้ใครรู้* ว่าเราทำดี ทำบุญ ทำความเสียสละ บริจาคอะไร. คนที่ชอบให้คนอื่นยกยอสรรเสริญนั้น จะรีเข้าไปปิดทองที่หน้าพระ ปิดกันจนเสีย เต็มไปหมดจนเหลือความต้องการ ส่วนที่หลังพระนั้น ไม่มีใครปิดเลย เพราะว่าไม่ได้เป็นที่อวด ที่แสดงอะไร. การปิดทองหลังพระ กับปิดทองหน้าพระนี้ อันไหนจะดีกว่ากัน? ลองคิดดูเถิด *ปิดทองหลังพระกับปิดทองหน้าพระนี้ อันไหนทำลายตัวกู—ของกู? อันไหนส่งเสริมตัวกู—ของกู?* ไปคิดดูก็จะเห็นกันได้ด้วยกับทุกคน.

การทำหน้าที่ความงามอะไร ที่ให้คนอื่นรู้ กับ การกระทำหน้าที่ความงามอะไร ที่ไม่ต้องการให้ใครรู้ อันไหนจะส่งเสริมตัวกู — ของกูมากกว่ากัน?

จงคิดดูเถิด วันเช่นวันอุโบสถนี้ก็เหมือนกัน ถ้าเป็นวันอุโบสถของตัวกู — ของกู มันก็เป็นวันที่สำหรับจะยกหูชูหางของตัวกู — ของกู นี้เราเรียกว่าวันอุโบสถของตัวกู. แต่ถ้าเป็นวันอุโบสถของธรรมะ หรือวันอุโบสถของเหตุผลแล้ว มันก็จะต้องทำไปตามเหตุผลของธรรมชาติ หรือของพระธรรม ที่จะจัดจะกระทำให้อุโบสถนี้ เป็นวันที่เข้าอยู่เพื่อความสะอาด สว่าง สงบ โดยแท้จริงด้วย จึงจะเป็นวันอุโบสถของพระธรรม หรือของธรรมะ

ลองเปรียบเทียบกันดูว่า วันอุโบสถของตัวกู กับ วันอุโบสถของธรรมะนี้ต่างกันอย่างไร? ท่านก็จะเข้าใจสิ่งที่เรียกว่า บุญญกิริยา ในลักษณะที่ถูกต้องยิ่งขึ้นไปโดยแน่นอน.

เรื่องอีกเรื่องหนึ่ง ที่อยากจะยกมาเป็นตัวอย่าง สำหรับการเปรียบเทียบ ก็คือเรื่องความแค้น; ความแค้น

ครัด, ความเคร่งนั้นดูจะชอบกันมาก ใคร ๆ ก็อยากเคร่ง แล้ว
ใคร ๆ ก็ชอบคนเคร่ง หรือบูชาคนเคร่ง; แต่แล้ว
พิจารณาดู ก็เกิดความรู้สึกขึ้นว่า คำว่าเคร่ง—*เคร่ง* นี้ก็มีหลาย

ความหมาย :—

บางคนเคร่งเพื่อจะสงวนไว้ซึ่งความขี้เกียจของตัวเอง
ก็มี, บางคนเคร่งเพื่อจะเอาคะแนน ก็มี. บางคนเคร่งอวด
ผู้อื่นก็มี, บางคนเคร่งตามแบบธรรมเนียมของนิกาย ของหมู่
ของคณะ ก็มี. ความเคร่งทั้งหมดนี้ เป็นความเคร่งของ
ตัวกู้อย่างนั้น, แล้วมันจะกลับส่งเสริมตัวกู้อให้มี
มีทางสูงยิ่งขึ้นไปอีก ระวังความเคร่งชนิดนี้ให้มาก.

ความเคร่งที่ถูกต้อ^๕นั้น จะต้องเป็นไปด้วย
สติปัญญา มันจึงไม่มากไม่น้อย ไม่ขึ้นไม่ลง ไม่กลับไป
กลับมา มันประกอบไปด้วยเหตุผล ที่มีความหมายพอเหมาะ
พอดี, แล้วทุกกระเบียดนิ้วเป็นไปเพื่อข่มขี หรือทำลาย
สิ่งที่เรียกว่า ตัวกู—ของกู^๕ นั้นทั้งนั้น. นั่นแหละคือ ความ
เคร่งที่แท้จริง ที่พึงปรารถนา, เป็นความเคร่งที่บัณฑิต
ทั้งหลาย มีพระพุทธเจ้าเป็นต้นได้สรรเสริญไว้ และได้
ชักชวนให้กระทำ.

จงระวังให้ดี ความเคร่งของตัวกู่นั้น มันก็อย่าง
หนึ่ง, ความเคร่งของธรรมะ หรือที่ประกอบด้วยธรรมะ
นี้ มันก็อีกอย่างหนึ่ง, อย่าได้เอามาปนกันเลย.

ที่นี้จะพูดถึง ความกล้า หรือความเอาจริง หรือ
ความพากเพียร กันบ้าง. ความกล้าหาญ หรือความเอาจริง
หรือความเข้มแข็งนั้นก็เหมือนกันอีก ; บางที่มันเข้มแข็งเพราะ
ฤทธิ์เดชของตัวกู— ของกู มีมานะทิฏฐิรู้จัก จะสงวนเอาไว้
ซึ่งหูและหาง. หางและหูของตัวกู ที่ยกเอาไว้มันสูงที่เดียว
มันมันเป็นการกระทำของตัวกู ไม่ใช่ของธรรมะหรือของ
สติปัญญา

ความเพียรที่แท้จริง ความกล้าหาญที่แท้จริง
นั้น ต้องเป็นไปเพื่อทำลายตัวกู— ของกู ชนิดนี้ ;
มิฉะนั้น แล้วมัน จะเป็นเพียงความอดทน ที่จะอดทนไว้
เพียงเพื่อรักษาหูและหางของตัวกูไว้, แล้วก็ทำท่าทางอย่าง
พระโพธิสัตว์ ผู้มีขันติบารมี มีสัจจบารมี มีอธิษฐานบารมี.
ที่แท้เป็นพระโพธิสัตว์ของกิเลสแห่งตัวกู— ของกูทั้งนั้น.

คำว่า “โพธิ” ชนิดนี้ เป็นความรู้ผิด ไม่ใช่
ความรู้ถูก มันจึงเป็นโพธิสัตว์ของตัวกู ไม่ใช่โพธิสัตว์ของ

ธรรมะ ที่จะเป็นไปเพื่อความตรัสรู้ ที่ถูกต้องตามหลักของ
พระพุทธศาสนา.

จงระวังความ ตีอดัน อันนี้ ที่จะมาอยู่ในรูป
ของสังจัจฉริชฐานะ หรือความเพียร หรือความกล้าหาญ
เป็นต้น ; แล้วท่านทั้งหลายก็จะรู้จักสิ่งที่เรียกว่า บุญญกิริยา
ในส่วนภาวนามัย อย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง สามารถจะควบคุม
ให้เป็นไปในลักษณะที่ถูกต้อง บริสุทธิ์ผุดผ่อง อย่างสมแก่
การที่เป็นพุทธบริษัท, ไม่เสียที่ที่เกิดมาเป็นมนุษย์ และพบ
พระพุทธศาสนา, สามารถที่จะทำบุญญกิริยา ให้เป็นบุญญ-
กิริยาที่แท้จริง คือเป็นไปเพื่อกำจัดเสีย ซึ่งตัวกูและของกู
ทั้งกล่าวแล้ว. อย่าได้เป็นบุญญกิริยาปลอมของตัวกู แล้ว
เป็นไปเพื่อส่งเสริมตัวกูอีกนั่นเอง ให้อย่างขึ้นๆขึ้นไปเลย.

ขอให้ทุกคนสนใจในการที่จะชำระสะสางการปฏิบัติ
ตลอดพรรษา^{นี้} ที่ได้ธรรมาฐานไว้ดีแล้ว^{นี้} ให้เป็นไปตามแต่ตาม
ทำนองคลองธรรมของพระพุทธศาสนา ก็มีความตง^๕งหน้า
แต่ที่จะทำลายเสียซึ่งตัวกู ของกู^๕นั้น จงทุกๆ ประการเทอญ.

ธรรมเทศนาสมควรแก่เวลา เอวังก็มี ด้วยประการฉะนี้.

ปัญหาแห่งมนุษยภาพ
บรรยายที่ลานหินโค้ง สวนโมกข์
๒๑ มีนาคม ๒๕๒๔

การบำเพ็ญบารมีที่ถูกแนวทาง.

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายวันเสาร์ แห่งภาคมาฆบูชาเป็นครั้งที่ ๑๒ ในวันนี้ อาตมาก็ยังคงกล่าวเรื่อง **ปัญหาแห่งมนุษยภาพ** ต่อไปตามเดิม; แต่จะกล่าวโดยหวัช้อย่อย. ในวันนี้ว่า การบำเพ็ญบารมีที่ถูกแนวทาง.

เป็นที่ทราบกันอยู่เป็นอย่างดีแล้ว ว่าเรากำลังพูดถึงเรื่อง **บัจฉัยแห่งความเป็นมนุษย์**. ความเป็นมนุษย์แบ่งได้เป็นสองฝ่าย คือ ฝ่ายกายและฝ่ายใจ. ฝ่ายกายก็อาศัยบัจฉัยทางวัตถุตามฝ่ายกาย, ฝ่ายใจก็อาศัยบัจฉัยในทางจิตใจ ตามทางจิตใจ.

ปัจจัยทางจิตถือว่าเป็นปัจจัยที่ ๕

ชีวิตในทางฝ่ายกายอาศัยปัจจัยทางวัตถุ ๔ อย่าง คือ อาหาร, เครื่องนุ่งห่ม, ที่อยู่อาศัยใช้สอย, และ การบำบัดโรคภัยไข้เจ็บ. ส่วนชีวิตในฝ่ายจิตใจนั้น ก็อาศัยปัจจัย ซึ่งไม่ใช่วัตถุ ล้วนแต่เป็นการกระทำที่เกี่ยวกับใจ ทำจิตใจให้เจริญองงามก้าวหน้า; เราจึงเรียกเสียใหม่ว่า ปัจจัยทางฝ่ายจิตใจ เพราะมันเกินมาจากปัจจัยทางฝ่ายกาย ซึ่งมีอยู่เพียง ๔. เราจึงเรียกว่าปัจจัยที่ ๕ และจัดให้ปัจจัยที่ ๕ นี้ มีได้มากมายตามความประสงค์ของเรา, ยังไม่เคยมีใครกำหนดลงไปว่า มันมีกี่อย่าง. อาตมาจึงได้นำมากล่าวตามที่เห็นว่าสมควร และก็ได้กล่าวมาแล้ว ๑๑ อย่าง จนถึงวันนี้ก็เป็นอย่างที่ ๑๒. ขอให้ท่านทบทวนดูให้ดี ว่าปัจจัยที่ ๕ คือบำรุงส่งเสริมเรื่องจิตโดยเฉพาะนั้น จะมีได้อย่างไรต่อไป.

วันนี้ระบุว่า การบำเพ็ญบารมีที่ถูกแนวทาง เป็นปัจจัยที่ ๕, อันดับที่ ๑๒. การบำเพ็ญบารมีที่ถูกแนวทาง ก็คงถือว่า อาศัยอำนาจสัตยชาติญาณ ด้วยเหมือนกัน, สัตยชาติญาณแห่งการวิวัฒนาการ ก็มัน ต้องการจะดีกว่า

เต็ม อยู่เรื่อยไป จึงมีการค้นพบและการเปลี่ยนแปลงให้ดีกว่าเดิม. เราจึงเอาสัญชาตญาณอันนี้มาเป็นกำลัง, อาศัยที่ทั้งที่สัญชาตญาณอันนี้ คือความต้องการจะดีกว่าเดิมอยู่เรื่อยไป ซึ่งได้ทำให้โลกนี้วิวัฒนาการในทางด้านจิตใจมาแล้วเป็นอย่างดี.

การใดสิ่งดีที่สุดต้องบำเพ็ญบารมี.

สำหรับคำว่า บารมี คำนี้แปลว่า การทำให้เต็ม, ให้ถึงที่สุดที่มันควรจะเต็ม; อาจจะมีผู้แปลคำว่าบารมีเป็นอย่างอื่นก็ได้. แต่สังเกตดูตัวหนังสือแล้ว ควรจะแปลว่าการทำให้เต็ม คือให้ถึงที่สุด ตามที่มันควรจะเต็ม, มันเป็นวิวัฒนาการที่เรารู้สึกได้.

ขอให้ทุกคนคิดดูว่า เราอยากดีกันอยู่ทุกคน, และอยากให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป, แล้วก็ได้พยายามทำความดีอยู่. อันนี้ถ้าใครไม่รู้สึกอีกละก็ ไม่รู้จะพูดว่าอย่างไร. อาตมาถือว่าทุกคนรู้สึกอยู่ก็รู้สึกได้ ว่าเรากำลังทำให้มันดียิ่งๆ ขึ้นไป จนกว่าจะถึงที่สุด, จนมีคำพูดว่า เกิดมาเป็นมนุษย์ ต้องได้สิ่ง

ที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรจะได้. นี้เรียกว่าบารมี หรือ การบำเพ็ญบารมี คือการทำให้เต็ม.

แต่คำกลางๆ เช่นนี้ จะยกไปเรียกว่า ทำให้เต็มในฝ่ายชั่ว ก็ได้เหมือนกัน, ก็เรียกว่าเต็มได้เหมือนกัน. คนชั่วย่อมต้องการจะเต็มตามแบบของคนชั่ว, คนดีก็ต้องการจะเต็มตามแบบของคนดี. แต่ถ้าว่าจะเรียกว่า บารมี กันแล้ว จะหมายถึงแต่ต้องการให้เต็มในทางฝ่ายดี; ถ้าเป็นฝ่ายชั่วหรือให้เต็มในฝ่ายชั่ว ไม่เรียกว่าบารมี, มีคำอื่นเรียก เช่นที่ได้เคยบรรยายมาแล้วหลายครั้งหลายหนว่า มันเป็นการเพิ่มกิเลสหรือเพิ่มอนุสัย ไม่เรียกว่าบารมี.

ที่นี้อาจจะให้ดูให้ละเอียดออกไปว่า การบำเพ็ญบารมีนั้นมันมีได้โดยธรรมชาติ คือไม่ต้องมีเจตนา, และมีได้โดยมีเจตนา. ที่มีได้โดยธรรมชาติโดยไม่ต้องเจตนา ก็คือโดยอำนาจของสัตยชาติญาณ ทั้งที่กล่าวมาแล้วข้างต้น. เราจะเห็นได้ว่า สิ่งที่มีชีวิตทุกสิ่งมันดิ้นรนเพื่อจะดีขึ้น, ให้ชีวิตนั้นมันดีขึ้นทั้งทางกายและทางใจ, นี้เรียกว่าโดยธรรมชาติ ซึ่งก็ไม่ต้องอธิบายก็ได้ ว่าทำไมมันจึงเป็นอย่างนั้น.

เรื่องของธรรมชาติมันมันมากหรือมันละเอียดเกินไปจนเราไม่ต้องรู้ก็ได้; เรารู้แต่ว่าเราควรทำอะไร ในส่วนที่มันเกี่ยวข้องกับเรา. นี่โดยธรรมชาติมันก็มีการบำเพ็ญบารมี คือให้ดีถึงที่สุด ให้เต็มถึงที่สุด อยู่โดยธรรมชาติอันลึกลับ, เป็นสัญชาตญาณอันลึกลับของสิ่งที่มีชีวิต; แม้แต่ชีวิตระดับต่ำเช่นต้นไม้ เขาพิสูจน์ได้ว่า มันต้องการจะดียิ่งๆ ขึ้นไป. และตัวชีวิตนั้นเองเป็นการบำเพ็ญบารมี พุคอย่างนี้ก็ได้อีก, การบำเพ็ญบารมีก็คือตัวชีวิตนั้นเอง, ตัวชีวิตนั้นเองมีการบำเพ็ญบารมี, ชีวิตมันจึงก้าวหน้าไปในทางดี ตั้งแต่แรกสร้างโลก ก่อนแต่จะมีโลก ยังไม่มีสิ่งที่มีชีวิต, มีโลกแล้วมีสิ่งที่มีชีวิต แล้วมันก็มีอะไรๆ ดีกว่าเดิมเรื่อยๆ ที่เป็นไปตามธรรมชาติ.

นี่อีกอย่างหนึ่งเรียกว่าต้องมีเจตนา ก็อบารมีโดยเจตนา ของผู้ที่ต้องการจะให้เร็วเข้า. ถ้าปล่อยไปตามธรรมชาติมันไม่เร็ว หรือมันไม่แน่นอน มันอาจจะแกว่งก็ได้; ฉะนั้นจึงมีการบำเพ็ญบารมีที่แน่นอน ที่มีจุดหมายที่แน่นอน และให้ดีที่สุดให้เร็วที่สุด เท่าที่จะเร็วได้. นี่ของผู้ที่ต้องการจะให้เร็วเข้า. เราทุกคนรู้เรื่องนี้แล้ว ก็ต้อง

การโดยเจตนา, คือทำให้มันตีเร็วเข้า อย่างที่เราก็พยายาม
กันอยู่ทุกวิถีทาง. อะไรเป็นจุดหมายปลายทางที่เราต้องการ
เราก็พยายามทำให้มันเร็วเข้า, จึงเห็นได้ว่าเป็นเรื่องสำคัญ
ที่จะต้องหยิบขึ้นมาพิจารณา แล้วก็จัดการให้มันเป็นไปตาม
นั้นได้จริงๆ.

บำเพ็ญบารมีได้หลายระดับ.

ทีนี้จะพูดถึงระดับ หรือขนาดของการบำเพ็ญ
บารมี; คำนี้ใช้ได้โดยไม่มีขอบเขตจำกัด คือกว้างขวาง.
การบำเพ็ญบารมีชั้นสูงสุด ก็อย่างที่พูดกันอยู่หรือรู้กันอยู่ว่า
บำเพ็ญบารมีเพื่อเป็นพระพุทธเจ้า, หรือบำเพ็ญบารมีเพื่อ
เป็นพระอรหันต์ เป็นอย่างน้อย, ผู้ที่บำเพ็ญบารมีนี้
เรียกกัน ในฝ่ายเถรวาทเราว่า พระโพธิสัตว์; อย่างนี้
เป็นการบำเพ็ญบารมีเพื่อสูงสุดเหนือโลก. ที่ยังมีบารมี
ชั้นธรรมดาสามัญทั่วไป เพื่อประโยชน์ในโลก ก็เรียกว่า
บำเพ็ญบารมีได้เหมือนกัน แม้ที่มันเป็นไปเองโดยสัญชาต-
ญาณนั้น ก็ยังกล่าวได้ว่า เป็นการบำเพ็ญบารมีด้วยเหมือนกัน
ทั้งที่ไม่รู้สึกตัว.

บำเพ็ญบารมีที่เราเคยได้ยินกันอยู่ จะเล็งถึงแต่ฝ่ายสูงสุด คือเป็นโพธิสัตว์ บำเพ็ญบารมีเพื่อจะเป็นพระพุทธเจ้า, หรือคนบำเพ็ญบารมีเพื่อจะเป็นพระอรหันต์ เรียกว่าพุทธบารมี สวากบารมี ก็แล้วแต่จะเรียกโดยสมควรแก่กรณี. ทุกคนอยากดีก็พอกพูนความดี ทำความดีกันอยู่ทุกคน อะไร ๆ ก็ตั้งใจว่า ให้เป็นไป เพื่อนิพพาน *อธิษฐานว่า นิพพานปัจจุโยโหตุ.* ถ้าเขาพูดจริง ตั้งใจจริง ไม่พูดกันแต่ปาก นั่นก็คือการบำเพ็ญบารมีอยู่แล้ว, แล้วก็เพื่อชั้นสูงสุดระดับสูงสุด เป็นพระอรหันต์เป็นอย่างน้อย จึงจะนิพพานได้. นี่บำเพ็ญบารมีเพื่อนิพพาน การที่เราพยายามศึกษาธรรมะ ปฏิบัติธรรมะ ในพระพุทธศาสนา โดยวิธีต่างๆ อย่างสุดความสามารถ ก็คือการบำเพ็ญบารมีในส่วนนี้ ก็เป็นส่วนสูง,

ส่วนธรรมคาสามัญ คนบำเพ็ญบารมีเพื่อประโยชน์อย่างในโลก อย่างอยู่ในโลกที่เรียกว่าโลกิยะ เพื่อจะให้เป็นคนร่ำรวยก็บำเพ็ญบารมีเพื่อเป็นคนร่ำรวย, เพื่อให้มีชื่อเสียงก็บำเพ็ญบารมีในทางสร้างชื่อเสียง, อยากให้คนเคารพนับถือ ก็สร้างความดีบำเพ็ญบารมีเพื่อให้เขาเคารพนับถือ, เพราะ

เหตุที่ว่า ทำไม่ได้ทันทีที่ต้องการ ต้องทำไปตามลำดับ จึงเรียกว่าบำเพ็ญบารมี. ถ้าสิ่งใดทำได้ทันที สิ่งนั้นไม่เรียกว่าบำเพ็ญบารมี. เกียวนี้เป็นสิ่งที่เราก็กเห็น ๆ กันอยู่ ว่ากว่าจะมีเงินจำนวนมาก ก็ต้องบำเพ็ญสะสมสักเท่าไร, กว่าจะมีเกียรติยศชื่อเสียง ก็ต้องทำให้โลกเขาเห็นเพียงพอ เสียก่อน ที่จะไว้ใจและนับถือ. ฉะนั้น จึงต้องมีหลักการ ในการบำเพ็ญบารมี ซึ่งจะต้องทำให้ถูกต้อง ไม่ว่าจะ ต้องการประโยชน์อย่างโลก ๆ ในโลกนี้ หรือว่าจะต้องการ ประโยชน์เหนือโลก ก็ต้องบำเพ็ญบารมี.

แล้วก็ลองกิดตุเอาเองว่า ถ้าเราได้บำเพ็ญบารมีอย่าง นี้ มันเป็นบัจจัยอะไร? มันก็เป็นบัจจัยในทางด้านจิตใจ ให้จิตใจมันสูงยิ่ง ๆ ขึ้นไปเป็นข้อแรก. ความสูงในทาง ภายทางวัตถุนี้ มันมาทีหลัง มันตามมาทีหลัง มันเป็นเรื่อง พลอยได้ แม้ว่าเราไม่ได้ตั้งใจ แต่ถ้าทำถูกต้องกับเรื่องราว แล้ว มันก็ได้เอง. ถ้าสนใจก็จะสามารถทำให้สำเร็จ ประโยชน์ได้ทั้งสองฝ่าย คือทั้งฝ่ายวัตถุและฝ่ายจิตใจ. เกียวนี้ มุ่งหมายเฉพาะฝ่ายจิตใจเป็นส่วนใหญ่. เรื่องทำมาหากิน ให้ได้เงินได้ลาภได้ชื่อเสียงนั้น มันเป็นเรื่องฝ่ายวัตถุ, แล้ว

ก็เป็นทีที่เข้าใจกันอยู่โดยทั่วๆ ไปแล้ว ไม่ใช่ความมุ่งหมายที่จะบรรยายกันในวันนี้.

ในวันนี้เรียกว่าปัจฉิมที่ ๕ ปัจฉิมแก่จิตใจ มาถึงอันดับที่ ๑๒ เรียกว่า บำเพ็ญบารมีให้ถูกต้อง นี่แสดงว่า มันต้องมีแนวทาง; ถ้าผิดแนวทาง มันก็ไม่ไปที่นั่น หรือว่ามันทำผิดโดยหลักใหญ่ๆ. เราจะเห็นได้ว่าแม้เดี๋ยวนี้ ก็ยังมีคนเรียนกฎหมายแล้วก็ไปเป็นช่างไม้ อย่างนี้ก็เรียกว่า มันไม่ค้อยถูกต้อง มันสู้เรียนกฎหมายเพื่อไปเป็นนักกฎหมาย ไม่ได้ หรือเรียนช่างไม้เพื่อไปเป็นช่างไม้ มันถูกต้อง การบำเพ็ญบารมีก็ถูกต้อง.

นี่เราพุทธบริษัททั่วไปมีทางอย่างไร เราถือเอาพระพุทธเจ้าเป็นหลัก เราควรจะได้พิจารณาถึงการบำเพ็ญบารมีของพระพุทธเจ้า แล้วเราก็เอามาพิจารณาบำเพ็ญเท่าที่เราจะทำได้, ไม่ใช่ทำเท่าเทียมพระองค์ได้ ไม่มีทางเลย, ไม่จำเป็นจะต้องทำอย่างนั้นด้วย. แต่ว่าเราถอดเอาแบบมาปรับปรุงให้พอดีที่เราจะประพฤติได้ ตามควรแก่ฐานะของเรา; มันเป็นเรื่องที่ทำได้ง่าย, และอาจจะแน่นอนด้วย, ถ้าว่าเราเดินตามรอยของพระพุทธองค์ ในการ

บำเพ็ญบารมี. แต่อย่าลืมว่าไม่ใช่พูดอวดดี, ไม่ใช่พูด
จ้วงจาบพระพุทธเจ้าว่าจะทำได้เหมือนหรือเท่ากัน; ถ้า
ทำได้เหมือนหรือเท่ากัน ก็เป็นพระพุทธเจ้าเสียเอง, เตียว^๕
เวียงงังไม้ไต่หวังถึงอย่างนั้น แต่ต้องการให้ไปทางนั้นให้มาก
ที่สุดเท่าที่จะมากได้ถึงแม้ว่าจะไม่เป็นพระอรหันต์ แต่ยังเป็น
คนธรรมดา. นี้ก็เรียกว่า อยู่อย่างน่าภาคภูมิใจ น่ายินดี
คือมันมีการก้าวหน้า เลื่อนไปในทางสูง เรียกว่าตามรอย
พระพุทธเจ้าได้จริงๆ.

จะปฏิบัติตามพระพุทธบารมีได้เพียงไร.

เอ้า, เรามาพิจารณาดูบารมีของพระพุทธเจ้า
กันก่อน พร้อมทั้งสังเกตดูว่า จะปฏิบัติตามท่านได้สัก
เท่าไร.

บารมีที่ ๑. ของพระพุทธเจ้า เรียกว่า ทานบารมี
คือ บำเพ็ญให้เต็มในส่วนทาน. คำว่า *ทาน* นี้แปลว่า *ให้*
สิ่งที่เราไม่อยากจะให้ นั้นแหละ. เรามีเงินมีของมีอะไรก็
ตาม เราไม่อยากจะให้, เราอยากจะเอาไว้เป็นของเรา เพราะ
เรามีความ^๕เห็นिय พุศกันตรงๆอย่าง^๕. แต่ถ้าเราหัดทำ

ลายความขี้นเหนียว คือให้ นั้นแหละ คือทาน ก็คือ การให้
 บำเพ็ญให้มากให้เต็ม เรียกว่า ทานบารมี. รักผู้อื่น,
 เอื้อเฟื้อผู้อื่น, มีความมุ่งหมายชัดเจนเจาะจงลงไป ว่า จะให้
 สิ่งไรแก่ใคร ตามความเหมาะสม หรือว่าเหมาะสมแก่ตัว
 ผู้ให้ คือการทำลายความตระหนี่.

เรื่องให้ทานนี้ เราฟังกันมากที่สุด ก็คือ *เรื่องพระ-
 เวสสันดรโพธิสัตว์* ให้ทานสิ่งของจนคนอื่นเขาโกรธเขาไม่
 คบ, ออกไปอยู่ป่า ก็ยังให้ทานลูกให้ทานเมีย จนไม่มีอะไร
 เหลือ, เรื่องพระเวสสันดรนี้ก็เป็นที่ใจความของทานบารมี.
 สังเกตเห็นว่า ในประเทศอินเดีย เรื่องพระเวสสันดรนี้เขา
 สลักหินที่ภูเขา ที่พระเจดีย์ ที่อะไรกันมากที่สุดกว่าเรื่อง
 อะไรทั้งหมด, บรรดาหินสลักที่จะสอนประชาชนเรื่องศีล-
 ธรรมแล้วเห็นสลักเรื่องพระเวสสันดรมากที่สุด, คล้ายๆ
 ต้องการให้ราษฎรทั้งประเทศ ประชาชนทั้งหมดคนนั้นบำเพ็ญ
 ทานบารมี, มีความรักผู้อื่น ทำลายความเห็นแก่ตัวด้วยการ
 ให้.

เราจะทำได้เท่าไร ก็ดูเอาเอง, เราจะทำเท่าไรก็ทำ
 เอาเอง. ไม่มีใครมาเป็นนายเรา, ไม่มีใครมาบังคับเรา

เราก็ดูเอาเอง ว่าเราจะทำอะไร ทำเท่าไร. แต่ควรจะสังเกตดูให้ดีกว่า ทำแล้วมันมีผลอย่างไร อาจจะเป็นความจริงสักข้อหนึ่งว่า จิตที่คิดให้มันสบายกว่า จิตที่คิดเอา;

ข้อนี้ก็พูดกันมาหลายครั้งแล้วว่า จิตให้สบายกว่าจิตเอา; แต่ไม่ค่อยมีใครเชื่อ แล้วก็ *มีคน* ที่คิดแต่จะเอา *ไม่ค่อยคิดที่จะให้*. เราบอกเขาว่า จิตที่คิดจะให้ นะ คุณให้คืนะมันสบายกว่าจิตที่คิดจะเอา. พูดแต่ปากมันเข้าใจยาก; ฉะนั้นไปทำเอาเองก็แล้วกัน. ก็ไปสังเกตดูเมื่อคิดจะให้ เมื่อคิดให้ เมื่อให้ออกไปนั้นสบายอย่างไร, เมื่อคิดจะเอาแล้วก็ยังไม่ได้, คิดจะเอาอยู่นั้นแหละ มันกระวนกระวายอย่างไร.

ให้คนอื่นกินแต่มันอ้อมอยู่ที่เรา ก็ไม่มีใครเชื่อ, ใครเชื่อก็ดี. ถ้าไม่เชื่อก็ลองไปคิดดูเถอะ ว่าให้คนอื่นกินแต่มันอ้อมอยู่ที่เรา, มันมาอ้อมที่เรา, ถ้าเห็นอย่างนั้นแล้วคนนั้นก็จะมีปัญหาบางอย่าง. คนขี้เหนียวฟังไม่ออกแน่, หรือคนทั่วๆ ไปก็ฟังไม่ออก ว่าให้คนอื่นกินแล้วจะมาอ้อมอยู่ที่เราอย่างไร นี่เพราะว่าเขาไม่มีนิสัยแห่งทานบารมี. ให้สุนัขกินแล้วมาอ้อมที่เรา นี่มันจะเท็จจริงเท่าไรก็ไปสังเกต

นี่ก็ต้องเป็นเรื่องที่รู้เอาเองอีกเหมือนกัน, ไม่มีความขี้เหนียวเหลืออยู่ในใจ จิตใจจะเป็นอย่างไร? รู้เอาเอง แต่บางคนไม่กล้าทำ ไม่กล้าเอาอย่างพระเวสสันดร กลัวลวงหน้า ก็เลยไม่ได้ทำเสียเลยก็มี อย่างน้อยมันก็ ควรจะลองดูบ้าง แม้ไม่ถึงขนาดพระเวสสันดร ก็พอรู้อะไรบ้าง ว่าการให้หนี้สบายกว่าการเอา.

นี่เป็นบารมีข้อที่ ๑ ที่พระพุทธเจ้าท่านทรงบำเพ็ญ; แล้วเราก็จะทำตามท่าน ตามที่สมควรจะทำ, มันมีประโยชน์กว้างขวาง จิตใจจะสูงขึ้นกว่าธรรมดา ปล่อยไปตามธรรมชาติจิตใจไม่สูงถึงอย่างนี้. โดยสัญชาตญาณอย่างตึกก็เป็นเหมือนแม่ไก่ มันเรียกลูกมากิน; แม่ไก่จะเรียกลูกมากินอาหาร ก่อนมันกินเอง. แต่อย่างนี้ไม่ใช่ทานบารมี เพราะว่ามันรักลูกไก่โดยสัญชาตญาณ มันก็ทำอย่างนั้น; แต่ถ้ามันเป็นทานบารมี มันไม่ต้องเป็นอย่างนั้น มันให้คนอื่นกินได้.

ข้อที่ ๒. เรียกว่า ศีลบารมี คำว่า ศีล แปลว่า ปกติแห่งกายวาจา; ดังนั้น ศีลก็คือความมีระเบียบบังคับตน ในด้านกายวาจา; สอนกันมาอย่างนั้น แต่ไม่ถูกนัก

เพราะการบังคับกายวาจา นั้น มันเลยไปถึงจิตด้วย, ไม่เชื่อไปลองดู. เราบังคับกายวาจาต้องการให้กายวาจาถูกต้องอย่างนี้ ๆ, ให้เป็นศีล ให้มีศีลงดงามอย่างนี้, แต่มันมีผลไปถึงจิตด้วยเสมอ. ฉะนั้น ศีลจึงไม่หยุดอยู่เพียงแค่กายวาจา ย่อมเข้าไปถึงจิตตามสัดส่วน หรือเรียกว่าโดยอ้อม เพราะว่าเราไม่ได้เจตนา.

ศีลบารมี คือความมีระเบียบ, ทำอะไรอยู่ในความมีระเบียบ. พวกเราทำตามสบายใจ ทำอะไรทำตามสบายใจ ไม่ต้องมีระเบียบ ไม่ต้องรู้ระเบียบ; ฉะนั้นมันจึงไม่ค่อยน่าดู, โดยส่วนตัวเองก็ไม่น่าดู ยิ่งเกี่ยวกับผู้อื่นด้วยแล้วมันก็ยังไม่น่าดู. ฉะนั้น ความปกติสงบสุขมันไม่ค่อยมี เพราะมันไม่ค่อยมีศีล; เพราะไม่มีการบังคับกายวาจา, มันก็ไปกระทบกระทั่งกระทบคนนั้นคนนี้เข้า, แม้เรื่องส่วนตัว มันก็กระทบตัวนั้นแหละ ความไม่มีระเบียบไม่มีศีล. ทางภายนอกมันกระทบคนนั้นคนนี้, ทางภายในมันก็กระทบตัวให้เดือดร้อนให้วุ่นวาย ให้มันยุ่งไปหมด. ฉะนั้นลองมีศีล เป็นระเบียบ แล้วสงบ ไม่เกะกะแก้งก้าง ระวังอะไร,

เกี่ยวกับพระพุทธเจ้า ดูเหมือนเขาถือเอาเรื่องเมื่อ
ทรงเป็นพญานาค ถูกหมองูจับมาทำอันตราย ก็ไม่โกรธ
ก็ไม่กลัว อย่างนี้ คือยินดีรักษาศีล *ไม่โกรธศัตรู ไม่ทำร้าย
ศัตรู. ศาสนาคริสต์* เขาสอนมากและเน้นมากในเรื่อง
นี้; *กลับสอนให้รักษาศีล* เสียอีก; เอาแต่เพียงไม่ทำร้าย
ศัตรูมันก็มีศีลมากอยู่แล้ว แต่ไปถึงรักษาศีล นี่มันก็มากที่สุด,
ไม่มีการกระทบกระทั่งใคร ให้ลำบาก ให้เดือดร้อน ให้
วุ่นวาย, ตัวเองมันก็พลอยได้รับผลอันนั้น ไม่วุ่นวาย ไม่
ลำบาก ไม่เดือดร้อน.

ขอให้ถือว่า ความมีระเบียบนี้ จะต้องมีมาตั้งแต่
ต้นที่สุด คือเด็กทารกเพิ่งคลอดเป็นคนนี้ เราต้องอบรม
ให้มีระเบียบ, ให้มีความถูกต้องอยู่ที่ความประพฤติของเขา.
พ่อแม่มักจะพูดว่าไม่มีเวลาที่จะอบรมเด็กเล็ก ๆ เหล่านี้ ให้ถูก
ต้องให้มีระเบียบ, มันก็เกิดไม่มีระเบียบ มันก็เลยเคล็ดไปจน
ถึงเป็นอันธพาล, มันไม่เคารพกันนับถือแม่แต่พ่อแม่. นี่
เด็กที่ไม่ได้รับการอบรมในเรื่องนี้ ก็ไม่เคารพกันนับถือ
บิดามารดาครูบาอาจารย์ คนเฒ่าคนแก่พระเจ้าพระสงฆ์,
มันก็ไม่มี เพราะมันไม่มีระเบียบ.

ระเบียบโบราณ ต้องเคารพคนเฒ่าคนแก่ แม้ไม่ใช่เป็นบิดามารดา, แม้ไม่ใช่เจ้านาย ไม่ใช่อะไรของเรา, แต่ถ้าเขาเป็นคนเฒ่าคนแก่แล้วก็ต้องแสดงความเคารพ ละเมิดไม้ไ้ เพื่อให้จิตใจของเด็กคนนั้นมันอ่อนโยน ไม่กระต้าง เป็นต้น; นี่เหตุของความมีศีล. พ่อทำผิดระเบียบ มันก็ละอายว่าเป็นคนบาป หรือมันกลัวว่าบาปนี้จะมาถึง.

นี่เรื่องศีลนี้ขอให้ขยายความกว้างออกไป จนถึงทุกสิ่งที่เราเรียกว่าไม่ดี ต้องไม่ทำ ให้มีคำว่าบาปกับคำว่าบุญ เป็นคู่เปรียบกันอยู่, ให้เด็ก ๆ รู้จักเลือกเอาฝ่ายบุญ ไม่เอาฝ่ายบาป, ซึ่งสมัยโบราณนั้นเขาสอนกันมาก เขาอบรมกันมาก. เคียงวัน^๕ ไม่มีสอน เรียนแต่หนังสือกับเรียนวิชาชีพ ไม่มีการสอนเรื่องบุญเรื่องบาป. พ่อแม่ก็ไม่สอน, โรงเรียนก็ไม่สอน, เด็กก็ไม่รู้บุญและบาป มันก็ไม่กลัวบาป มันก็เปลี่ยนลัทธิเปลี่ยนศาสนา ถือว่าได้แล้วก็เป็นที่, บุญหรือบาปไม่รู้ ใต้แล้วก็เป็นที่ นี่มันไม่มีศีลใต้ดอกคนอย่างนี้.

เมื่อสมัยอาตมายังเล็ก ๆ ยังจำได้อยู่ ว่าได้รับคำสั่งสอนเรื่อง^๕นรก นอนสายก็บาปนะ เต็กสมัยอาตมา นอนสายก็ได้รับคำสั่งสอนว่าบาป, ^๕ช้เก็ยจทำงาน ^๕ช้เก็ยจก็บาป. บางทีไม่อาบน้ำก็บาปแล้ว, ไม่ต้องพูดถึงว่าไปฆ่าสัตว์ตัดชีวิต, ไปตีไปทะเลาะวิวาทอะไร, แม้แต่^๕นอนสายก็บาป ^๕ช้เก็ยจก็บาป, มันก็เลยป้องกันได้มาก ที่จะทำผิดระเบียบผิดศีลผิดอะไร มันก็มีไม่ได้ เพราะมันกลัวบาป. แล้วอุตสาห์ทำที่เขาเรียกว่าบุญ. พังคูลั้วก็เป็นเรื่องงมฉาย ^๕ช้คนสมัย^๕นี้หรือว่านักเรียน นักศึกษาสมัย^๕นี้เขาหัวเราะเยาะว่าเรื่องงมฉาย; นอนสายก็บาป, ^๕ช้เก็ยจก็บาป, ข้ามเท้าคนอื่นก็บาป, อะไร ๆ ก็บาปไปเสียหมด, มันต้องระวังแล้วใครจะดีกว่าใคร นักเรียนนักศึกษาสมัย^๕นี้ที่ถือว่าไม่บาปนั้น มันดีไปดิ้งไหน. ไปคูดะ ไปคูดะที่ว่ามัน^๕ช้เก็ยจก็ไม่บาป, นอนสายก็ไม่บาป, ข้ามตีนเขาก็ไม่บาป, พุทหยาบกายก็ไม่บาป อะไรก็ไม่บาป ก็คูกำพูดของนักเรียน นักศึกษาสมัย^๕นี้ เป็นคำพูดกักขละหยาบกายไม่สมกับเป็นนักศึกษาเลย. นี้คือความไม่มีศีล ไม่มีระเบียบ ไม่อยู่ในระเบียบ ไม่เคารพระเบียบ, เห็นว่างมฉาย ระเบียบต่างๆที่คนโบราณสร้างไว้ เขาเห็นว่างมฉายเขาไม่เอา.

นี้เราชวนกันมีศีลตามอย่างพระพุทธเจ้า แล้ว
 อบรมลูกเล็กๆทารก ของเรานี้ ให้มีศีล ให้อยู่ในระเบียบ
 ที่มีประโยชน์, ถ้าฝืนระเบียบก็เรียกว่าบาป, แล้วมันก็มี
 บาป ที่มันกลัวหรือละอาย, เมื่อได้ทำลงไปก็ละอาย; ก็คิด
 ดูเอาเองว่าเด็กๆของเราจะเป็นอย่างไร, บ้านเมืองของเราจะ
 เป็นอย่างไร, เด็กเหล่านี้โตขึ้นแล้วก็มีศีล.

ที่นี้ บารมีข้อที่ ๓. เรียกว่า เนกขัมมะ แปลว่า
 หลีกออก, หลีกออกจากอะไร? หลีกออกจากกาม. ถ้า
 พุคให้ธรรมคาสาญญ ก็หลีกออกจากอำนาจของกามารมณ์,
 อย่าให้อำนาจของกามารมณ์ครอบงำใจเราได้, ก็เรียกว่า
 หลีกออกจากกามหรือเนกขัมมะ, ไม่ต้องบวช อยู่ที่บ้านแต่
 อย่าให้อำนาจกามารมณ์ครอบงำได้, ให้อยู่นอกอำนาจของ
 กามารมณ์เสมอ นี้ก็เรียกว่าเนกขัมมะได้ร้อยเปอร์เซ็นต์
 เหมือนกันแหละ. ที่เขาไปบวชนั้นเพื่อให้มันง่าย เพื่อให้
 มันเข้ารูปเข้าระเบียบแล้วมันง่าย, มันเป็นเรื่องทำไปตาม
 ระเบียบพร้อมๆกันไป มันง่าย. แต่ถ้ายังบวชไม่ได้จะทำ
 อย่างไร จะล้มหัวจมกามลงไปอย่างนั้นหรือ? มันก็ไม่ถูก
 ฉะนั้นถ้าจะตามรอยพระพุทธเจ้าในเรื่องนี้ ก็หลีกออกมาเสีย
 จากอำนาจ ของสิ่งที่เราเรียกว่ากามารมณ์.

เดียวนี้เด็ก ๆ วัยรุ่นหนุ่มสาว ก้มหัวเข้าไปเป็น
 ทาสของกามารมณห์หมดเนื้อหมดตัว, ไม่มีความหมายของ
 เนกขัมมะ; แล้วบ้านเมืองเป็นอย่างไร, โลกนี้เป็นอย่างไร,
 ก็ดูเอาเองก็แล้วกัน. ถ้าคนเหล่านี้เขาถือว่า กามารมณห์
 มันเหมือนกับภุคีสปีศาจ มาครอบงำ มาข่มเหง มาลิดรอน
 เสรีภาพ ลิดรอนอิสรภาพของเราจนหมดสิ้น, แล้วเรา
 ก็ถือว่าเป็นปฏิปักษ์ เป็นศัตรูผู้ลิดรอนเสรีภาพ อิสรภาพ
 แห่งจิต ก็เลยคิดปฏิวัติอำนาจกามารมณห์ ไม่ไปลุ่มหลงกับมัน
 ไม่ไปเป็นบ่าวเป็นทาสของมัน. นี่คือนอกขัมมะ ในบ้าน
 ในเรือนในที่ทุกหัวระแหง, เดียวนี้คนบุชามัน หาเงินได้
 เท่าไรก็เอาไปซื้อหาสิ่งเหล่านี้หมด, รายได้ไม่พอใช้, เงิน
 เดือนไม่พอใช้. ข้าราชการส่วนมากส่วนใหญ่เงินเดือนไม่
 พอใช้ เพราะไปเป็นทาสของกามารมณห์แล้วมันยุ่งไปถึง
 คอรัปชั่นอื่น ๆ ฉ้อราษฎร์บังหลวงอย่างอื่น ๆ อีกมากมาย
 เคียดรอนกันไปเป็นวงกว้าง. ถ้าเขาถอนตัวออกมาจาก
 ความเป็นทาสของกามารมณห์เรื่องเหล่านี้ก็จะหมดไป จะ
 พลอยเป็นสุขสงบกันมากที่สุดทีเดียว เงินเดือนจะเหลือใช้.

นี้คำว่า กามารมณฺ์ โดยเฉพาะ ก็หมายถึงเรื่องเพศหญิงเพศชาย, รสอันเกิดจากเพศเรียกว่ากามารมณฺ์ แล้วก็มีอำนาจมาก. บรรดาสิ่งที่จะครอบงำจิตใจของคนกันแล้วละก็ กิเลสประเภทนี้ร้ายกาจที่สุด มากด้วย. เราควรจะรู้ว่า อันนี้เป็นอย่างนี้ เป็นสิ่งที่ทำลายมนุษย์ให้หมดเสรีภาพ, แล้วก็ทำไปอย่างไม่มีความรับผิดชอบอะไร ๆ ลุ่มหลงในสิ่งนี้ ใครจะเป็นอย่างไรก็ตามใจ คนอื่นจะเป็นอย่างไรก็ตามใจ, สามมีเงินเดือนเท่าไรก็เอาไปซื้อหากามารมณฺ์หมด ทางบ้านทางครอบครัวจะเดือดร้อนอย่างไรก็ตามใจ, นี่มันเป็นที่ถึงอย่างนี้ ก็นับว่าเป็นเรื่องที่เร้นลับอยู่เรื่องหนึ่งของมนุษย์ ว่า มนุษย์นี้ถ้าปล่อยไปตามเรื่องแล้ว มันก็ไปเป็นทาสของกามารมณฺ์ จมอยู่ในกามารมณฺ์.

กามารมณฺ์นี้ในภาษาพระอริยเจ้าเรียกว่า *เบือกตม* *โคลนเหลวที่ตกลงไปแล้วจม แล้วขึ้นยาก*; เรียกว่า *บั้งกะ* หรือ *เบือกตม* จมแล้วขึ้นยาก ในภาษาพระอริยเจ้าเรียกกามารมณฺ์ว่าเบือกตม. เมื่อจะบำเพ็ญบารมีเพื่อไปข้างหน้า เพื่อสูงขึ้น หรือว่าถูกทางแล้วก็ จะต้องไม่จมลงในเบือกตม หลีกออกไปเสียจากเบือกตม, แล้วก็ไม่ต้องตกลงไปใน

เบื่อกทม ก็อยู่เหนือเบื่อกทม, แล้วก็เยาะเย้ยเบื่อกทมได้ ว่ากูรู้จักมึง จะมาทำอะไรกูไม่ได้; อย่างนี้ก็เรียกว่า หลีกออกมาจากเบื่อกทม เป็นเนกขัมมะ. จะสอนลูกหลานในเรื่องนี้กันอย่างไร? ถ้าพ่อแม่ก็จมเบื่อกทม ถึงคอกอยู่ แล้วมันก็ไม่รู้จะสอนลูกหลานของตนอย่างไร? มันต้องกู้กันใหม่หมดเลย แต่ถึงอย่างไรก็ดีก็ไม่ควรจะยอมแพ้.

สรุปความว่า สิ่งเอร็ดอร่อยทางเนื้อทางหนังทั้งหมด ไม่เฉพาะเรื่องเพศอย่างเดียว แต่ในที่สุดมันก็ไปรวมเรื่องเพศ ทั้งนี้ เป็นสิ่งที่ต้องหลีกออกมาเสีย อย่าไปอยู่ในอำนาจของมัน. เราจะเป็นอิสระ แล้วก็สบาย; ถ้าเข้าไปเกี่ยวข้องกับมัน ก็ต้องชนิดที่ควบคุมได้ คือไม่ตกไม่จมลงไปเบื่อกทม.

ที่จริง หลักของศาสนาก็ไม่ได้ห้ามขาด ว่าอย่าไปเกี่ยวข้องกับกามารมณ์ หรือเพศ; แต่เขาสอนให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับมันโดยถูกต้อง ไม่เป็นอันตราย ไม่ตก ไม่จมลงไปเบื่อกทมนั้น แล้วกลับเป็นผลดี. ศาสนาบางศาสนา ยกย่อง ยกย่องการแต่งงานการสมรสกัน มีการสืบพันธุ์มีลูกมีหลานที่ดี, เขายกย่องเป็นการบุญการกุศล ตามความ

ประสงค์ของพระเป็นเจ้า; ถึงศาสนาพุทธก็ไม่ได้ติดเียน
 สำหรับคนทั่วไป. ฆราวาสทั้งหลายเข้าไปเกี่ยวข้องกับ
 กามารมณ์ด้วยความรู้สึก แล้วก็ไม่พ่ายแพ้; คงห้ามแต่
 พวกบรรพชิต, พวกพระพวกบรรพชิตเท่านั้น ที่จะไม่
 เกี่ยวข้องกับกามารมณ์. แต่ถ้าเป็น ฆราวาสก็เข้าไปเกี่ยว
 ข้องโดยถูกวิธี ตามสมควรด้วยสติสัมปชัญญะไม่มีผิด
 พลาด แล้วไม่เท่าไรมันก็เอือมระอาไปเอง, มันก็หลีก
 เสี่ยงออกไปเอง. นี่ก็เป็นธรรมดาเหมือนกัน เมื่อจิตมัน
 สูงขึ้น ในระยะสุดท้ายมันปลายแห่งชีวิต มันก็ถอนตัวออก
 มาจากสิ่งเหล่านั้นได้.

เจียนต้องต่อสู้ ต้องควบคุม เพราะว่ามันยังคง
 อยู่ใต้อำนาจของความรู้สึก สัญชาตญาณชั้นนี้ เพราะว่า
 ธรรมชาติมันสร้าง *ด่อมแกลมด์* สำหรับความรู้สึกอันนี้ใส่มา
 เต็มในตัวคน, ก็ต้องต่อสู้ให้อยู่ในระเบียบ. การต่อสู้ให้อยู่
 ในระเบียบอันเกี่ยวกับกามารมณ์นั้น ก็เรียกว่าเนกขัมม-
 บารมี, บำเพ็ญบารมีที่จะหลีกออกไปเสียจากการครอบงำ
 ของกามารมณ์นั่นเอง.

บารมีข้อที่ ๔ เรียกว่า บัญญา แปลว่า ความรู้
 ทุกอย่างที่ควรจะรู้. *ปะ* แปลว่า *ครบ*, *ญา* แปลว่า *รู้*,

ปัญญา แปลว่า รู้ครบ, ครบก็คือครบทุกอย่างที่ควรจะรู้; ไม่ต้องเหลือเพื่อ ไม่ต้องเพื่อ, ไม่ต้องไปรู้ในส่วนที่ไม่ต้องรู้. เคียงนั้นคนเข้าใจผิด รู้ในสิ่งที่ไม่ต้องรู้ แล้วก็เสียเวลาเปล่า ๆ; โดยเฉพาะระบบการศึกษาในโลกปัจจุบัน ให้เด็ก ๆ เรียนสิ่งที่ไม่จำเป็นมากเกินไป ไม่มีประโยชน์ อะไรที่ควรจะรู้ จำเป็น อย่างยิ่งกลับไม่ได้เรียน. เด็กไปรู้เรื่องอะไร ที่มันเป็น เรื่องวิทยาศาสตร์เรื่องประวัติศาสตร์มากจนเพื่อ; ส่วน เรื่องที่ควรจะรู้ว่าพ่อแม่มีคุณ นี้ไม่รู้ เด็ก ๆ เหล่านี้ไม่รู้ว่ บิถามารคามิพระคุณ นี้เรื่องอย่างนี้กลับไม่รู้. แต่เขา รู้เรื่องบนฟ้าใต้ดิน เรื่องวิทยาศาสตร์ เรื่องประวัติศาสตร์, เรื่องอะไรเหลือประมาณ. นี่การศึกษาปัจจุบันนี้ มันเป็น เสียอย่างนี้.

อาตมาอยากจะพูดให้แคบเข้ามา ที่เกี่ยวกับศาสนา โดยตรง แล้วเกี่ยวกับชาวพุทธเรา; เช่น เขาจะมัวถาม ว่า ตายแล้วเกิดใหม่ อะไรไปเกิด ไปเกิดอย่างไร ช่วย บอกที; นั้นมันคือเรื่องที่ไม่ต้องรู้, เรื่องคนโง่เรื่องบ้า เรื่องคนบ้าคนโง่ มันจะต้องไปรู้อย่างนั้น มันไม่ต้องรู้. มันรู้แต่ว่าที่นี้จะต้องทำอย่างไร ต่างหากเล่า, จะต้องรู้ว่า

ที่นี้เดี๋ยวนี้จะต้องทำอะไร, ทำให้ถูกเถอะ พอแล้ว. มันจะเกิดก็เป็นผลดี, มันจะไม่เกิดก็เป็นผลดี, มันจะเกิดด้วยอะไรมันก็ยังเป็นผลดี. ถ้าเรารู้ยู่ว่ที่นี้เราจะต้องทำอะไรเดี๋ยวนี้ เพราะว่าถ้าเราทำถูกต้องที่นี้เดี๋ยวนี้แล้ว มันก็ไม่ตกนรกที่ไหนเมื่อไร; แม้ไปเกิดอีกก็ไม่ตกนรก ถ้าทำให้ถูกต้องที่นี้เดี๋ยวนี้; ถ้าทำให้ถูกต้องที่นี้แล้วมันก็ได้สวรรค์แน่, ที่นี้ก็ไค้สวรรค์ตายไปก็ต้อได้สวรรค์.

ก็เป็นอันว่า รู้จักทำให้ถูกต้องที่นี้และเดี๋ยวนี้ มันเพียงพอ, มันจะเกิดหรือไม่เกิดก็ตามใจมันเถอะ มันมีผลดีทั้งนั้นแหละ. ที่นี้จะไปให้บอกว่ เกิดหรือไม่เกิด มันก็ต้องเชื่อคนอื่น เพราะว่าเห็นเองไม่ได้; นี่เป็นเรื่องของคนโง่ที่จะต้องเชื่อคนอื่น. พระพุทธเจ้าท่านไม่สอนให้เชื่อคนอื่น ท่านสอนให้เห็นสิ่งที่รู้สึกด้วยใจของตน; เช่น ทำผัดมัน ร้อนเป็นนรก, ทำที่นี้ร้อนที่นี้แล้วก็ร้อนตลอดไป; ทำถูกเป็นสวรรค์อยู่ที่นี่ในจิตใจ รู้สึกได้ด้วยตนเอง, แล้วก็ทำก็แล้วกัน. ฉะนั้นเราไม่ต้องรู้จักได้ ว่าตายแล้วเกิดหรือไม่เกิด; ถ้ารู้จักต้องเชื่อคนอื่นเท่านั้นแหละ มันมองเห็นไม่ได้. นี่เรื่องที่สำคัญแท้ ๆ

ที่มาเกี่ยวข้องกันอยู่กับพุทธบริษัท. ฉะนั้น พระพุทธเจ้า
ท่านจึงไม่ทรงตอบปัญหา เรื่องตายแล้วเกิดหรือไม่เกิด.

ถ้าจะให้ตอบก็ตอบได้เหมือนกันว่า . แล้วแต่เหตุ
ปัจจัยของมัน ถ้ามันจะมีเหตุปัจจัยให้เกิด มันก็เกิด, ไม่มี
เหตุปัจจัยให้เกิดมันก็ไม่เกิด; รู้เท่านี้ก็พอ แต่ว่าเดี๋ยวนี้
จะต้องทำอะไร, เดี่ยวนี้จะต้องทำแต่ที่ถูกต้องที่สุด ที่ที่สุด
ที่เรียกว่าบำเพ็ญบารมีนี้ก็ได้อีก อยู่ตลอดเวลาที่พอแล้ว;
เพราะว่าอย่างน้อยเรารู้สึกเป็นสุขสบาย, มีสวรรค์ มีมรรค
ผล นิพพานอยู่ในจิตใจของเรา, มันเกินกว่าที่จะถูกต้อง
เสียแล้ว, มันพิศุจน์อย่างยิ่งอยู่แล้ว, แล้วมันก็รับประกันถึง
โลกหน้าโลกอื่นด้วยถ้ามันมี, ถ้ามันมี เพราะมันเป็นเหตุ-
ปัจจัยซึ่งกันและกันได้. ทำถูกในโลกนี้เป็นเหตุปัจจัยที่
ถูกต้องไป, สนใจแต่เรื่องทำให้ถูกต้อง.

แต่ถ้าจะเกณฑ์หรือว่าอยากจะรู้ว่าเกิดหรือไม่เกิด
ให้ยึดถือไว้เป็นหลักสำหรับ จะปฏิบัติความดีก็ได้เหมือนกัน
เขาจึงมาอีกไม้ใหม่ อีกทางหนึ่งว่า ถือว่าตายแล้วเกิดนั้น
ได้เปรียบ, ถือลัทธิว่าตายแล้วต้องเกิดอีกนั่นแหละได้เปรียบ
เพราะจะได้ทำดีไว้มาก ๆ. แต่ที่จำเป็นกว่าหรือก่อนกว่า

ก็คือว่า ทำอย่างไรอยู่ที่นี้เดี๋ยวนี้จะต้องทำอย่างไร จึงจะ
ถูกเรื่อง แล้วก็ทำให้มากเข้าไว้. ถ้ารู้แบบนี้หมด ก็เรียกว่า
มีปัญญาครอบคลุมถ้วนตามที่ควรจะรู้.

ข้อนี้จะเอาพระพุทธเจ้าเป็นประมาณสำหรับเรา
ไม่ได้ เพราะว่าท่านเป็นพระพุทธเจ้า ท่านต้องรู้มากมาย
เพื่อสอนคนอื่นด้วย; ฉะนั้นความรู้ของท่านต้องมากมาย
กว่าจะเรียกว่าพอ. ส่วนเราไม่ต้องการเป็นพระพุทธเจ้า
รู้เพียงว่า จะอยู่กับเป็นสุขในโลกนี้ ทั้งตนเองและผู้อื่น
เท่านั้นมันก็พอแล้ว, นอกนั้นก็ไปรู้ให้มันยุ่งหัวทำไม่,
ให้มันเหน็ดเหนื่อยทำไม่. เหมือนที่การศึกษาที่เขาให้กัน
สมัยนี้ มันเกิน ไม่ได้ใช้ดอก, ทำให้คนเสียเวลามาก เปลือง
เวลามาก จนไม่ได้ไปรู้สิ่งที่ควรจะรู้ คือเรื่องธรรมะหรือเรื่อง
ศาสนา.

เขาให้เรียนเรื่องหนังสือเรื่องอาชีพเรื่องวิทยาศาสตร์
อะไรมันมากเกินไป จนไม่ได้เรียนว่า เป็นมนุษย์กันนี้เป็น
อย่างไร, เป็นมนุษย์กันให้ถูกต้องนี้ต้องเป็นอย่างไร, ข้อนี้
ไม่ได้เรียน. เด็ก ๆ ของเราเลย เป็นมนุษย์กันไม่ถูก
เป็นมนุษย์ของกิเลสไปหมด เป็นมนุษย์ของกามารมณ์

ไปหมด, เพราะไม่ได้เรียนให้เพียงพอตามที่ควรจะเรียน
 ไม่ได้รู้ให้เพียงพอตามที่ควร จะรู้แล้วมันก็เสียหายอย่างนี้.
 ฉะนั้น สิ่งไรจำเป็นที่สุดสำหรับความเป็นมนุษย์ รีบทำ
 ให้พอ สำหรับรู้, แล้วก็ปฏิบัติทีหลัง. ต้องรู้จักก่อน
 ไม่อย่างนั้นปฏิบัติไม่ได้, แล้วก็ให้ลูกเด็ก ๆ ของเรารู้พอ
 พอสำหรับจะเป็นเด็กที่ดี, เป็นผู้ใหญ่ที่ดีขึ้นมาตามลำดับ.
 ส่วนที่เพื่อนนั้นไม่ต้องเรียน; ครูให้เรียนมากเกินไป จนเด็ก
 ไม่ได้เรียนสิ่งที่ควรจะรู้.

นี่เป็นเหตุให้เด็ก ๆ ของเราไม่มีศีลธรรม เพราะ
 การศึกษามันเหมือนกับหลับตา, โง่เขลา บรรจุกี่ไม่ควร
 จะต้องรู้มากเกินไป; เพราะเขากลัวว่าจะไม่เหมือนฝรั่ง,
 ไม่ดีทันฝรั่ง. พวกฝรั่งที่รู้มาก ๆ ทำตัวเองให้สงบสุขได้
 ที่ไหน; ฝรั่งที่รู้มาก ๆ มันทำโลกนี้ให้สงบสุขได้ที่ไหน;
 เพราะมันพลาดออกไปจากสิ่งที่ควรรู้, เรายังไปตามกันเขาอยู่
 อีก.

เลือกเอาปัญญาตามแบบของพุทธบริษัทแล้ว มันก็
 จะมุ่งไปยังที่ดับทุกข์ได้ ที่นี้และเที่ยวนี่; ฉะนั้น ต้องดูที่
 ด้วความทุกข์ เรียนที่ด้วความทุกข์ เกิดมาจากอะไร

ทำลายต้นเหตุอันนั้นเสียให้ได้, ไม่ต้องมีความทุกข์ที่นี้ และเดี๋ยวนี้. นี่เรียกว่าความรู้ที่ถูกต้อง, และต้องมีให้เพียงพอ. ที่รู้เกิน จนเด็กเดี๋ยวนี้จะต้องหาหนังสือไปโรงเรียนแล้ว, เด็ก ๆ เล็ก ๆ กระจ่างมันหนักอึ้งแทบจะพาไม่ไหวแล้ว มันเรียนหมดคนนั้นมันก็ไม่มีเรื่องคับทุกข์เลย, มันไม่มีเรื่องให้รู้ว่า พ่อแม่คืออะไรเลย. เด็ก ๆ ยังไม่รู้ว่า พ่อแม่คืออะไร; แต่เรียนหนังสือตั้งหอบ ๆ เพราะเขาให้เรียนสิ่งที่ไม่จำเป็นจะต้องรู้มากเกินไป. ฉะนั้น คำว่า ปัญญา แปลว่า รู้อย่างเพียงพอ ในเรื่องที่ควรจะรู้ แล้วเอาไปปฏิบัติ ให้เพียงพอที่จะต้องปฏิบัติ กัดับทุกข์ได้.

ที่นี้ บารมีข้อที่ ๕ เรียกว่า สัจจะ *สัจจะ* แปลว่า *จริง ว่าเที่ยง ว่าไม่หลอก, มีความจริงต่อความเป็นมนุษย์ของตนเอง* ถ้าใครไม่เคยได้ยินอย่างนี้ ก็ช่วยได้ยินเดี๋ยวนี้เถอะว่า อาตมาบอกว่า สัจจะความจริงนั้น ให้มันจริงต่อความเป็นมนุษย์ของตัวเอง; จริงอย่างอื่นไม่สำคัญเท่า. ถ้าจริงอย่างอื่น มันก็มาขึ้นรวมเป็นบริวารของจริงนี้ทั้งนั้นแหละ พุคจริงทำจริง จริงต่อเวลา จริงต่อหน้าที่การงาน จริงต่อเพื่อนมนุษย์ จริงต่ออะไรก็ตามใจ มันจะมารวมอยู่ที่

จริงต่อความเป็นมนุษย์ของตัว. ถ้าตัวรู้จักความเป็นมนุษย์
ว่ามีค่าสูงสุด จริงต่อความเป็นมนุษย์แล้ว มันก็ต้องทำให้
ชีวิตของเขา เป็นมนุษย์ที่ดีที่สุด ที่มีค่าที่สุด; ฉะนั้น
เขาต้องจริงอย่างยิ่ง จริงที่สุดกับความเป็นมนุษย์
ของเขา. เมื่อพระพุทธเจ้าท่านจะเป็นพระพุทธเจ้า, ท่าน
ก็จริงต่อความเป็นพระพุทธเจ้า, หรือจริงต่อการที่จะเป็น
พระพุทธเจ้า ท่านบำเพ็ญบารมี.

เขาเรียกอย่างภาษาโลก ว่าจริงต่อตนเอง ภาษา
โลกก็พูดได้จริงต่อตัวเองพอแล้ว มันจะจริงไปทุกสิ่งทุกอย่าง
แต่ถ้าภาษาธรรมสูงๆ นั้นเขาไม่ว่ามีตัวเอง ไม่มีตัวตน มัน
ก็จริงต่อธรรมะ. จริงต่อธรรมะ คือความถูกต้องใน
การเป็นมนุษย์ของตัวเอง. เดี๋ยวนี้เราจะพูดอย่างภาษา
ธรรมตาๆ ชาวบ้านทั่วไป จริงต่อความเป็นมนุษย์ของ
ตนเอง.

เมื่อยืนยันว่าเป็นมนุษย์ อยากเป็นมนุษย์ ต้องการ
เป็นมนุษย์ ยึดถือความเป็นมนุษย์ ก็ต้องจริงต่อความเป็น
มนุษย์ ดังนั้นจึงต้องทำทุกอย่าง ที่ให้ความเป็นมนุษย์นั้น
มันสมบูรณ์; เหมือนกับที่เรากำลังเรียนบัจฉัยแห่งความ

เป็นมนุษย์ ทั้งร่างกายและก้านจิต. เมื่อจริงต่อตัวเอง
แล้วก็ มันก็จริงต่อหน้าที่การงาน แลละ เพราะว่ามัน
ต้องมีหน้าที่การงาน มันจึงจะเป็นมนุษย์อยู่ได้, หรือ
เป็นมนุษย์ที่ดีได้, และจริงต่อเวลา เพื่อให้หน้าที่การงาน
นั้นลุล่วงไปด้วยดี, มันต้องจริงต่อผู้อื่น ไม่ให้เขา
เกลียด เขาเกลียดแล้วเขาไม่เล่นด้วย, เขาไม่ร่วมมือด้วย
มันก็เป็นไปไม่ได้ มันทำไม่ได้. ฉะนั้นเรื่องจริงต่อเวลา
จริงต่อหน้าที่การงาน จริงต่อเพื่อนฝูง จริงต่อผู้อื่นนี้ มัน
ก็มารวมอยู่ที่ว่าจริงต่อตัวเราเอง.

เดี๋ยวนี้^๕ไม่รับผิดชอบนี้ ว่าเราจะเป็นอะไรให้ได้
ไม่รับผิดชอบ, ทำเพื่อ ๆ ๆ ไปพอได้อวดคนเท่านั้น ว่าได้
ปฏิบัติขั้นนั้นได้ปฏิบัติขั้นนี้ ได้ปฏิบัติขั้นนั้น ปฏิบัติมากมาย
พอได้อวดคน, แล้วก็ไม่ว่าทำไปทำไม เพื่อตัวเองที่ตรงไหน.

นี้เรียกว่าสัจจะ จริงไม่หลอก เป็นมนุษย์จริง
ไม่เป็นมนุษย์หลอก ถ้าหลอกก็เป็นผี ไม่ได้เป็นมนุษย์
ฉะนั้น จริงต่อความเป็นมนุษย์ มันก็พอ.

บารมีที่ ๖ เรียกว่า วิริยะ นี้ เป็นธรรมะเครื่องมือ.
วิริยะ นี้แปลว่า ความกล้าหาญ, ความพากเพียรอย่างกล้าหาญ,

มันปนกันอยู่. ความกล้าหาญกับความเพียรนี้ ถ้ามันไม่
 เข้มแข็งไม่กล้าหาญ มันก็เพียรอยู่ไม่ได้; ถ้ามัน จะเพียร
 ได้มันต้องเข้มแข็งและกล้าหาญ. ฉะนั้น คำว่าวิริยะ
 แม้จะแปลว่าเพียร วิริยะมาเป็นพิริยะ มาเป็นเพียรในภาษา
 ไทยนี้ ภาษาบาลีเขามีความหมายทั้งเข้มแข็งกล้าหาญบวกกัน.
 มีคำอื่นเช่นคำว่า *วายามะ* ก็คือคำว่าพยายามในภาษาไทย,
ภาษาบาลี ว่า *วายามะ* นั้นแหละ คือความพากเพียรล้วน ๆ ;
 แต่ถ้าคำว่า *วิริยะ* แล้วมัน *ต้องกล้าหาญบวกมันบึกบึนอะไร
 รวมอยู่ด้วย.* ในที่นี้ใช้คำว่าวิริยะในฐานะที่เป็นบารมี,
 กล้าหาญบวกมันพากเพียร ไม่กล้าหาญไม่แน่ใจ มันก็เพียร
 ไปไม่ได้. ฉะนั้นถ้าเพียรได้หมายความว่ามันก็เด็ดขาด
 มันก็มีความกล้าหาญ ความแน่ใจอะไรที่เพียงพอ. เรื่องนี้
 ก็เหมือนกันแหละเขาต้องอบรม.

เดี๋ยวนี้คนขี้เกียจ ไม่อยากทำงาน; แต่
 อยากได้สนุกสนานเอร์ดีอ่อยมากที่สุด, พูกว่าทุกคน
 ในโลกเป็นคนขี้เกียจเพราะไม่อยากทำงาน. อาตมาพูดได้
 เลยว่า แม้ทุกคนที่นั่งอยู่นี้ไม่มีใครอยากทำงาน. ที่ทำงาน
 เพราะจำเป็นบังคับ; โดยเนื้อแท้ไม่ใคร่อยากทำงาน. ที่

ต้องทำนาทำไร่ทำราชการอะไร เพราะว่าความจำเป็นมัน บังคับ; โดยเนื้อแท้มันก็^๕ขี้เกียจ ไม่ต้องทำแหละดี เอา เงินเดือนมาก ๆ แล้วงานไม่ต้องทำ มันต้องการอย่างนั้น. เคี้ยว^๕มันเป็นอย่างนั้นนะ มันก็ผิดหลัก^๕นี้แล้วนะ, หลักอัน^๕นี้ มันต้องกล้าหาญและพากเพียร มันจึงจะผลิตประโยชน์ออกมาได้ เพื่อตนเองและผู้อื่น. ถ้าเอาตามที่ว่ามัน^๕ขี้เกียจ แต่มันอยากได้เงินเดือนมาก ๆ มันก็วินาศแหละ, โลกนี้มัน ก็วินาศ. เอาเงินเดือนมาให้มาก ๆ แล้วงานไม่ต้องทำกัน ทุกคน. ^๕นี้แล้วโลกมันจะอยู่ได้อย่างไร; แต่แล้วคน ในโลกนี้มันก็เป็นอย่างนั้นจริง ไม่มีใครอยากทำงานด้วยความสมัครใจ, นอกจากทำด้วยความจำเป็นบังคับ; เพราะ ฉะนั้นเขายังไม่เป็นมนุษย์ที่ถูกต้อง ละอายกันเสียบ้าง.

ไปคิดเสียใหม่ ให้เห็นว่า การทำหน้าที่คือความ เป็นมนุษย์ ความเป็นมนุษย์อยู่ที่หน้าที่, ธรรมะอยู่ที่ หน้าที่, ทำหน้าที่คือมีธรรมะ มีธรรมะคือมีหน้าที่, มีหน้าที่ เป็นมนุษย์ เป็นมนุษย์ต้องมีหน้าที่. ฉะนั้นอย่าทำงาน ด้วยความจำเป็นจำใจ หรือความจำเป็นบังคับเลย. จงทำ อย่างสนุกสนาน พอใจว่ามันเป็นหน้าที่ ที่ทำให้เกิดความ

เป็นมนุษย์, เพราะเราได้เป็นมนุษย์ เราพอใจ. ฉะนั้น
 เรารักหน้าที่ เราก็คอยทำงานอย่างยิ่งเลย, ได้ทำงานอย่างยิ่ง
 เป็นมนุษย์ที่ดีที่สุดนี้. ควรจะถือว่ามันแพงกว่าเงินเดือน.
 เงินเดือนก็พันก็หมื่น มันก็ไม่มีค่าเท่ากับว่าความเป็นมนุษย์
 ที่ถูกต้อง. การเป็นมนุษย์ที่ถูกต้องมิได้เพราะการทำหน้าที่
 ไม่ใช่เพราะมีเงินเดือนสูง; เงินเดือนสูงมันฟลุคบังเอิญ
 ก็ได้, เอาเปรียบเขาก็ได้ อะไรก็ได้. ไม่มีความเป็นมนุษย์
 ที่ถูกต้องอยู่ที่เงินเดือนมาก; แล้วยังมีเงินเดือนมาก. คุณ
 เหมือนจะยิ่งเอาเปรียบมาก, ทำงานแต่น้อย. ทำงานไม่คุ้มค่า
 เงินเดือน. พวกเงินเดือนมากทำงานไม่คุ้มค่าเงินเดือน
 ทั้งนั้นแหละ. ไปดูเถอะ. พวกเงินเดือนน้อยๆเสียอีก
 บางทีจะทำงานคุ้มค่าเงินเดือน.

ลูกศิษย์พระพุทธเจ้า. สาวกพระพุทธเจ้ารับ
 แต่น้อย; เหมือนกับมีเงินเดือนน้อย. แล้วก็ทำงานมาก.
 ถ้าเขาเป็นสาวกของพระพุทธเจ้า, เป็นพระเป็นเณรเป็น
 อะไรก็ตาม. ไม่อยากจะรับเงินเดือนซึ่งเป็นฝ่ายเจ้าหนี้. รับมา
 แล้วมาทำให้เป็นลูกหนี้; แต่เราอยากจะทำโดยไม่ต้องเอา
 เงินเดือน. ไม่ต้องเอาอะไรตอบแทน. นี่เพราะเห็นว่า

การทำนั้นมันมีค่ามากกว่าเงินเดือนหรือผลที่ได้รับ. แต่ที่
ต้องมีอาหารกินเลี้ยงชีวิตอยู่ได้นี่เป็นของธรรมดา มันก็ต้อง
รับเพียงว่ารับปัจจัย ๔, รับอาหารบิณฑบาต, รับเครื่อง
นุ่งห่มอะไรไป พอมีชีวิตอยู่ได้. อย่างนั้นมันเป็นเพียงส่วน
น้อย, ต้องถือว่าทำงานคุ้มค่าปัจจัยสี่ที่รับมาจากทายก.
พวกข้าราชการชราวาสที่มีเงินเดือนมากมายนั้น ระวังให้คิด
ทำงานคุ้มค่าเงินเดือนหรือเปล่า?

ข้าราชการ แปลว่า **ผู้ทำงานของพระราชา**. คำว่า
ราชา ราชานี้ แปลว่า **พอใจ พอใจ**. ถ้าใครยังไม่ทราบก็
อยากจะขอให้ทราบว่า **ในพระบาลี ในพระไตรปิฎกเอง เป็น
พระพุทธภาษิต**เอง เล่าเรื่องมนุษย์มีขึ้นมาในโลกยุคแรกที่สุด
เป็นมนุษย์ยุคแรกที่สุดในโลก รู้จักทำมาหากินทำไร่นานี้
แล้วขโมยเบียดเบียนกันอยู่นั้นอย่างนั้น ค้ำความเห็น
แก่ตัว. มนุษย์เหล่านั้นนี้เดือดร้อนอย่างยิ่ง ก็ตกลงกันว่า
จะมอบหมายให้ผู้มีอำนาจปกครอง, เขาเลือกเอาคนที่เก่งกล้า
สติปัญญาสามารถร่างกายแข็งแรงขันนาคกรขาม, เลือกคนนี้ให้
เป็นผู้ปกครอง ช่วยดูแลว่าอย่าให้มันขโมยกัน หรือประพฤติก
ผิดต่อกัน. นี้ผู้ได้รับสมมุติคนนั้นก็ทำหน้าที่นั้น ภายใน

เวลานั้นสิ่งเลวร้ายเหล่านั้นก็หายไป อยู่กันเป็นสุข. คนเหล่านั้นร้องออกมาว่าพอใจๆๆ ก็คำว่าราชาๆ คำนี้แปลว่าพอใจๆ. พระราชาคนแรกในโลกมีพระนามว่าพอใจๆ ก็คำว่าราชา, และพระบาลีก็ได้มีข้อความต่อไปว่า คำว่าราชาๆ จึงได้เป็นชื่อของผู้ปกครองมนุษย์. ตั้งแต่นั้นมาจนบัดนี้ แปลว่าผู้ทำให้ความพอใจเกิดขึ้นในหมู่มนุษย์ จนร้องออกมาว่าพอใจๆ.

ที่นี้ ข้าราชการ แปลว่า ผู้ทำงานของพระราชา ฉะนั้น ข้าราชการต้องทำงาน จนกระทั่งราษฎรร้องออกมาพอใจพอใจๆ คนนั้นจึงจะเรียกว่าเป็นข้าราชการ. นี้ถ้า ข้าราชการคนใดไม่ได้ทำงาน จนกระทั่งว่าราษฎรร้องออกมาว่าพอใจๆ คนนั้นไม่เป็นข้าราชการ เพราะว่าทำให้ราษฎรร้องออกมาว่า ฉิบหาย, ไม่ร้องออกมาว่าพอใจๆ. แต่กลับร้องว่าฉิบหาย แล้วจะเป็นข้าราชการได้อย่างไร เพราะคำว่าราชาแปลว่าพอใจๆ ทำให้คนร้องออกมาว่าพอใจ นั้นแหละคือพระราชาคือผู้ทำงานของพระราชา. ข้าราชการทุกแผนก จะเป็นข้าราชการก็ดี พลเรือนก็ดี ต้องทำให้ราษฎรร้องออกมาได้ว่าพอใจๆๆ ไม่ใช่แข่งค่าอยู่ทุกวัน.

ที่นี้สำหรับผู้แทนราษฎร พวก ส.ส. ทั้งหลาย อาจมา
 ถือว่า เป็นผู้ที่ต้องช่วยดึงเอาความพอใจออกมาจากราชการ
 ส.ส. ทั้งหลายต้องทำให้ประชาชนได้รับความรู้สึกร้องออกมา
 ว่าพอใจๆ ค้วยเหมือนกัน โดยพวก ส.ส. นั้นไปบีบบังอะไร
 ออกมาจากพวกข้าราชการโดยตรง ให้ประโยชน์นั้นตกมาสู่
 ประชาชนราษฎร ราษฎรก็ร้องว่าพอใจๆ ถ้าอย่างนั้นก็ไม่ใช่
 ผู้แทนราษฎร เป็นคนทำงานไม่คุ้มค่าเหมือนกันแหละ.

ฉะนั้น ต้องทำงานคุ้มค่า มองเห็นอุดมคติ
 แล้วก็มีความตั้งใจแรงมาก ไม่รู้จักเหน็ดไม่รู้จักเหนื่อย เป็น
 สุขอยู่ที่โต๊ะทำงาน ที่ออฟฟิศทำงาน. ที่ออฟฟิศทำงาน
 นั้นแหละคือเมืองสวรรค์ของข้าราชการ, เป็นสุขอยู่ที่นั่น
 ไม่ใช่รีบร้อนไปอาบอบนวดที่นั่นที่นี้; นั้นมันขบถ,
 ถ้าเป็นข้าราชการโดยแท้จริง มันมีสวรรค์อยู่ที่ออฟฟิศที่
 ทำงาน ถึงกับว่าทำงานค่า ค่าแล้วไม่เสร็จก็หอบไปทำที่บ้าน,
 นั้นแหละข้าราชการที่แท้จริง จะทำให้ราษฎรร้องออกมาว่า
 พอใจๆ นั่นคือผลของวิริยะ วิริยะ ข้าราชการคนนั้น
 กล้าหาญเท่าไรเข้มแข็งเท่าไรพากเพียรเท่าไร เป็นลูกศิษย์
 พระพุทธเจ้า มีวิริยะบารมี.

ขอให้ไปช่วยอบรมลูกเด็ก ๆ ทารกของเรา ให้มันมี
คุณธรรมข้อนี้เกิดขึ้นในนิสัย สนุกเมื่อทำงาน, ไม่ใช่
สนุกเมื่อกินเมื่อเล่น; นั่นมันไม่น่าให้เกิดริไม่น่าเคารพ
นับถืออะไร ถ้ามีความสุขพอใจเมื่อได้ทำงานแล้วก็ดีมาก.

เมื่ออาตมายังอยู่ที่บ้านยังไม่ได้บวช มีโอกาสที่จะ
เห็นเต็กตัวเล็ก ๆ, เต็กตัวเล็ก ๆ ของเราตามบ้านตามเรือน
นั้น พอมันมีเรื่องอะไรขึ้นมาสักหน่อย มันว่าหนูทำเอง หนู
ทำเอง, หนูทำเอง แย่ง ๆ งานนั้นไปทำ, จะทำอะไรสักนึก
หนึ่ง จะหยิบของสักนึก จะกวาดขยะสักนึก ก็หนูทำเอง
หนูทำเอง; มาบวชเสียแล้วอย่างนี้ไม่ค่อยได้มีโอกาสเห็น.
เดี๋ยวมันจะเหลืออยู่หรือไม่ไม่รู้ น่าสงสัยเสียแล้ว ว่าที่บ้าน
ที่เรือนจะมีเต็กตัวเล็ก ๆ คอยแย่งว่า หนูทำเอง หนูทำเอง
อะไร หนูทำเองมีไหม? ถ้าไม่มีมันก็เปลี่ยนแปลงมาก เพราะ
ว่าเมื่ออาตมาเต็ก ๆ ก็เคยพูดอย่างนั้น, ฉันทำเอง ฉันทำเอง
แย่งแม่ทำแย่งพี่ทำ แล้วก็ทำให้เร็วที่สุด ให้ดีที่สุด ให้พอใจผู้
ใหญ่ที่สุด. ถ้าสัตบุรุษญาณอย่างนี้ยังเหลืออยู่ละก็ดีมาก มัน
เป็นรากฐานของวิริยะ แล้วก็อยู่กันอย่างง่ายตายที่สุด
สำหรับจะมีความสุข. ถ้าการทำงานเป็นสวรรค์แล้วก็มีมัน

ง่ายตายที่สุด ที่จะอยู่กันเป็นผาสุก เคี้ยวมันยังไม่ค่อยทำ
เคี้ยวที่วัด ใช้ให้ทำมันก็ไม่ได้ทำ, ใช้ ๒-๓ คำมันก็ไม่ได้
ทำ จนซี่เกียงใช้ก็เลิกกัน มันไม่มีว่าหนูทำเอง ฉันท่าเอง,
มันไม่ค่อยมีเสียแล้ว.

ไปกู้กันใหม่ ไปชำระสะสางยกขึ้นมาใหม่ ให้มันเกิด
วิริยะ สนุกในการทำหน้าที่ ยกมือไหว้ตัวเองได้ ว่าเป็น
ผู้มีอะไรดีเพราะการทำหน้าที่. คนจะมีความสุขที่สุด ถ้า
ยกมือไหว้ตัวเองได้; ถ้าคิดว่าจะยกมือไหว้ตัวเองสักทีแล้ว
มันไหว้ไม่ลง, มันขยะแขยงอย่างนั้นอย่างนี้ ก็อนรท. รู้ไว้
ให้ดีเถอะ ว่ามันนรทอยู่นั้นแหละ, ไหว้ตัวเองไม่ลงคือ
นรท. พอนึกถึงความดีของตัว ยกมือไหว้ตัวเองได้ ออก
ปากมาชมเชยตัวเองได้ นั่นก็คือ เมืองสวรรค์อยู่ที่นั่น มี
วิริยะต้องเป็นอย่างนี้.

บารมีข้อที่ ๗ เรียกว่า ขันติ แปลว่าอดทน ทาง
กายก็ได้ทางจิตก็ได้, อดทนทางกายเรื่องหนาวเรื่องร้อน
เรื่องเจ็บเรื่องไข้ ก็ทนได้. ทางจิตก็ว่า ถูกเขาคำว่าถูกเขา
สบประมาท หรือว่ากิเลสมันบีบบังคับ กิเลสมันขี้คอ จะให้
ไปทำเลวทำชั่วเราทนได้. นี้เรียกว่าอดทนทางจิต นี้กิเลส

มันบีบคั้น ให้ต้องไปทำสิ่งที่ไม่ควรจะทำ มันก็วินาศกัน
 เท่านั้นแหละ. กิเลสตัวเล็กๆ มันก็ยังบีบคั้นช้ำคอคน ให้
 สุขุมุหรีก็ได้, สุขุมุหรีแล้วมันละไม่ได้ เพราะมันอดทนการ
 บีบคั้นของกิเลสไม่ได้ มันก็สุขุมุหรี. เคี้ยวนี้ก็ละไม่ได้
 มันต้องแอบสุขุมุหรีอยู่, อดทนการบีบคั้นของกิเลสตัว
 เล็กๆ ก็ไม่ได้ จึงละการสุขุมุหรีไม่ได้ แล้วก็ไปทำอะไร
 ที่เลวร้ายมากกว่านั้น เพราะอดทนความบีบคั้นของกิเลส
 ไม่ได้ นี้เรียกว่าขันติ.

ที่นี้เรื่องภายนอกทำไร่ทำนาทำอะไรก็ตาม มันต้อง
 อดทน ทนแดด ทนฝน ทนลม ทนเหนื่อย ทนยาก ทน-
 ลำบาก ทนเจ็บไข้เจ็บปวด ทนเขาแกล้งเบียดเบียน แกล้ง
 คำว่า แกล้งเบียดเบียน ทำตนเป็นศัตรู ก็ต้องทนได้ทั้ง
 นั้น. เราจะไปฆ่าเขา ไปอะไรตบเขานั้นไม่ถูก, เราจะ
 ต้องทน แล้วในที่สุดมันจะชนะได้เพราะความทน.

ทุกศาสนาเขาสอนให้เอาชนะเพราะความทนได้.
 ฉะนั้นขอให้ฝึกหัดอดทนไว้เถอะ, อย่าเห็นเป็นเรื่อง
 เสียเปรียบ อย่าเห็นเป็นเรื่องขี้แพ้ ไม่ใช่ขี้แพ้ นี่เป็น
 เรื่องชนะ ที่อดทนได้เป็นผู้ชนะ. ที่อดทนไม่ได้นั้นเป็น

ผู้แพ้ แพ้แก่กิเลสเต็มตัว, แล้วไม่เท่าไรก็จะแพ้แก่คนด้วย
กันเต็มตัวขึ้นมาอีก ฉะนั้น ขอให้บูชาความอดทน.

เรื่องเกี่ยวกับ ความอดทนของพระพุทธเจ้า ใน
อรรถกถาในชาดกนั้น มีมากเหลือเกิน อดทน, แม้
พระพุทธเจ้าก็สอนเรื่องความอดทน ถึงขนาดที่ว่า ถ้าเขา
จับมาแล้วเอาเสี้ยนมาเสี้ยน หรือเอาเชือกหนังแข็งมีคมก็ได้
พันแข้งเข้าแล้วชักดูไปดูมา มันบาดหนังเข้าไป เจ็บปวดก็
ทนได้ไม่โกรธ, บาดเนื้อเข้าไปก็ทนได้ไม่โกรธคนเสี้ยน,
กระทั่งมันเสี้ยนถึงกระดูก มันเจ็บที่สุดก็ทนได้ไม่โกรธ,
จนกระทั่งถึงเยื่อในกระดูก ก็ทนได้ไม่โกรธ. นี่ทนได้อย่าง
นี้ จึงจะเรียกว่าเป็นสาวกของเรา; ถ้าใครไม่ยอมทน
คนนั้นไม่ได้เป็นสาวกของฉัน ก็ของพระพุทธเจ้า. นี่
ท่านชักชวนถึงความอดทนถึงขนาดนี้. เรื่องอื่น ๆ ก็ยังมี
อีกมากมาย ทุกศาสนาที่สอนเรื่องความอดทนในทางทำ
ความดี ด้วยกันทั้งนั้น.

ฉะนั้นเราหัดอดทนไปตั้งแต่เรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ. สอน
ลูกเด็ก ๆ ทารกให้เขารู้จักความอดทน ในการทำงานมันก็
ต้องเหนื่อย. ในการสังคมซึ่งกันและกัน มันต้องกระทบ

กระทั่งท่าทอทะเลาะวิวาทไปตามแบบของคนเหล่านั้น เรา
ต้องอดทน, แล้วเราจะต้องเป็นฝ่ายชนะ ผู้รุกรานจะต้อง
เป็นฝ่ายแพ้เสมอในที่สุด. เรื่องทำมาหากิน ที่มีนียาก
จนไม่พอกินเพราะมันไม่อดทน; ถ้าอดทนก็จะทำได้
ก็จะต้องมีกิน, ก็จะต้องเหลือกิน. แต่นียากล้าปากสัก
หน่อยก็ไม่เอาแล้ว เพราะว่าไม่อยากทำงานมีอยู่ก่อนแล้ว
พอทำงานเข้าลำบากก็ไม่อดทนก็เลิกเสีย.

เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นมาในโลกมาก เรื่องความ
ไม่อดทนของมนุษย์ กันกว่าหาสิ่งทนแรง เครื่องจักรทนแรง
มาใช้แทน คิดว่าเป็นผลดี ในที่สุดมันตระหลบหลังเป็น
ผลร้ายทั้งนั้น เกิดปัญหามากประการเกี่ยวกับเครื่องทน
แรงเข้ามา ทำให้มนุษย์พวกหนึ่งซึ่งก็ไม่ต้องทำงาน,
แล้วพวกหนึ่งก็ใช้เป็นเครื่องเอาเปรียบอีกฝ่ายหนึ่ง . เป็น
เรื่องยุ่งไปหมด. เรื่องทำนาค้วยเครื่องจักรนี้ เขาว่าดี
เต็วนก็ชักจะรู้สึกแล้วว่าสู้อานาค้วยควายไม่ได้, บางทีทำนาค
้วยคนอย่างสมัยศึกอำบรพยังจะดีกว่าเสียอีก มันจะมีงาน
ทำเต็มมือกันทุกคน มีกินมีใช้สม่ำเสมอไม่เหลือมรดกสูง
มันยังมีความดีอย่างนี้.

จะนั้นขอให้ออกทน และเมื่อออกทนให้รู้สึกเป็น
 สุขสนุกสนานไปเลย, มันก็ไม่มีปัญหา, ไม่ใช่เสียเกียรติ
 ไม่ใช่ขี้แพ้ ไม่ใช่โซคร้าย. นี่พอเหนื่อยเข้าสักหน่อยก็เห็น
 เป็นเรื่องเสียหาย เป็นเรื่องโซคร้าย เป็นเรื่องเกลียดชัง,
 ก็เลยไม่ต้องออกทนกัน. ไม่รู้จักความอดทน ไม่เป็นสาวก
 ของพระพุทธเจ้า ต้องรอดูได้ จึงจะประสบความสำเร็จ. เคยวัน
 คนหนุ่ม ๆ ที่เล่าเรียนมาเสร็จแล้ว ไม่มีงานทำง่ายเขาก็ไป
 ขโมย มันรอไม่ได้ ทนไม่ได้. นี่ที่เรียนเสร็จแล้วจะต้อง
 ไปเป็นขโมยนี้ จะมากขึ้นทุกที ๆ เพราะว่าสอบได้บีหนึ่ง
 หลาย ๆ หมื่นคน, ไม่มีงาน ทำทนไม่ได้ก็ต้องไปเป็นอันธ-
 พาลตามถนน, คนที่สอบได้ปริญญาแล้วก็ไม่สมัครทำงาน
 กวาดถนน ไม่สมัครทำงานล้างท่อ ไม่สมัครทำงานอย่างนั้น
 มันก็ต้องไปเป็นขโมยแหละ, เพราะอดทนไม่ได้ ให้อุบายความ
 อดทนว่าเป็นสิ่งสูงสุด. พระพุทธภาษิตมีมากเหลือเกิน
 เรื่องสรรเสริญความอดทน กระทั่งว่าเป็นเครื่องประดับห้าง
 กงม. ให้มองคูปุคคผลผู้อดทนว่าเป็นผู้ทิ้งกงม กำลังสวม
 เครื่องประดับทิ้งกงม, จนกระทั่งว่าจะหมดกิเลส บรรลุ
 มรรคผลนิพพาน ก็ด้วยความอดทนเป็นพื้นฐาน ทั้งนั้น.

ที่นี้ บารมีที่ ๘ เรียกว่า อริชฐานะ. *อริชฐานะ* แปลว่า *ตั้งมั่น*, *อริ* แปลว่า *ทับ*, *ฐานะ* แปลว่า *ตั้ง*, *ตั้งทับ*; หมายความว่าจิตปักแน่นลงไป ในวัตถุประสงก์ ที่ตนมี. ตนมีวัตถุประสงก์จะทำอะไร จะได้อะไร ต้องการอะไร แล้วจิตปักแน่นลงไปทีนั้น เรียกว่าอริชฐานะ; ถ้าอยากเป็นพระพุทธเจ้านี้ ก็ปักแน่นลงไปที่ความเป็นพระพุทธเจ้า. เตี่ยวันไครอยากจะเป็นอะไร เป็นวัตถุประสงก์ ขอให้จิตปักแน่นลงไปทีนั้น เรียกว่าอริชฐานะ ก็คืองาน ที่ทำนั้นแหละ. เราจะต้องทำงานอะไร จิตต้องปักแน่น ลงไปในงานอันนั้น งานอันนั้นสำเร็จลุกลงไปด้วยดี. เตี่ยวันไครว่าอริชฐานะนั้นไม่ค่อยจะมี ก็เพราะมันเนื่องมาจากไม่อดทน ถ้าเราปักแน่นลงไปว่าจะต้องได้อะไร จะต้องเป็นอะไร มันก็ต้องได้ ขอให้มื่ออริชฐานะ.

มีคำพูดที่ยาวออกไปเรียกว่าสังจาธิชฐาน, สังจาธิชฐานะ สัตยาธิชฐาน ความสำคัญอยู่ที่ว่าอริชฐานะ. *อริชฐานปักใจมั่นลงไป* ในวัตถุประสงก์ ด้วยความสัตย์ความจริง. เป็นพระอย่างนี้เป็นพระที่คิที่ที่สุด, เป็นเนตรที่คิที่ที่สุด เป็นอุบาสกที่คิที่ที่สุด, เป็นอุบาสิกาที่คิที่ที่สุด, ด้วยการตั้งจิต

อธิษฐาน แล้วมันก็ไม่ไปไหนเสีย ก็ต้องได้. ถ้าไม่อย่างนั้น
กิเลสมันจะมายั่วเอาไป จะพาเอาไป จะดึงเอาไป, ความรู้สึก
ฝ่ายต่ำมันมาลากเอาไป, ถ้าเราไม่ลงหลักให้มันคง จึงหมายความว่า
ความว่าลงหลักมันคง จนสิ่งเหล่านั้นมันลากเอาไปไม่ได้.

บารมีที่ ๙ เรียกว่า เมตตา—ความเป็นมิตร. ความเป็นมิตร ก็คือความรักชนิดหนึ่ง เป็นเรื่องทางจิต แล้วก็
บริสุทธิ์ ไม่เกี่ยวกับกามารมณ์. ความรักอีกชนิดหนึ่งนั้น
เป็นเรื่องความรักทางเนื้อหนัง ไม่บริสุทธิ์ เป็นที่ตั้งของกิเลส
เป็นที่ตั้งของกามารมณ์, นั้นเป็นความรักอย่างที่มีกัณตาม
ธรรมคาทางเพศ ทางสัตว์เดรัจฉานก็มี อะไรก็มี; เป็นความ
รักทางฝ่ายภายนอก คือทางฝ่ายเนื้อหนัง ตั้งอยู่ได้ด้วยอำนาจ
ของกิเลส. ธรรมชาติสร้างให้มีต่อม แกลนด์ สำหรับจะรู้สึก
ทางเพศ เพื่อให้ไม่ให้อสุณพันธ์. ถ้ารักฝ่ายเนื้อหนังอย่างนั้น
ก็เรียกว่าความรัก ไม่ใช่เมตตา. เมตตาคูรักรัไม่มี, มันมีแต่
รักทางวัตถุทางเนื้อหนัง. ถ้ามันจะเกิดมีรักอย่างเมตตาขึ้น
ในคูรักร มันก็เป็นสองรักซ้อนกันอยู่; แต่มันหายากเพราะ
ความรักทางเนื้อหนังมันรุนแรงเหลือเกิน มันครอบงำเอา
เสียหมด.

เที่ยวนเมื่อพูดถึงว่าเมตตา ก็คือความรักโดยธรรมะ
 ไม่เกี่ยวกับเนื้อหนัง, เนื้อหนังไม่ถูกต้องกันเลยก็ได้ ก็มี
 ความรักถึงที่สุดได้ ด้วยความรักชนิดที่เรียกว่าเมตตา เป็น
 เรื่องจิตล้วน ๆ แล้วก็รักผู้อื่น เพราะว่าเหตุผลหลายอย่าง
 ตั้งแต่เราเป็นเพื่อนเกิดแก่เจ็บตายด้วยกัน เราก็รักกัน
 หรือว่าเราอยู่คนเดียวในโลกไม่ได้ เราก็ต้องรักกัน หรือมัน
 มีความรู้สึกมีเพื่อน สัญชาตญาณของการมีเพื่อน รู้สึกต้อง
 มีเพื่อน มันก็รักอย่างเพื่อน ฉะนั้นความรักที่ไม่เกี่ยวกับ
 กิเลสหรือกามารมณ์ ก็เรียกว่าเมตตา เป็นพ่อแม่รักลูก
 ก็ยังเป็นเรื่องของเมตตา รักครูบาอาจารย์ รักอะไรทำนองนี้
 ก็เป็นเรื่องของเมตตา กระทั่งรักสัตว์ทั้งหลายเกิดแก่เจ็บตาย
 ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้นก็เมตตา.

พระพุทธเจ้าท่านสอนให้ทำลายความรักแบบเนื้อ
 หนังนั้นเสีย แล้วก็มีความรักในทางจิตทางวิญญาณ คือเมตตา
 แล้วก็บำเพ็ญให้มาก ไม่ให้มีขอบเขตไม่เจาะจงกรณี การให้
 ทานนั้นยังมีขอบเขตเจาะจงกรณี มีขอบเขตจำกัด ถ้าเมตตา
 แล้วก็ไม่มีขอบเขตจำกัด รักชีวิตทั้งหมดเสมอกันหมด ไม่
 เจาะจงกรณีเพื่ออย่างนั้นเพื่ออย่างนี้ อย่างนี้เรียกว่าเมตตา

รักด้วยความรักที่เป็นธรรมะ ความรักที่เป็นธรรมะเขาเรียกว่าเมตตา ความรักที่เป็นกิเลส^๕นั้นเขาเรียกว่ากามารมณ์ เคี้ยว^๕เนื้อๆ ไม่เข้าใจคำเหล่านี้เอาไปปนกันยุ่ง แล้วก็บูชากามารมณ์แทนเมตตา มันก็เลยมีปัญหายุ่งยากลำบากมาก เพราะไปบูชาสิ่งที่^๕เป็นข้าศึกเลวร้ายนั้นเสีย

ฉะนั้นรู้จักเมตตารู้จักสอนให้เมตตา รู้จักทำไปด้วยเมตตา ไม่หวังอะไรที่จะตอบแทนเป็นวัตถุ มัน^๕เป็นความรักโดยบริสุทธิ์ โดยธรรมะ เมตตากำ^๕นำแหละที่เป็นต้นเหตุของคำว่าพระศรีอารยเมตไตรย เมตไตรยคือมีเมตตา แปลว่าเป็นรากฐานของเมตตา ศาสนาพระเมตไตรยนั้นเต็มไปด้วยเมตตา. ฉะนั้นเลยไม่มีการเบียดเบียนไม่มีอะไรหมก มีแต่การช่วยเหลือ มีแต่ความรักอย่างมิตร เป็นโลกที่ผาสุกอย่างยิ่ง, เป็นศาสนาที่สูง^๕สุด คือสมบูรณ์ทั้งทางวัตถุและจิตใจ, ไม่มีเรื่องกิเลสเข้ามาเกี่ยวข้อง

บารมี สุต^๕ท่าย ที่ ๑๐ เรียกว่า อุเบกขา แปลว่า ความวางเฉย หรือเพ่งเฉยอยู่. ที่เป็นบารมี^๕นี้ไม่ใช่เวทนา, ไม่ใช่ชอบทุกขมสุขเวทนา, แต่เป็นความรู้สึกที่ปกติอยู่^๕ได้ เฉยอยู่^๕ได้ เป็นปกติอยู่^๕ได้, เราจะเฉยได้เมื่อช่วยไม่ได้, เมื่อ

มันช่วยไม่ได้ ไม่มีทางจะช่วยให้มันก็เฉยได้ ก็เรียกว่า
 อุเบกขา. เมตตาก็รัก กรุณา ก็ช่วย มุทิตาก็ยินดีด้วย; แต่
 ถ้ามันเป็นไปไม่ได้ เหลือวิสัย ก็ต้องอุเบกขา. ฉะนั้น
 อุเบกขานี้มันจำเป็นต้องใช้ เมื่อช่วยไม่ได้; ถ้ามีฉะนั้น
 จะมาเป็นทุกข์ มาเป็นทุกข์เสียเองเพราะว่าช่วยเขาไม่ได้.
 ฉะนั้นอย่าต้องเป็นทุกข์เสียเอง เพราะว่าช่วยเขาไม่ได้จึง
 อุเบกขา,

ที่นี้อุเบกขาเมื่อเห็นจริง, เมื่อเห็นว่ามันเป็น
 อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เป็นเช่นนั้นเองตามธรรมชาติแล้ว
 มันก็เฉยได้; นี้อุเบกขาเมื่อเห็นจริง.

ที่นี้ อุเบกขาในการปฏิบัติธรรม เมื่อมันเข้ารูป
 เมื่อเข้ารูปแล้ว มันจะเจริญ, เมื่อปฏิบัติศีล สมาธิ
 ปัญญาเข้ารูปแล้ว ก็ปล่อยไปได้ เฉยอยู่ได้ มันจะเป็น
 ไปเอง เมื่อญาณทัสสนะต่างๆ เข้ารูปแล้วปล่อยได้ มันจะ
 เป็นไปเอง. นี้อุเบกขาในเรื่องของ โพชฌงค์ ๗ จะมีคำว่า
 อุเบกขา บัณฑิติ สมาธิ อุเบกขา นี้เฉยได้เมื่อมันเข้ารูป,
 เขาเปรียบอุปมาเหมือนกับว่าเราขับรถม้าลาก หรือขับเกวียน
 วัวลาก; เมื่อทุกอย่างมันเรียบร้อย ถนนก็ดี ะไรก็ดี,

คือหมด มันเข้ารูปก็ปล่อยได้, ไม่ต้องทำหน้าที่อะไร, มันก็วิ่งไปตั้งปลายทางได้, อย่างนี้เรียกว่าอุเบกขาเมื่อมันเข้ารูป ในทางจิตใจก็มี อย่างเรื่อง โพชฌงค์ ๗, ไปศึกษาเอง.

เมื่อธรรมะเข้ารูปเฉยก็ได้, เมื่อเห็นจริงมันเฉยเอง เห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาแล้วมันเฉยเอง. ที่นี้สำหรับชาวบ้าน มันเฉยเมื่อช่วยไม่ได้หรือทำอะไรไม่ได้, บางกรณีก็ต้องเฉยเหมือนกัน. เฉยทั้งหมดนี้เป็นบารมีทั้งนั้น คือมันไม่ทำให้เกิดปัญหา ไม่ทำให้เกิดทุกข์ เพราะฉะนั้นเฉยให้ถูกต้อง, อย่าเฉยในเมื่อมันไม่ควรจะเฉย, นั้นมันขี้เกียจต่างหากเล่าไม่ใช่อุเบกขา. เอาคำว่าขี้เกียจมาอ้างเป็นอุเบกขา แล้วก็ไม่ทำงาน นี้มีอยู่มากนะ ระวังให้ดี; อย่างนั้นอุเบกขาขี้เกียจไม่ต้องการ.

นี้เรียกว่าบารมีทั้ง ๑๐ นี้ มีอยู่อย่างนี้ พระพุทธเจ้าท่านทำมาอย่างนี้, เราจะเดินตามท่านอย่างไร? นี้เรียกว่าแนวทาง การบำเพ็ญบารมีที่ถูกต้องแนวทาง. เราตั้งใจจะทำให้ดีให้เต็ม; แต่ถ้ามันผิดแนวทาง มันไปทางไหนไม่รู้ อย่างน้อยเราต้องอาศัยหลักของพระธรรมของพระศาสนาเป็นแนวทาง แล้วทำให้ถูกต้องแนวทาง; เช่นบารมี ๑๐

ประการนี้เป็นต้น, แล้วยังมีอีกมาก. แนวทางที่เอามาใช้
ได้ยังมีอีกมาก ที่สำคัญที่สุดเป็นกลางที่สุด ก็เช่นอฏฐังคิกมคค์.

อฏฐังคิกมคค์เป็นทางบำเพ็ญบารมีได้.

ถ้าเราต้องการจะได้ประโยชน์ทางโลก ก็ถูกแนวทาง
ของโลก. โลกนี้ ปุถุชนธรรมทานี้ มีทรัพย์สมบัติเพียงพอ,
มีชื่อเสียงเพียงพอ, มีคนรักใคร่เพียงพอ, ก็พอแล้ว, ทำให้
ถูกแนวทางนี้ ก็เรียกว่าพอแล้วในโลก. แต่ถ้าเป็นเรื่อง
โลกุตตระต้องทำกันจนหมดกิเลส จนวิมุตติหลุดพ้น เป็น
เรื่องของสุญญตา. ในโลกนี้เป็นเรื่องของอัตตา มีตัวตนอย่าง
โลกก็ทำให้อัตตาเจริญถึงที่สุด, พอมันหมดทำไปมันเบื่อแล้ว
มันก็จะหมุนไปอนัตตาหรือสุญญตา ก็ทำไปถึงที่สุด คือปล่อย
วาง ไม่มียึดถือสิ่งใดๆ เรียกว่าวิมุตติหลุดพ้น, ฉะนั้นบำเพ็ญ
บารมีในรูปร่างเดียวกัน มุ่งหมายต่างกันก็ยิ่งได้เช่นว่าปฏิบัติ
อฏฐังคิกมคค์มีองค์ ๘ เพื่อผลเป็นโลกก่อนก็ได้; เมื่อถึงที่
สุดแล้วจึงให้มีผลเป็นโลกุตตระหลุดพ้นปล่อยวางก็ได้เหมือนกัน
แม้บารมี ๑๐ ประการ สำหรับพระพุทธเจ้าโดยตรงที่ได้

อธิบายไปแล้วนั้น. เราเอามาปรับปรุง เพื่อประโยชน์อยู่ใน
โลกนี้ก็ยิ่งได้เหมือนกัน มันทำแค่เพียงขนาดหนึ่ง ไม่เต็มที่
ถึงโลกุตตระ ทำอย่างอยู่ในโลกิยะ เป็นอัครตาไม่ถึงชั้น
อนัตตา.

.....

เอาละ, สรุปความกันเสียที่ว่า บารมี แปลว่า การ
ทำให้เต็ม ทำอะไรให้เต็ม ทำความเป็นมนุษย์ให้เต็ม, เป็น
มนุษย์ไม่เต็มใช้ไม่ได้ ละอายสุขัลละอายแฉว. ถ้าเป็น
มนุษย์ที่ไม่เต็ม ต้องบำเพ็ญบารมีให้ความเป็นมนุษย์ของเรา
เต็ม บารมีเป็นไปโดยสัญชาตญาณ โดยวิวัฒนาการของ
ธรรมชาติ แต่มันน้อย มันช้า มันไม่ทันใจ. อย่าเอาเพียง
เท่านั้นเลย อย่าเอาเพียงเท่าที่มันเป็นไปตามวิวัฒนาการโดย
ธรรมชาติ, เอาโดยเราทำให้มันเต็มเร็วๆ ให้ทันอกทันใจ.

ทางวัตถุเรามีการศึกษาก้าวหน้า ทางเทคโนโลยี
อะไรเหล่านี้ ทางจิตก็ควรจะเป็นอย่างนั้น; ควรจะมีความ
รู้แบบเทคโนโลยี มาพัฒนาจิตใจให้ไปเร็ว, มีความเต็ม
แห่งมนุษย์โดยเร็วก็ได้แก่การบำเพ็ญบารมี ๑๐ อย่างที่ว่า.
ถ้าทำอย่างเต็มที่ ทำอย่างรวดเร็วเหมือนเทคโนโลยีนี้ก็จบดี,
เราสามารถเร่งให้มันเร็วได้ เร็วได้ ยิ่งทำได้ก็ยิ่งเร่งให้เร็วได้

ลำดับแห่งการบำเพ็ญมันเลื่อน เลื่อนขึ้นไป ก็หมายความว่า มันเร็วขึ้น ๆ.

ในชีวิต ชีวิตนี้ดูเถอะ มันเป็นบารมีตลอดชีวิต มันตั้งต้นมาช้า ๆ เราพิจารณาให้เร็วขึ้น ; เมื่อเด็ก ๆ มันมาอย่างธรรมชาติ บารมีของเด็กมันก็ช้า แต่เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ แล้วก็สามารถทำให้เร็วได้. แต่ต้องมีความรู้ที่ถูกต้อง มิฉะนั้นแล้วมันจะบารมีไปหากามารมณ์ เป็นความตกต่ำ เป็นฝ่ายต่ำ, ต้องรู้เท่าทันควบคุมให้เป็นไปในฝ่ายสูง จึงจะเรียกว่าบารมีที่ถูกต้อง.

ทีนี้สำหรับลูกเด็ก ๆ ลูกทารกนี้แล้ว บิดามารดา ครูบาอาจารย์นั้นแหละมีความสำคัญมาก อย่าได้ละเลยเลย. บิดามารดาครูบาอาจารย์ ช่วยเอาใจใส่ ให้การบำเพ็ญ บารมีของลูกเด็ก ๆ เป็นไปอย่างถูกต้องและโดยเร็ว. อย่าปล่อยเขาไปตามบุญตามกรรมเลย ; นั้นเพราะไม่รู้จัก ไม่รู้จักสิ่งสำคัญ, เห็นสิ่งสำคัญว่าไม่สำคัญ เห็นสิ่งไม่สำคัญ ว่าสำคัญ ก็เลยไม่ได้ช่วยเด็ก ๆ ให้ออกตัว.

ทีนี้คำว่า บารมีนี้ ให้ถือว่าสำหรับชีวิตทั้งหมด ; หมายความว่าบารมีนี้สำหรับพระพุทธเจ้า สำหรับพระโพธิสัตว์

สำหรับพระอรหันต์เท่านั้น. ขอให้ถือว่าทุกชีวิต, ทุกระดับทุกชีวิตจะต้องบำเพ็ญบารมีให้ถึงปลายทางเสียโดยเร็ว. แม้เราเป็นคนธรรมดา ก็บำเพ็ญบารมีให้เต็มเสียโดยเร็ว, บำเพ็ญบารมีอย่างโลกๆ อย่างโลกิยะ ให้มันเต็ม. พอเต็มแล้วก็บำเพ็ญบารมีอย่างโลกุตตระหรือถ้าฉลาดก็ให้มันเป็นคู่กันไปเคียงขนานกันไปก็ได้ มันไม่ขัดกันดอก เพราะว่ามันเป็นเรื่องที่จะให้รอดให้พ้นเหมือนกันหมด. อย่าเข้าใจว่า ประพฤติธรรมะแล้วไม่เจริญในโลก; ถ้าเอาความเจริญในโลกแล้วประพฤติธรรมะไม่ได้ นั่นคนหลับตาพูด, อย่าไปเชื่อ ทำให้ดูกับเรื่องเถาะ มันจะมีผลดีพร้อมๆ กันไป. เรื่องการให้ทาน เรื่องการรักษาศีล เรื่องการหลีกออกจากกามารมณ์ เรื่องปัญญา สัจจะ วิริยะ ทำให้ดูเถาะ จะมีผลพร้อมๆ กันไป; ในทางโลกเราได้ผลก่อน, ในทางโลกุตตระจะได้ผลทีหลัง.

เอาในที่สุคนี ขอให้ถือว่า ทุกคนควรบำเพ็ญบารมี. ในคนทุกคนมีสิ่งที่เรียกว่าจิต สิ่งที่เรียกว่าจิตนั้น เป็นสิ่งที่เหมาะสมและพร้อมที่จะบำเพ็ญบารมี หรือจะใช้เป็นเครื่องบำเพ็ญบารมี ทุกคนมีจิต ในจิตนั้นมีเชื้อแห่ง

ความเป็นพุทธะอยู่ทุกจิต, แม้มันจะยังจิตต่ำมาก มันก็มีเชื้อ
แห่งความเป็นพุทธ จะรู้ จะตื่น จะเบิกบานอยู่ด้วยกันทุกจิต.
ฉะนั้นคนทุกคนมีจิต, ทุกคนเหมาะสมที่จะบำเพ็ญบารมี
จึงขอร้องให้พิจารณา ให้เห็น ให้เห็นแจ้ง ทำไปให้ได้รับ
ประโยชน์แท้จริง ซึ่งมันจะได้จริงๆ ตามที่ควรจะได้.

นี่เรียกว่าการบำเพ็ญบารมีที่ถูกต้องแนวทาง เป็นบัจจัย
ที่ ๕ อันดับที่ ๑๒ ที่มนุษย์จะต้องมี เพื่อให้ชีวิตทางฝ่ายจิต
ฝ่ายวิญญาณ เจริญออกงามก้าวหน้าไปจนถึงที่สุด, คู่กับฝ่าย
กาย ที่ได้บัจจัยเพียง ๔ มันก็พอแล้ว อย่าเอามากนักเลย.

อาตมาเห็นว่าการบรรยายนี้ สมควรแก่เวลา หวัง
ว่าท่านทั้งหลายจะได้เอาไปคิดนึกตรึกตรอง ใช้ให้สำเร็จ
ประโยชน์ ทั้งในส่วนวิชาความรู้และส่วนการปฏิบัติ เต็ม
ตามความสามารถของตน ก้าวหน้าในธรรมของพระศาสนา
ผู้เป็นที่พึ่งของเราทั้งหลายได้ทุกทีพาราตรี.

ขอยุติการบรรยายในวันนี้ ไว้แต่เพียงเท่านี้.

พุทธศาสตร์ กับ ไสยศาสตร์.*

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายประจำวันเสาร์ แห่งภาคอาสาฬหบูชา เป็นครั้งที่ ๑๑ ในวันนี้ อาตมาก็จะได้กล่าวเรื่อง **หลักพระ-พุทธศาสนาที่ยังเข้าใจผิดกันอยู่** ต่อไปตามเดิม. ปาฐกถาชุดนี้กล่าวแต่เรื่องนี้ และวันนี้ก็เป็นวันสุดท้ายแล้ว ขอกล่าวโดยหัวข้อย่อยเฉพาะวันนี้ว่า พุทธศาสตร์กับไสยศาสตร์.

ขอให้สนใจฟังให้เข้าใจให้จนได้; โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนทั้งหลาย ซึ่งมีมากเป็นพิเศษในวันนี้ ขอให้เธอสนใจ ที่จะเข้าใจคำทั้ง ๒ คำนี้ให้ถูกต้อง คือคำว่า พุทธศาสตร์ กับ ไสยศาสตร์.

* บรรยายเมื่อ ๒๕ ก.ย. ๒๕

การบรรยายชุดนี้ มุ่งหมายจะทำความเข้าใจ ใน
 สิ่งที่กำลังขัดแย้งกันอยู่ อย่างที่กล่าวมาข้างต้น ๑๐ ครั้งนั้น
 ก็ล้วนแต่อธิบายเรื่องสิ่งที่เข้าใจผิดจนขัดแย้งกันอยู่. เดียวนี้
 เรื่องพุทธศาสตร์กับไสยศาสตร์นี้ มันมีความขัดแย้งต่อกัน
 และกัน มากกว่าเรื่องใด ๆ ทั่วเข้าไป คือโดยเนื้อแท้
 ของสิ่งนั้นก็ขัดแย้งกันอยู่. โดยความเข้าใจ และการ
 ปฏิบัติของคนในโลก ก็ยังขัดแย้งกันอยู่ มีอะไรมากเกินไป
 ที่เป็นปัญหาเกิดมาจากความขัดแย้งเหล่านี้ จะเรียกว่าเกิน
 ขอบเขตของสิ่งที่เรียกว่า ศาสนาด้วยซ้ำไป.

ไสยศาสตร์เป็นพื้นฐานอยู่ก่อน พุทธศาสตร์เข้าภายหลัง.

ข้อสำคัญมันอยู่ที่ว่า มันจะเกิดผลเสียขึ้นอย่างไร
 โดยทั่วไป? หรือว่ามันจะเกิดผลเสียขึ้นอย่างไร โดยเฉพาะ
 แก่พุทธบริษัท? เราจะเป็นพุทธบริษัท ก็มีอะไรเป็นอุปสรรค
 ที่ทำให้เราเป็นไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือสิ่งที่เรียกว่า
 ไสยศาสตร์นั่นเอง ไสยศาสตร์เข้าไปอยู่ เป็นพื้นฐานแห่ง
 จิตใจ หรือความรู้สึกอยู่ก่อนแล้ว พุทธศาสตร์ก็เข้ามาภายหลัง.

ที่จะนึกถึงในประวัติศาสตร์ ที่จะพอเชื่อถือได้สักเรื่องหนึ่ง ก็มีว่า เมื่อพระเจ้าอโศกจะส่งผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา มายังดินแดนนี้, ดินแดนสุวรรณภูมินี้ ต้องมาต่อสู้กับยักษ์ กับมาร กับผี กับภราทษส กับอะไรต่างๆ อย่างมากมายก่อน แล้วจึงจะประดิษฐานพระพุทธศาสนา ลงในดินแดนสุวรรณภูมินี้ได้. ดินแดนสุวรรณภูมิคือประเทศไทยในปัจจุบัน นั่นเอง; แต่ ขยายตัวออกไปถึงพม่า ทางโน้นด้วย และมีเรื่องที่ชวนให้เข้าใจได้ง่ายยิ่งขึ้น ก็คือว่าได้สอนพระพุทธศาสนา หรือ ประดิษฐานพระพุทธศาสนา ลงในดินแดนสุวรรณภูมินี้ ด้วยพรหมชาลสูตร.

ท่านที่ไม่คุ้นเคย ก็ไม่รู้ว่าพรหมชาลสูตรนั้นเป็นเรื่องอะไร? ขอบอกให้ทราบว่ เรื่องพรหมชาลสูตรนั้นก็คือเรื่องมิจฉาทิฏฐิทุกษนิต นับได้ถึง ๖๒ ชนิต, เรื่องพรหมชาลสูตรนั้นคือเรื่องมิจฉาทิฏฐิผิตๆ ถึง ๖๒ ชนิต, จึงได้ประดิษฐานพระพุทธศาสนาลงในสุวรรณภูมินี้ ด้วยพรหมชาลสูตร.

หมายความว่า ถ้ากำจัดมิจฉาทิฏฐิออกไปเสียได้ทุกชนิต ก็เหลือแต่สัมมาทิฏฐิ มันก็มีประโยชน์.

แต่ก่อนที่จะทำการประดิษฐานพระพุทธรูปศาสนาได้ ต้องต่อสู้กับสิ่งที่ท่านเรียกกันในกัมภีร์ว่า *ยักษ* ว่า *มาร* ว่า *ภูตผีปีศาจ* ว่า *ราक्षส* อะไรต่าง ๆ *ก็คือ* คนที่ไม่มีความรู้ที่ถูกต้องนั่นเอง. เขาถือมั่นเชื่อมั่นอยู่ในเรื่องเหล่านั้น ตามแบบของเขา เป็นแบบ ๆ ไป; ถ้าไม่ยอมสละลัทธิเหล่านั้นแล้ว ก็รับพระพุทธรูปศาสนาไม่ได้.

ฉะนั้น พระมหาเถระผู้นำพระพุทธรูปศาสนามาจากอินเดียจะมาสอนคนที่ *สุวรรณภูมิ* นี้ จึงมีปัญหาคับ; เพราะว่าเขามีอะไร ๆ ที่เราอาจจะเรียกได้ว่าไสยศาสตร์นั่นเอง, คือพวกนั้นเป็น *พวกที่มีไสยศาสตร์* อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างอยู่อย่างเต็มที จึงต่อต้าน *ไม่ยอมรับพุทธรูปศาสนา* *ก็ต้องต่อสู้กัน*; แล้วในที่สุดก็ชนะ ตามเรื่องราวที่ว่าอย่างนั้นว่าพระมหาเถระทำหน้าที่ของท่านสำเร็จ ในการประดิษฐานพระพุทธรูปศาสนา ลงใน *สุวรรณภูมิ*.

คำว่า "*สุวรรณภูมิ*" กล่าวโดยสรุปแล้ว *ก็คือแผ่นดินประเทศไทยปัจจุบันนั่นเอง* ที่เป็นทีที่กว้างขวางข้างบนตอนบนนั้นเป็น *สุวรรณภูมิ*. *ที่ลงมาทางปลายแหลมมลายูนี้* เขาเรียกว่า *สุวรรณทวีป*; *ทวีป* คือทวีป, *ทวีป* แปลว่า

มีน้ำสองข้าง; เลยลงไปเป็น เกาะสุมาตรา ขวา นั้นเขาเรียก
กันว่า สุวรรณโกณฑะ คือมัน เกาะกันเป็นเกาะ ๆ. เราควรจะ
รวมเรียกกันหมดว่าสุวรรณภูมิ; เพราะว่ามันมีอะไรที่เหมือนกัน
คือมีทอง, คำว่า สุวรรณ แปลว่า ทอง; แผ่นดินที่มีทอง
ก็เรียกว่าสุวรรณภูมิ.

นี้จะซึกันในข้อแรก ก็คือว่า เรามีต้นทุน หรือจิตใจ
หรืออะไรก็ตาม พื้นฐานเดิมนี้เป็นไสยศาสตร์ การที่
จะเปลี่ยนมารับถือพุทธศาสตร์มันก็ยาก; เพราะมันเป็น
คนละเรื่อง; แล้วก็ไสยศาสตร์ก็เป็นเรื่องยึดมั่นถือมั่นอย่าง
เหนียวแน่น แน่นแฟ้น มันก็เปลี่ยนยาก ปัญหา มันก็เกิดขึ้น
เกี่ยวกันยุ่งเหลืออยู่ ซึ่งเราจะต้องทำความเข้าใจกันให้ดี ๆ.

นักเรียนทั้งหลายก็ศึกษาเล่าเรียนเรื่องที่เป็นวิทยา-
ศาสตร์หรือเป็นศิลปศาสตร์ หรืออะไรก็ตาม ซึ่งมันไม่มีความ
งมงายตามแบบไสยศาสตร์. แต่ถ้าเราไม่รู้จัก มันก็มีได้โดยที่
ไม่รู้ตัว; ฉะนั้นคนที่ว่าถือพุทธศาสตร์ ก็มีไสยศาสตร์ได้,
แม้นักวิทยาศาสตร์ยุคปัจจุบันก็มีไสยศาสตร์ได้; เพราะ
เขาถือตามขนบธรรมเนียมประเพณี ทำเป็นพิธี :
อ้อนวอนพระเป็นเจ้า อ้อนวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งไม่รู้ว่าจะไร

แล้วก็ทำเป็นพิธี ทั้งที่ตัวไม่ได้เชื่ออย่างนั้น นี่ก็เรียกว่า เป็นไสยศาสตร์ได้เหมือนกัน.

ดังนั้นในโลกนี้ ^๕ บัจจุบันนี้มันยากที่จะหลีกเลี่ยงเรื่อง อันเกี่ยวกับไสยศาสตร์ ในระดับที่ละเอียดประณีต ติดอยู่ใน นิสัยสันดานของมนุษย์เรา. เคยเราก็จะได้วินิจฉัยกันให้ ละเอียด ให้เป็นที่เข้าใจ ให้ได้รับประโยชน์ หรือป้องกัน โทษที่มันอาจจะเกิดขึ้น.

ศึกษาให้เข้าใจในคำว่าพุทธกับไสย ๓

ในชั้นแรกนี้ ^๕ ก็จะพิจารณากันถึงถ้อยคำ ๒ คำ ที่ ใช้เรียกนั่นเอง คือคำว่า พุทธศาสตร์ กับ ไสยศาสตร์.

คำว่า พุทธศาสตร์ ^๕ นี้ ก็รู้กันดีอยู่แล้วว่า หมายถึง ถึงพระพุทธานุชา, หลักเกณฑ์ตามแนวของพระพุทธานุชา ที่จะใช้กับทุกข์ได้อย่างไร. เราเรียกว่าพุทธศาสตร์ ^๕ นี้ไม่มีปัญหา; แต่คำว่า ไสยศาสตร์ ^๕ นั้น ยากที่จะถือเอาความหมาย, แล้วก็เป็นเรื่องที่ยังสงสัย ลังเล ไม่แน่ใจ กันอยู่ ^๕ ทั้งนี้. แต่เราอาจจะสันนิษฐานได้ ตามเหตุผลที่ควรจะสันนิษฐาน หรือเอาหลักเกณฑ์ที่เขาใช้ถือกันอยู่ มาเป็น

เครื่องวัดดู ก็พอจะพบว่า มัน ตรงกันข้ามกับพุทธศาสตร์
อย่างไร.

คำว่า *ไสยะ* นี้เคยถามผู้รู้มาแล้ว ท่านก็อึ้ง หรือว่า
ไม่แน่ใจ ว่าจะตอบกันได้อย่างไร. อาตมาเองก็ไม่แน่ใจ
ว่ามันจะเป็นอย่างไรกันแน่ ; เพราะมัน *เป็นคำเก่าแก่* เป็นคำ
ที่ไม่ทราบ ไม่รู้ ว่ามันจะเกิดขึ้นมาอย่างถูกต้องหรือไม่ ?

ที่นี้ก็เอากันอย่างที่อยู่เดียวกันก็แล้วกัน *พิจารณา*
เอาอย่างความรู้ของเด็กนักเรียนบาลี ในโรงเรียนบาลีก็ได้
ถ้ามันหมดทำขึ้นมา ไม่รู้ว่าจะไปตามใครที่ไหน, จะยุติเป็น
อย่างไร, ก็เอาตามกระแสนกระสายของวิชาความรู้ภาษาบาลี
เท่าที่จะรวบรวมมาได้.

คำว่า "*ไสยะ*" นี้แปลได้ ๒ อย่าง คือแปลว่า
นอนหลับอยู่ ก็ได้ หรือจะแปลว่า *ดีกว่า* ก็ได้. นี้ไม่ได้
ยืนยันว่า เป็นความจริง หรือเป็นความถูกต้องร้อยเปอร์-
เซ็นต์. แต่เพราะไม่มีทางที่จะอธิบายเป็นอย่างอื่นได้ ก็
อาศัยคำพูดนี้แหละเป็นหลัก.

ความหมายแรก *ไสยะ* แปลว่า *นอนหลับ มันตรงกัน*
ข้ามกับพุทธะ ซึ่งแปลว่า *ตื่นจากหลับ*; ฉะนั้นเป็นอันว่า

ไสยศาสตร์นั้นต้องตรงกันข้ามกับพุทธศาสตร์ ราวกระว่า การนอนหลับกับการตื่นอยู่.

เมื่อเป็นอย่างนี้^{๕๔}หมายความว่า ไสยศาสตร์ก็มีรากฐานอยู่บนความไม่รู้ด้วยปัญญา เหมือนกับคนหลับอยู่; เมื่อฝันไปอย่างไร มันก็ยึดเอาอย่างนั้นเป็นหลัก. ถ้าเป็นพุทธศาสตร์ก็ตื่นอยู่, รู้สึกอยู่ไม่ต้องเอาความฝันหรือไม่ต้องเอาการคาดคะเน หรืออะไรทำนองนั้นเป็นหลัก; นี่เราจะเรียกว่าพุทธศาสตร์ ศาสตร์ของคนตื่น กับศาสตร์ของคนหลับ ต่างกันอยู่.

มีไสยศาสตร์ ดีกว่าไม่มีอะไรเสียเลย.

ที่นี้ ดีกว่านั้น ถ้าว่า ไสยะ นี้ยังแปลได้ อีกความหมายหนึ่ง ก็ว่า ดีกว่า, ดีกว่า, ดีกว่าอะไร? ก็ต้อง ดีกว่า สิ่งที่มาเป็นคู่เปรียบ. ที่นี้ถ้าว่ามีอยู่ก่อนพุทธศาสตร์ มันก็ต้องดีกว่าอะไร ๆ ที่มีอยู่ก่อนไสยศาสตร์นั้นเป็นแน่; ความหมายที่ว่าดีกว่า นั้นก็คือ ดีกว่าไม่มีเสียเลย เป็นความรู้ชนิดที่ว่า ดีกว่าที่จะไม่รู้อะไรเสียเลย. ฉะนั้นจึง เป็นความรู้ขั้นต้น หรือ ความรู้แรกสุด ของมนุษย์เราสมัยดีก้า-

บรรพ์ ในสมัยที่ยังจะเรียกว่าสัตว์ก็ไม่ได้แล้ว แต่จะเรียกว่าเป็นคนก็ยังไม่สมบูรณ์ เรามีภาษาอยู่คำหนึ่งเรียกว่า ape. คำว่า ape นั้นไม่ใช่ animal หรือไม่ใช่ human มันระหว่างคนกับสัตว์; ตอนนั้นมันก็มีอะไรตามแบบของคนที่ยังครึ่งคนครึ่งสัตว์ เป็นหลักถือปฏิบัติกันตามธรรมชาติ หรือตามที่ธรรมชาติจะอำนวยให้.

ทีนี้ต่อมาจะมีการก้าวหน้าของใครสักคนหนึ่ง หรือพวกหนึ่ง มาพิสูจน์ได้ว่า อย่างนี้ดีกว่าอย่างนั้น ก็เลยจะต้องมีคำว่า "ดีกว่า" ขึ้นมา เรียกว่าไสยศาสตร์ อย่างนี้ก็ได้อีก. ถ้ามันเป็นอย่างนี้ มันก็เป็น ความรู้นิดที่ดีกว่าที่ไม่มีเสียเลย; แต่ก็ไม่ใช่ว่าความรู้อันสูงสุด. ฉะนั้น ความรู้อันสูงสุดจึงมาตกอยู่ที่พุทธศาสตร์ ตามความหมายของคำว่า พุทธะ คือว่าตื่นจากหลับ.

ความเชื่อเป็นรากฐานของไสยศาสตร์.

ทีนี้ ก็เห็นได้ชัดขึ้นไปว่า มันอาศัยสิ่งทำให้เกิดขึ้น หรือที่ตั้งที่อาศัย เป็น ๒ ชนิด; อย่างที่แรกเห็นไม่ได้เข้าใจไม่ได้, ก็ต้องอาศัยความเชื่อเป็นรากฐาน;

เรามีอะไรมาทำให้เราเชื่ออย่างไร เราก็เชื่ออย่างนั้น เพราะเราไม่มีปัญญาที่จะเข้าใจเอาเอง หรือจะรู้ให้ดีกว่านั้น. ฉะนั้นในชั้นแรก มันก็มีความเชื่อเป็นรากฐาน คือไสยศาสตร์.

แล้ว ต่อมา มีความก้าวหน้าในทางการศึกษา การค้นคว้า ก็มีความรู้, มีความรู้ หรือสติปัญญาเป็นรากฐานเพิ่มขึ้น. ความรู้มันก็เปลี่ยนไปจากไสยศาสตร์มาเป็นพุทธศาสตร์, เปลี่ยนจากความรู้ของคนหลับมาเป็นความรู้ของคนตื่น. ความรู้ของคนหลับ อย่างดีก็ความฝัน; แต่มันก็ยังมีความหลับอีกระดับหนึ่ง ก็หลับด้วยโมหะหลับด้วยอวิชชา. นี้อวิชชาก็เหมือนกับความหลับ พอเอาวิชาออกก็เหมือนกับตื่น; ถ้ายังมีอวิชาเป็นรากฐานอยู่ มันก็คือหลับ อยู่; ฉะนั้น ความรู้ที่มีอวิชาเป็นรากฐานเหมือนกับหลับอยู่ ก็เรียกว่าไสยศาสตร์. เมื่อไม่มีอวิชา มีวิชาเกิดขึ้นเป็นสติปัญญา มันก็ตรงกันข้าม เรียกว่าพุทธศาสตร์ คือความรู้ของคนตื่น.

เดี๋ยวนี้เราก็มีเรื่องที่ใช้พูดจากันอยู่ เช่นชอบพูดว่า *สหหลักวิทยาศาสตร์* คือ scientific คำนี้ก็เป็นไสยศาสตร์ไม่ได้ เพราะมันมีตัวจริง มีเหตุผล มีความรู้ มีข้อเท็จจริง

มีการพิสูจน์ทดลอง, ทั้งหมดนั้นมันก็มีลักษณะเป็น scientific
 คือว่า เป็นความรู้ของผู้ **ไม่มีลักษณะแห่งไสยศาสตร์** ;
 แต่มันก็ยังมีอะไรเหลืออยู่อีกมาก ที่ยังคงเป็นไสยศาสตร์
 ซึ่งเราใช้เรียกกันเดี๋ยวนีว่า *superstitious* คือการถืออย่างที่ไม่
 ต้องมีเหตุผล, ความเชื่ออย่างที่ไม่ต้องมีเหตุผล ; เช่น
 ถือโชคกลาง ถือผีถือสาง ถืออะไรชนิดที่ไม่ต้องมีเหตุผล
 ไม่ต้องการพิสูจน์ อย่างนี้ก็ยังมีอยู่ แล้วก็จะมากกว่าเสียด้วย.

ท่านลองคำนวณตนเองเถิดว่า **คนในโลกทั้งหมดนี้**
เป็นผู้มีความรู้อย่างพุทธศาสตร์มาก หรือว่ามี ความเชื่ออย่าง
ไสยศาสตร์มาก? อาตมาเชื่อว่า ยังมีรู้อย่างไสยศาสตร์
 นั้นแหละมากกว่า; แต่เราไม่ค่อยมองเห็น หรือมองเห็นอย่าง
 ไม่ละเอียด. แม้พวกที่เรียกตัวเองว่า **พุทธบริษัท** นั้น ก็ยัง
 เป็นไสยศาสตร์อยู่ต่งครั้งต่งค่อน.

พุทธศาสตร์ต้องเข็ดควายปัญญา.

พุทธบริษัทคนไหน นี่ฟังให้ดี ๆ พุทธบริษัทคน
 ไหน กราบพระพุทธรูปลงไป โดยคิดว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้

ช่วย ๆ อย่างนี้ นั่นก็ยัง เป็นไสยศาสตร์; แม้กราบในโบสถ์
 ของชาวพุทธ กราบพระพุทธรูป แต่เมื่อกราบลงไปด้วย
 ความโง่ ความมมงาย อย่างนั้นแล้วมันก็ยังเป็นไสยศาสตร์.
 แต่ถ้ามี พุทธบริษัท คนใดมา รู้ว่าพระพุทธรูปเจ้าตรัสรู้อะไร
 มาปฏิบัติตาม แล้วดับทุกข์ได้, ดับทุกข์ได้, ดับทุกข์ได้,
 เห็นความดี ความจริง ความถูกต้อง ของพระพุทธรูป
 พระธรรม พระสงฆ์ อย่างนี้แล้ว กราบพระพุทธรูปลงไป
 อย่างนี้ กราบนั้นเป็นพุทธศาสตร์.

ที่นี้พวกเรอนักเรียนทั้งหลายนี้ ก็ลองสอบไล่ตัวเอง
 ดู เข้าไปในโบสถ์กราบพระพุทธรูปนี้ กราบด้วยความรู้สึก
 อย่างไร? ถ้ากราบด้วยความรู้สึกว่า ให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วย
 มันก็ยังเป็นไสยศาสตร์อยู่นั้นแหละ ทั้งที่จดทะเบียนเป็น
 พุทธบริษัท. ฉะนั้นขอให้ เอาข้อเท็จจริงเป็นหลัก แล้ว
 เราก็จะพบว่า ไสยศาสตร์ นี้ยังครองโลกอยู่นั้น.

คนที่จะรู้พระคุณของพระพุทธรูปเจ้าด้วยใจจริง จน
 รู้สึกเลื่อมใส พอใจ ศรัทธา อะไรโดยแท้จริง นี่มันยากนะ.
 ต้องรู้พุทธศาสตร์, ความรู้จริงตามธรรมชาติ, ดับทุกข์
 ได้จริง จึงจะมองเห็น. ฉะนั้น คนที่จะศรัทธา เชื่อใน

พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์จริง ก็ต้องเป็นผู้ที่ได้รับผลของการปฏิบัติมาแล้ว; ถ้าว่าเขายังไม่ได้เคยรับผลของการปฏิบัติ คือไม่เคยดับทุกข์ได้จริง; เขาก็รู้จักพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อย่างละเมออย่างเงาๆ เหมือนกันกับในความฝัน.

ถ้าเขาปฏิบัติดับทุกข์ได้จริงแล้ว เห็นชัดอยู่ที่ดับทุกข์ได้อย่างไร; นั่นแหละเขาจึงรู้จักพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์จริง ว่าพระพุทธเจ้าท่านดับทุกข์ได้จริงคืออย่างนี้, ก็เลื่อมใสในพระพุทธเจ้า, ว่าธรรมนั้นปฏิบัติอย่างนี้แล้วดับทุกข์ได้จริง ก็เลื่อมใสในพระธรรม. และว่าพระสงฆ์ปฏิบัติแล้วดับทุกข์ได้จริง จึงเป็นพระสงฆ์และเลื่อมใสในพระสงฆ์. อย่าง^{นี้}มีกคน? อย่าง^{นี้}มีกคน? ที่ว่ารู้สึกถึงขนาด^{นี้} แล้วกราบพระพุทธรูปลงไป นี่มันมีกคน? คน^{นี้}นั่นแหละคือ พุทธบริษัท ที่มีพุทธศาสตร์.

แต่ถ้ายังกราบพระพุทธรูป บางทีก็^{ไม่}รู้ว่าพระพุทธรูป^{นั้น}คืออะไร ค่ายเข้าไป รู้แต่ว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะช่วยให้ ก็กราบให้ช่วย; เข้าใจว่านักเรียนหลายคน คงจะไปกราบพระพุทธรูปในโบสถ์อธิษฐานให้สอบไล่ได้. อย่าง^{นี้}; ^{นี้}นั่น คือไสยศาสตร์ เพราะไม่^{ได้}รู้ว่าพระพุทธรูป^{นั้น}คือ

อะไร. ฉะนั้นเราอย่าเพ้อว่า เรามีพุทธศาสตร์กันหมดแล้ว; เราอาจจะยังมีไสยศาสตร์เหลืออยู่โดยนัยนี้; ถ้ามันเป็นอย่างนี้ มันก็จะกลายเป็นว่า ที่เป็นไสยศาสตร์นั้นแหละ ยิ่งมากกว่าพุทธศาสตร์มากนัก.

เดี๋ยวนี้เอาพระเครื่องมาแขวนคออยู่หรือเปล่า? ถ้าว่าเอามาแขวนคออย่างสังคัลลิตร์ แล้วก็ เป็นไสยศาสตร์แหละ. ถ้าแขวนคออย่างรู้จักพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ โดยแท้จริง, เอามาแขวนคอก็ได้, นี่ก็จะเป็นพุทธศาสตร์ได้. ฉะนั้น การที่มีพระเครื่องแขวนคอนั้น เป็นพุทธศาสตร์ก็ได้ เป็นไสยศาสตร์ก็ได้. ถ้าแขวนอย่างกับว่าเป็นสังคัลลิตร์ตามแบบของไสยศาสตร์; นี่เราอย่าเพ้อเข้าใจว่า เอาพระเครื่องมาแขวนคอแล้ว จะเป็นพุทธศาสตร์ไปเสียหมด, อาจจะเป็นไสยศาสตร์ร้อยเปอร์เซ็นต์ก็ได้เหมือนกัน.

ฉะนั้น ถ้าใครเอาพระเครื่องมาแขวนคอ แล้วรีบศึกษาเสียเร็วๆ ให้รู้จักพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์เสียเร็วๆ ว่าท่านเป็นอย่างไร; แล้วพระเครื่องนั้นแทน, เป็นสัญลักษณ์แทน ละก็ได้. เราก็ยังเป็นพุทธบริษัทที่มีพุทธศาสตร์อยู่; ถ้าไม่อย่างนั้นเราก็เป็นผู้ที่มีไสยศาสตร์

เป็น superstitious ค้ายเหมือนกัน. แต่ถ้าเราเอามาแขวนด้วยความสำนึกในพระคุณของพระพุทธเจ้า แล้วคอยเตือนเราอยู่เสมอ ว่าอย่าลืมๆ ต้องทำอย่างนั้นๆ; อย่างนี้ก็ไม่ใช่ไสยศาสตร์ดอก? มันเป็นเรื่องที่มีประโยชน์ทางจิตใจ เป็นพุทธศาสตร์.

นี่ขอให้รู้จักแยกพุทธศาสตร์กับไสยศาสตร์ มาตั้งแต่คำพูด ไสยศาสตร์แปลว่าศาสตร์ของคนหลับอยู่; พุทธศาสตร์แปลว่าศาสตร์ของคนตื่นแล้ว. ไสยศาสตร์มีรากฐานอยู่ที่ความเชื่อ ไม่เกี่ยวกับปัญญา; พุทธศาสตร์มีรากฐานอยู่ที่ปัญญา. ถ้าจะใช้คำว่าความเชื่อ ต้องเป็นความเชื่อของปัญญา หรือหลังจากที่มีปัญญา; แต่แยกกันเด็ดขาดดีกว่าว่า ไสยศาสตร์ ก็เอาศรัทธาและความเชื่อไป, พุทธศาสตร์ก็เอาปัญญาหรือความรู้ไป.

ไสยศาสตร์เข้ากันได้กับสัญชาตญาณ.

ทั้งที่ได้บอกแล้วข้างต้นว่า *ไสยศาสตร์มีความหมายว่า ตีกว่าไม่รู้*; อย่างนั้นมันก็เป็นเรื่องชั้นแรกเต็มที่, ชั้นแรกที่ยังไม่รู้อะไร, แล้วมันเข้ากันได้กับธรรมชาติ หรือที่เรียกว่าสัญชาตญาณของคนเรา.

เข้าใจว่าลูกเด็ก ๆ ที่เคยเรียนวิทยาศาสตร์มาแล้ว คง
จะได้เรียนเรื่อง **สัญชาตญาณของมนุษย์** ในสัญชาตญาณ
หลาย ๆ อย่างนั้น **มีสัญชาตญาณแห่งการหวังพึ่งผู้อื่นอยู่ด้วย,**
สัญชาตญาณแห่งการหวังพึ่งสิ่งอื่น รวมอยู่ด้วย, และเราก็
ต้องเป็นอย่างนั้นด้วย.

พอเราเกิดมาจากท้องแม่ เราก็ใช้สัญชาตญาณ
แห่งการหวังพึ่งผู้อื่น ของเราอย่างเต็มที่ : พึ่งพ่อ พึ่งแม่ พึ่ง
พี่เลี้ยง พึ่งคนข้างเคียง พึ่งผู้อื่นทงนั้น นั้นแหละความคิด
ที่จะรู้จักตัวเอง หรือช่วยตัวเอง มันยังไม่มี แล้วมันก็มา
เข้ร่องเข้รอยของไสยศาสตร์ คือพึ่งสิ่งอื่น ซึ่งเรารู้สึกว่าดี
กว่าเรา เหนือกว่าเรา หรือเราเข้าใจไม่ได้. ดังนั้นเราจึง
ถือหลักว่า เราต้องพึ่งสิ่งอื่นที่ดีกว่าเรา เหนือกว่าเรา มี
อำนาจมากกว่าเราเรื่อย ๆ มา อย่างนี้เรียกว่ามันได้เปรียบ
ทางไสยศาสตร์ ที่เข้ากันได้กับสัญชาตญาณแห่งความ
กลัว, แล้วก็คิดพึ่งสิ่งอื่น ไม่เคยคิดพึ่งตน เพราะมันง่าย
กว่า, แล้วก็ถูกสอนถูกอบรม ให้เป็นอย่างนั้นมาตั้งแต่
เล็ก ๆ ตั้งแต่เป็นทารกขึ้นมาจนถึงเป็นคนโต, เติบโตขึ้น.
ในประเทศเหล่านี้ ก็ล้วนแต่มีลัทธิไสยศาสตร์ถือกันอยู่

ทั้งนี้ ; ไม่ว่าจะประกาศตนว่าถือพุทธ หรือถือฮินดู หรือถือคริสเตียน ก็มีการสอนให้ถือสิ่งสูงสุดที่เราเข้าใจไม่ได้ เป็นหลักฐานกันอยู่ทั้งนั้น, แล้วมันก็ไปเข้าร่องเข้ารอยกับ ไสยศาสตร์ คือมีแต่ความเชื่อก็พอแล้ว.

ส่วนมันก็มีสิ่งที่เราเข้าใจไม่ได้มากมายนัก, สิ่งที่เรา เข้าใจไม่ได้มันมากมายนัก, แล้วก็ล้วนแต่น่ากลัว อย่างที่ เขาเขียนไว้ในหนังสือเรียนนั้นแหละ. เช่นปรากฏการณ์ของ ธรรมชาติ มีฟ้าร้อง มีฟ้าผ่า มีน้ำท่วม มีแผ่นดินถล่ม มี โรคระบาด อย่างนี้เป็นต้น แล้วก็มโหรีอะไร ๆ ที่เห็น ๆ อยู่ ก็ เข้าใจไม่ได้. เช่นคนที่ผีเข้า คนโรคจิตคนโรคประสาท เห็น ๆ อยู่ก็เข้าใจไม่ได้ ก็เลยยกให้เป็นเรื่องของสิ่งที่เข้าใจไม่ได้ เป็นผีเป็นนาง เป็นเทวดา เป็นพระเจ้า เป็นอะไรไปหมด. นี่มันเป็นเรื่องของไสยศาสตร์ หรือมาเข้าร่องเข้ารอยของ ไสยศาสตร์.

หรือแม้ที่สุดแต่ความฝัน. คนทุกคนพูดได้ว่า ฝัน เป็นกันทั้งนั้นแหละ ตั้งแต่เล็ก ๆ มากี่ฝันเป็น แล้วก็เข้าใจ ไม่ได้ว่า ความฝันนั้นคืออะไร; ก็ยกให้เป็นเรื่องของสิ่ง คักคัลลิตีพิเศษ; ซึ่งเราจะเข้าใจไม่ได้ ไม่ใช่เรื่องธรรมดา

เราควบคุมความฝันไม่ได้. ฉะนั้นจึงเชื่อว่า มีอะไรอยู่นอกเหนือเรา เหนืออำนาจของเรา เราจึงฝัน; ถึงแม้แต่ความฝันของเราก็สนับสนุนเรา ให้เอียงไปในทางร่องรอยของไสยศาสตร์; กว่าเราจะเติบโต ขึ้นมาที่บ้านนี้ เชื้อแห่งไสยศาสตร์มันเข้าไปสิงสถิตย์อยู่เต็มทีไปหมด ก็พร้อมที่จะเชื่อผู้อื่น, พร้อมที่จะเชื่อสิ่งที่เราเข้าใจไม่ได้, และถ้ามีอะไรมาทำให้เราหายนาศาสตร์ เราก็จะต้องยอมรับทันที.

ทุกคนก็คิดว่า พ่อแม่เขาเคยทำอะไร? ทำอย่างไร? วิธีใด? เสกเป่าอย่างไร? ลูบคลำอย่างไรให้เราหายกลัว ตั้งแต่เราเด็ก ๆ อยู่. เราก็รับพิธีกรรมอันนั้นมาเป็นของจริง ก็เลยเป็นไสยศาสตร์ทั้งนั้น เพราะเรายังไม่มีปัญญาพอ เพราะว่าเรายังหลับอยู่ อย่างน้อยก็ยังหลับอยู่ด้วยอวิชชา. **ไสยศาสตร์ คือศาสตร์ของคน ของสัตว์ที่ยังหลับอยู่,** คำว่า ไสยะ แปลว่าหลับอยู่.

สัญชาตญาณความกลัว ทำให้ฟังไสยศาสตร์.

เอาละ, ที่นี้ก็ดู ตามที่มันเป็นจริง, ว่า ไสยศาสตร์เข้าครองโลกอย่างไร? นี่จะคุยกันในแง่ของธรรมชาติก็

ได้ ว่าเราเป็นเด็กทารกอยู่ในครรภ์มารดา เราโตขึ้นมา เราไม่รู้อะไร; พอเรากลอลออกมาจากท้องแม่ เราก็เข้าร่องรอยของระบบไสยศาสตร์ ที่บิดามารดาเขาถืออยู่; เพราะว่าเราจะต้องหวังพึ่งผู้อื่น เราจะต้องถูกทำให้เชื่อ ตามที่พ่อแม่เขาเชื่อกันอยู่. สิ่งใดเราเข้าใจไม่ได้ เราก็ต้องเชื่อตามที่เขาเชื่อกันอยู่, แล้วก็ยากที่จะสลัดได้.

เข้าใจว่า หลายๆ คนที่นั่งอยู่ที่นี้ จะต้องมีความเชื่อชนิดนั้นเหลืออยู่มาก; เช่นกลัวงูก็ือ, กลัวลูกหนู จึงจกทักก็สะกั้งแล้ว. ที่จริงจึงจกร้องตามธรรมดา ก็ไปหาว่าจึงจกทัก, จึงจกทัก, จึงจกห้ามอย่างนั้น, หรือว่าจึงจกมันตกลงมาตายต่อหน้า ก็ถือว่าเป็นโชคร้าย ตัวสั้นแล้ว กลัวตัวสั้นแล้ว. นี่คือไสยศาสตร์ ที่มันก่อรูปขึ้นทีละน้อยๆ ในจิตในวิญญาณของเด็กทารก จนกระทั่งบัดนี้.

ไปจกเป็นรายการตุเถอะ เราถือไสยศาสตร์กันอยู่อย่างไร? จะกินข้าว จะอาบน้ำ มันจะต้องมีเรื่องต่างๆ ที่จะต้องทำอย่างไร ให้ถูกต้องตามแบบ ที่คนก่อนๆ เขาสอนไว้ จะรับประทานอาหารหันหน้าไปทางทิศไหน? จะ

ถ่ายอุจจาระหันหน้าไปทางทิศไหน? อะไร ๆ มันก็ล้วนแต่มี
ฝังเข้าไป ๆ นี้.

เอ้า, ที่นี้ก็คือทางประวัติศาสตร์; คุณทางธรรมชาติ
อะไรกันนักแล้ว ก็คิดว่าทางประวัติศาสตร์ คนไทยเราเป็น
ชนชาติไทย อยู่เก่าแก่หลายพันปี หมื่นปี มาแล้วก็มีความ
ธรรมของตน มีระบบที่ยึดถือแน่นแฟ้นอยู่; แม้ว่าจะ
ไม่เหมือนจีน, แม้ว่าจะไม่เหมือนอินเดีย แต่มันก็ต้องมี
ระบบไสยศาสตร์ ไม่ต้องสงสัยแหละ คนไทยเก่าแก่ คนไทย
แต่ก่อน ก็มีความกตัญญูความเชื่อ ที่สืบ ๆ กันมาแต่มนุษย์
ดึกดำบรรพ์โน้น เป็นระบบ กลัวสิ่งที่อธิบายไม่ได้ กลัว
สิ่งที่เข้าใจไม่ได้ กลัวสิ่งที่มองไม่เห็นตัว. นี่เขาก็เป็น
อย่างนี้กันมาแล้ว คนไทยแท้ ๆ นี้.

แล้วเมื่อคนไทยลงมาอยู่บนแผ่นดินดินแดนนี้, ได้รับ
วัฒนธรรมใหม่ของพวกเขาอินเดีย ที่เข้ามาสอนให้ ก่อนพระ-
พุทธศาสนา. ก่อนพระพุทธศาสนามาถึง ชาวอินเดียเขา
ก็มาสอนวัฒนธรรม ให้วัฒนธรรมแก่คนแดนนี้; วัฒนธรรม
อินเดียอย่างนี้ก็เต็มไปด้วยไสยศาสตร์นั่นแหละ : เชื่อพระเจ้า

เชื่อผีสารเทวดาอะไรเต็มไปตามแบบของชาวอินเดีย ซึ่งหาอ่านคุณอะไร มันทันทีแยะไปหมด ก็ได้รับไสยศาสตร์ซ้ำสอง.

แม้เดี๋ยวนี้เราเป็นคนไทยเดี๋ยวนี้ มีการศึกษาอย่างคนไทยปัจจุบัน มันก็ไม่มีอะไรนอกไปกว่ารวมเข้าทั้งสองไสยศาสตร์แหละ, ก็เป็นไสยศาสตร์ของคนไทยปัจจุบัน. ไสยศาสตร์เดิม กัด ไสยศาสตร์อินเดีย กัด เอามารวมกันเข้า นี่แหละคือไสยศาสตร์ของคนไทยในปัจจุบัน อย่างที่เราเห็นถือ ๆ กันอยู่บัดนี้.

นี้เรียกว่า ประเพณี หรือวัฒนธรรม นั้น ไม่แยกตัวออกจากไสยศาสตร์เสียเลย, ยังเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของไสยศาสตร์; เพราะว่าทุกคนอยู่ด้วยความกลัว, ความกลัวมันไม่ทำอะไรได้ นอกจากแสวงหาสิ่งที่ทำให้ไม่กลัว. ที่นี้สิ่งที่ทำให้ไม่กลัวมันเป็นไสยศาสตร์; ฉะนั้นเรารับเอามาอย่างสนิทใจ สำหรับจะไม่กลัว ทั้งเนื้อทั้งตัวของเรา เลยกลายเป็นไสยศาสตร์เพราะเหตุนี้.

นี่กว่าจะมีเหตุผล จะรู้จะเข้าใจ ในเรื่องสิ่งเหล่านี้เราก็กังขาไม่ได้; เช่นเรายังเชื่อว่าโรคอหิวาต์นั้นมีผี, แล้วก็จัดการกับโรคอหิวาต์ที่กำลังระบาดอย่างผี; แม้แต่โรค

บางอย่าง ก็คิดว่าเป็นเรื่องของผี. เคี้ยวหนึ่ก็ยังม่มีคนไหว้หรือ
กลัวจอมปลวกอยู่ เคี้ยวหนึ่; หนึ่มันเหนียวแน่นอย่างหนึ่, ก็
แปลว่ายังไม่ค้หนึ่.

หนึ่เรียกว่า โดยประเพณีวัฒนธรรม หนึ่แหละ จะ
ยิ่งรักษาสงวนถนอมไสยศาสตร์ไว้; ขอให้สังเกตเอาเอง;
จนกว่าเราจะได้รับการศึกษา ชนิดที่เข้าใจถูกต้องในสิ่งหนึ่ ๆ;
แม้ว่าเคี้ยวหนึ่รู้ว่าโรคคหิวค้หนึ่ เชื่อโรคที่มองค้้วยตาไม่เห็น
เข้ามาทำให้คนเป็นคหิวค้ ค้ควบคุมค้ค้้วยค้ยูกยา. แต่ค้ยัง
มีค้คนอีกพวกหนึ่ยังถือว้า เป็นค้ผีค้่าอยู่หนึ่แหละ, หรือเป็น
ค้ผีอะไรค้สุดค้แท้แหละ ซึ่งมันไม้ใช่เรื่องเชื่อโรค. หนึ่มันยาก
ที่จะหมค้ไป.

พุทธค้าศศรเป็นค้สัมมค้ทิกุฐิ, ไสยค้าศศรไม้เป็น.

ค้หนึ่จะเปรียบเทียบเกี่ยวกับค้ทิกุฐิ เราค้พูด, หรือว้า
จะค้ต้องถือโอกาสพูดว้า ไสยค้าศศรค้หนึ่ค้ต้องขอจัดไว้เป็น
ค้ฝ้ายค้มีจจค้ทิกุฐิ, พุทธค้าศศรค้ต้องขอจัดไว้ย้่างค้สัมม
ค้ทิกุฐิ. ใครค้ก็ค้ตามค้ที่ย้ังเชื่อถือโศคกลางย้่างไสยค้าศศรอยู่ อาจ
จะค้โกรธค้ได้; ถ้าค้พูดย้่างค้หนึ่อาจจะไม่ชอบ อาจจะค้โกรธค้ได้

ว่าลัทธิที่ถืออยู่นั้นมันเป็นมิจฉาภิภูฏฐิ หรือเราอาจจะตอรองว่า
 มิจฉาภิภูฏฐิที่ดีกว่า, มิจฉาภิภูฏฐิที่ดีกว่ามิจฉาภิภูฏฐิที่แรก
 ซึ่งไม่มีส่วนดีเสียเลย; เพราะว่าไสยศาสตรก็ยังทำให้คน
 หายกลัวได้ ทำให้คนหยุดร้องไห้ได้, หรือถ้ารู้รู้จักใช้ณะ,
 นี้ฟังให้ดีๆ. ถ้ารู้จักใช้ ไสยศาสตรก็อาจจะมึประโยชน์
 ได้เหมือนกัน : เพราะกลัวสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เขาไม่กล้าทำชั่ว
 นี้ก็มีประโยชน์; แม้จะเป็นไสยศาสตรก็มีประโยชน์.

ถ้าเรากลัวบาป กลัวความชั่ว แล้วไม่ทำความชั่ว
 โดยตรง; นี้ก็เป็นพุทธศาสตร. แต่ถ้าเรากลัวสิ่งศักดิ์สิทธิ์
 ซึ่งไม่รู้ว่าจะอะไร แล้วไม่ทำชั่ว; อย่างนั้นมันก็เป็นไสย-
 ศาสตร, ยังเป็นไสยศาสตร แต่ก็ยังมีผลดี.

ฉะนั้น ถ้าว่าไสยศาสตรทำให้ทำอะไรที่ดีๆ บ้าง ก็
 ยังมีประโยชน์ ไม่ใช่ว่าจะเป็นมิจฉาภิภูฏฐิไปเสียทั้งหมด แต่
 มันก็ยังคงเป็นมิจฉาภิภูฏฐิ; เพราะว่าไม่ใช่สัมมาภิภูฏฐิ,
 เพราะว่าเป็นภิภูฏฐิของคนหลับตา, ต้องเป็นความรู้ ความคิด
 ความเห็น ของคนที่ลืมตา จึงจะเป็นสัมมาภิภูฏฐิ. แม้ว่า
 ไสยศาสตรนั้นจะเอามาใช้ประโยชน์แก่สังคมได้อย่างไร มันก็
 ยังต้องถูกจัดเป็นมิจฉาภิภูฏฐิ หรือมิจฉาภิภูฏฐิชั้นดี. ถ้าว่า

ประชาชนยังโง่งยังหลงอยู่มาก มันก็จำเป็นแหละที่จะต้อง
ใช้วิธีนี้.

ถ้าพูดว่า ประชาชนยังโง่งอยู่มาก นี่เขาก็คงตำเรา
ถ้าเราไปว่าเขาอย่างนั้น ; แต่แล้วความจริงมันก็จะเป็นอย่าง
นั้น ก็ยังมีประชาชนที่เหมาะสมสำหรับไสยศาสตร์อยู่
มากกว่าที่จะใช้พุทธศาสตร์. ถ้าว่าคนตื่นกันถึงขนาดที่
รับพุทธศาสตร์ได้แล้ว โลกนี้ก็ดีกว่านี้แน่ ไม่มีอะไรที่เป็น
เรื่องเข้าใจผิด โง่งเขลางมวาย กันอยู่ทั่วไป.

การกระทำต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญห อาจเป็นได้ทั้ง ไสย ๆ และพุทธ ๆ.

ขอให้นึกถึงตัวอย่าง ที่ได้ยกมาแล้วข้างต้น ; เช่น
ในการกราบพระพุทธรูป เหมือนกันแหละ ; กราบพระ-
พุทธรูปวิธีเดียวกันนี้ อย่างหนึ่งเป็นไสยศาสตร์, อย่างหนึ่ง
เป็นพุทธศาสตร์ มันเหมือนกันแท้ ๆ.

ฉะนั้น เดี๋ยวนี้เราก็มองสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งใคร ๆ ก็ยอมรับว่า
สิ่งศักดิ์สิทธิ์ คำเดียวกัน ความหมายเดียวกัน ; แต่มัน

ก็ยังมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างไสยศาสตร์, และสิ่งศักดิ์สิทธิ์
อย่างพุทธศาสตร์.

ช่วยจำไว้ให้ดีๆ นะ สิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้น ยังมีทั้ง
ชนิดที่เป็นไสยศาสตร์ และชนิดที่เป็นพุทธศาสตร์;
เช่นถ้าจะคับทุกข์กันด้วยเหมาๆเอาอะไรก็ไม่รู้มาช่วยนี้ มันก็
เป็นไสยศาสตร์. ถ้าเห็นอยู่ชัดว่าคับทุกข์อย่างนี้สิ อย่างมีโลก
อย่างมีโกรธ อย่างมีหลง; ปฏิบัติอย่างนี้ก็คับทุกข์ได้ นี่มัน
เห็นอยู่แท้ๆ ก็เป็นพุทธศาสตร์. สิ่งศักดิ์สิทธิ์จึงมีทั้ง
ไสยศาสตร์และพุทธศาสตร์.

ดังนั้น พระเป็นเจ้าอันสูงสุดนั้นแหละ จึงมีทั้ง
ไสยศาสตร์ และมีทั้งพุทธศาสตร์. ถ้าเป็นพระเจ้าอันสูงสุด
มีทั้งที่เป็นไสยศาสตร์และเป็นพุทธศาสตร์ : พระเป็นเจ้า
ชนิดที่ไม่ยอมให้ใครวิพากษ์วิจารณ์ เหมามาผูกขาดบังคับมา
แต่เบื้องบนสำหรับคนเชื่อ, สำหรับคนโง่เชื่อ นั่นคือพระ
เป็นเจ้าอย่างไสยศาสตร์. พระเป็นเจ้าชนิดที่ เอาสิ, วิพากษ์
วิจารณ์อย่างไรก็ได้; ยิ่งคุยยิ่งชอบ, ยิ่งคุยยิ่งเลื่อมใส. ยิ่งคุยยิ่ง
เข้าใจ, พระเป็นเจ้าอย่างนี้คือพระเป็นเจ้าอย่างพุทธ
ศาสตร์.

ฉะนั้น จะเรียกพระเป็นเจ้าเหมือนกัน, แล้วจะเป็นพระเป็นเจ้าที่เหมือนกันนั้นไม่ได้; เพราะพระเจ้าองค์นั้นเกิดมาจากความโง่ของประชาชน; พระเจ้าองค์นั้นเกิดมาจากสติปัญญาของประชาชน, เหมือนกันไม่ได้. ฉะนั้นเราจึงเกิดมีปัญหาอยู่ในโลกปัจจุบันนี้ ก็ข้อที่เรามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุดเป็น ๒ แบบ อย่างนี้ เป็นไสยศาสตร์ ก็มี, เป็นพุทธศาสตร์ ก็มี.

ถ้าเราจะพูดตรงๆ ก็ถูกค่าแหละ อาตมานั้นเป็นคนถูกค่าก่อน ผู้ฟังไม่ถูกคอก; เพราะว่าพระเจ้าที่ต้องอาศัยศรัทธา แล้วก็พระเจ้าไสยศาสตร์, พระเจ้าที่อาศัยปัญญาของประชาชน ก็ต้องเป็นพุทธศาสตร์. ฉะนั้นเราจึงมีพระเจ้า ๒ ชนิดนะ ที่ชิงกันครองโลก, พระเจ้าสองชนิดที่ชิงกันครองโลก.

พระเจ้าแห่งไสยศาสตร์จะไปได้เปรียบนะ. ถ้ามาลงคะแนนโหวตกันแล้ว พระเจ้าไสยศาสตร์นี้จะไปได้เปรียบ; เฉพาะที่นั่งอยู่ตรงนี้ ก็คงจะยกมือให้พระเจ้าไสยศาสตร์เสียมากกว่า เพราะว่ามันง่ายดี เพียงแต่ขอร้องก็ได้ มันไม่ยุ่งยากลำบากอะไร, เพียงแต่บูชาอันอ่อนน้อมก็จะได้รับผลแล้ว,

ไม่ต้องปฏิบัติให้หนักหน่วง, หรือไม่ต้องเสียสละอะไรให้
หมดเปลือง.

พระเจ้าแบบไสยศาสตร์ จะอยู่ได้ชั่วที่ว่าคนยัง
เชื่อ, หรือคนยังกลัวอยู่. พอคนตื่นนอนหมดแล้ว พระเจ้า
แบบไสยศาสตร์ก็ตายหมดแหละ, ตายเอง ตายหมดแหละ ถ้า
พระเจ้าชนิดที่เป็นพุทธศาสน์นั้นจะอยู่ได้ตลอดไป แม้ว่าคน
จะตื่นขึ้นมาอย่างไร.

ทีนี้ในบรรดาพระเจ้า ๒ ชนิดนี้ พระเจ้าชนิดไหน
ที่นักวิทยาศาสตร์ยอมรับได้? นักเรียนก็เรียนวิทยาศาสตร์
หรือกฎเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์มากขึ้น มันก็พอจะตัดสินได้
เอง ว่าพระเจ้าชนิดไหน ที่นักวิทยาศาสตร์แห่งยุค
ปัจจุบัน จะยอมรับได้? เราเสนอพระเจ้าชนิดที่มองเห็นได้
พิสูจน์ได้ รู้จักได้ คือกฎ กฎของอิทัปปัจจยตา โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งสัจจะ ความจริงของธรรมชาติ ที่เรียกว่ากฎอิทัป-
ปัจจยตา. นี่เป็นพระเจ้า, พระเป็นเจ้าในพระพุทธ-
ศาสนา คือกฎอิทัปปัจจยตา; ยิ่งไปแต่ละต้องจะยิ่งนับถือ,
ยิ่งไปพิสูจน์ทดลองจะยิ่งนับถือ; ไม่เหมือนกับพระเจ้าแบบ

ไสยศาสตร์ ยิ่งไปพิสุจน์ไปทดลองเข้า จะยิ่งกลายความนับถือ, แล้วจะยิ่งสิ้นความนับถือ.

พระเจ้าที่เขาเรียกกันทั่วไปในพวกอื่น เขาเรียกว่า God, พระอิสวร พระนารายณ์ พระอะไรก็ตามในศาสนาอื่น เขาเรียกว่า God. เราไม่เรียกว่า God เราเรียกสั้น ๆ ว่า กฎ. กฎ นั้นมันเป็นภาษาไทยไปสักหน่อย, กฎของธรรมชาติ, กฎของธรรมชาติใครตั้งไม่ได้.

คำว่า กฎ ในความหมายนี้ คือ สิ่งที่ใครตั้งให้ไม่ได้; ถ้าใครตั้งให้ หรือมีอะไรมาตั้งให้ ไม่ใช่กฎ. ถ้าเป็นกฎโดยแท้จริงนี้ไม่มีใครตั้งให้; เช่นกฎวิทยาศาสตร์, กฎวิทยาศาสตร์ในปัจจุบันไม่ใช่ที่นักวิทยาศาสตร์ตั้งให้, มันเป็นกฎของธรรมชาติ. นักวิทยาศาสตร์รู้แล้วเอามาบอกเด็กนักเรียน ว่ากฎวิทยาศาสตร์ข้อนั้นเป็นอย่างนั้น; ไม่ใช่ที่นักวิทยาศาสตร์คนนั้น เขาจะตั้งกฎวิทยาศาสตร์นั้นได้, มันเป็นของธรรมชาติ ไม่มีใครตั้งมันได้ นอกจากมันตั้งของมันเอง. นี้อย่างนี้เราเรียกว่า กฎ สิ่งสูงสุดที่ใครตั้งให้ไม่ได้; ฉะนั้นพระเจ้าจะมาตั้งกฎไม่ได้: ถ้ากฎเป็นสิ่งที่ตั้งได้ สิ่งนั้นไม่ใช่กฎ.

ที่^{๕๕}ถามว่า พระเจ้านั้นใครตั้งให้? ใครสร้างพระเจ้า? ผู้ที่ถือพระเจ้าเขาก็จะตอบว่า ไม่มีใครจะสร้างพระเจ้า, ใครจะสร้างพระเจ้าไม่ได้. ถ้ามีใครสร้างได้ พระเจ้าก็ไม่ใช่พระเจ้าที่แท้จริง, พระเจ้าที่แท้จริงต้องไม่มีใครสร้าง หรือสร้างไม่ได้.

ถ้าคุณมีอย่างนั้นก็ได้ แต่เราก็มีอย่างนี้ว่า กฎของเรานี้คือพระเจ้าที่แท้จริง, ที่ใครสร้างให้ไม่ได้ มันเป็นตัวมันเอง. ถ้ากฎที่คนยังสร้างให้ได้ แล้วก็ไม่ใช่กฎ, พระเจ้าที่คนสร้างให้ได้ แล้วก็ไม่ใช่พระเจ้ายก; เพราะพระเจ้านั้นถูกสร้าง ก็อยู่ใต้อำนาจของสิ่งที่สร้าง. ฉะนั้นพระเจ้านั้นก็อยู่ใต้อำนาจของผู้สร้าง ต้องไม่มีใครสร้าง ต้องอยู่เหนือ.

เกี่ยวพระเจ้านี้ที่ถือกันอย่างไสยศาสตร์, พระเจ้าที่ถือกันอย่างไสยศาสตร์ช่วยฟังให้ที ๆ นะ, พระเจ้าที่ถือกันอย่างไสยศาสตร์, พระเจ้าเหล่านั้นยังอยู่ใต้อำนาจของสิ่งแวดล้อม; เพราะว่าพระเจ้าชนิดนั้นบางทีโกรธนะ, พระเจ้าชนิดนั้นบางทีชอบนะ. พระเจ้ายังโกรธเป็น ยังรักเป็น จะเป็นพระเจ้าได้อย่างไร; ต้องอยู่เหนือความปรุ้งแตงของสิ่งใด ๆ คงที่.

นี่อยู่กับพร้อมหน้าอย่างนี้ดีมาก จะเล่าเรื่องพระเจ้าที่น่าสนใจให้ฟัง. บางคนจะเคยฟังแล้ว, แต่บางคนยังไม่เคยฟัง ว่าพระเจ้าชนิดที่มีความรู้สึกนั้น ไม่ใช่พระเจ้าที่แท้จริง เป็นพระเจ้าที่มีอะไรปรุงแต่ง.

นิทานอ้างถึงพระอิศวรกินกุ้ง.

เมื่อเราเด็ก ๆ คนแก่ ๆ เขาเล่านิทานสำหรับเด็กให้ฟัง มีมากเรื่อง; แต่เรื่องเรื่องหนึ่งที่ไม่รู้จักลืม คือเรื่องพระอิศวรกินกุ้ง ใครเคยได้ยินยกมือ? เด็ก ๆ ใครเคยได้ยินยกมือพระอิศวรกินกุ้ง? เห็นไหมล่ะ เด็ก ๆ ไม่เคยได้ยิน, ลูกเด็ก ๆ เหล่านี้ไม่เคยได้ยินเรื่องพระอิศวรกินกุ้ง.

เล่าตั้งต้นว่า สัตว์ทั้งหลายทุกชนิด เข้าไปเฝ้า ไปฟ้องพระอิศวร ว่ามนุษย์เบียดเบียน สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง, วัว ควาย ช้าง ม้า อะไรไปเฝ้าพระอิศวร บอกพระอิศวรว่า มนุษย์เบียดเบียน. ที่นี้ในสัตว์เหล่านั้นมีกุ้งไปด้วย พอกุ้งบอกพระอิศวรว่า มนุษย์เบียดเบียนกุ้งมากกว่าสิ่งอะไร, ชอบกินกุ้งมากกว่าสิ่งอะไร. พระเจ้าก็เฉลียวใจขึ้นมาว่า ถ้าอย่างนั้นเนื้อของแกก็คงจะกินดี ขำก็อยากจะลอง. นี่พระ

อิศวรบอกว่าถ้ามนุษย์ทั้งหลายชอบกินแกเป็นพิเศษ เนื้อของแกก็คงจะกินดี ข้าก็อยากจะลอง.

กุงก็ผิดหวัง, ผิดหวังที่พระอิศวรจะลองกินเนื้อกุงเสียอีก กุงก็เลยกระเด็นถอยหลัง หันหน้าไปหาทางพระเจ้าอยู่, กลับหลังหันไม่ทัน กระเด็นถอยหลัง, ฉะนั้นกุงเอาหลังไปตั้งนั้นแหละ, สัตว์กุงมันเอาหลังไปตั้งนั้น เพราะมันกลับหน้าไม่ทัน. แล้วซซนอยู่บนชมองหัวหมดเพราะความกลัว, ความกลัวที่สุดวัดได้ด้วยซซนไปอยู่บนชมองหัวหมด; นี้ความกลัวถึงที่สุด.

เรื่องนี้เขาก็บอกให้เด็ก ๆ จำไว้ว่า ทำไมกุงจึงเอาหลังไป; จะไปให้เร็วเท่าไรก็ยังต้องเอาหลังไป กระเด็นทีเดียว แล้วก็มือจจะระกุงไปอยู่บนหัวกุงหมด เพราะความกลัวสูงสุด จนกระทั่งบัดนี้, จนกระทั่งเวลานั้นแหละ กุงมันเป็นอย่างนี้.

นี่เป็นนิทานเล่าสำหรับเด็ก ว่าทำไมอะไรจึงเป็นอย่างนี้, อะไรจึงเป็นอย่างนี้. แต่เดี๋ยวนี้เรื่องกุงมันแสดงเนื้อความให้เราเห็นว่า แม้แต่พระเจ้าก็มีจิตใจหวนไหว พระเจ้าที่มีจิตใจหวนไหวอย่างนี้ จะเป็นพระเจ้าแท้จริงไม่ได้.

พระเจ้าจริงต้องไม่หวั่นไหว ภัยอะไรหมด; จะรักไม่ได้ จะโกรธไม่ได้ จะเกลียดไม่ได้. พระเจ้าของใครก็ตาม ถ้ายังชอบได้ ไม่ชอบได้, ยังโกรธได้ เกลียดได้ โมโหได้ แล้วยังไม่ใช่พระเจ้ายี่แท้จริง, เป็นพระเจ้าที่มีสิ่งใดสิ่งหนึ่งสร้างขึ้นมา ไม่ใช่พระเจ้ายี่แท้จริง.

พระเจ้าแท้จริงต้องไม่หวั่นไหว.

เราจะต้องมีพระเจ้ายี่แท้จริง ที่หวั่นไหวไม่ได้ เปลี่ยนแปลงไม่ได้; นี่คือนิยามของธรรมชาติ เป็นพระเจ้าฝ่ายพุทธศาสตร์. พระเจ้าที่หวั่นไหวได้ เปลี่ยนแปลงได้ เป็นพระเจ้าของไสยศาสตร์, ก็คือคนที่ยังไม่รู้พุทธศาสตร์. บัญญัติพระเจ้าชนิดนั้นขึ้นมา มันเป็นเรื่องแรกๆ ของคำว่า ไสยะที่แปลว่ายังดีกว่าไม่มีเสียเลย; ไสยะนี้แปลว่า *ดีกว่าไม่มีเสียเลย*. พระเจ้าชนิดที่ว่าดีกว่าไม่มีเสียเลย, คือพระเจ้าที่มีความรู้สึกอย่างคน.

ต่อมาเราพบพระเจ้าสูงสุด ไม่มีอะไรดีกว่าแล้ว คือพระเจ้ายี่ที่ไม่มีความรู้สึกอย่างคน เป็นกฎของธรรมชาติ. เราจึงได้พระเจ้าแยกออกเป็น ๒ พวก หรือ ๒ ชนิด พระเจ้า

ของไสยศาสตร์ มีความรู้สึกอย่างคน, พระเจ้าของ
 พุทธศาสตร์ ไม่มีความรู้สึกอย่างคน; เป็นของตายตัว
 เทียงแท้ อย่างเดียวของธรรมชาติ. ฉะนั้นเมื่อเรารู้จัก
 พุทธศาสตร์ ไสยศาสตร์ กันแล้ว ก็รู้จักกระทั่งว่าแม้แต่พระ-
 เจ้า หรือพระเป็นเจ้า ก็ยังมี ทั้งที่เป็นพุทธศาสตร์และเป็น
 ไสยศาสตร์.

พระเจ้าของพวกอื่นจะเรียกว่า God ก็ตามใจ; แต่
 พระเจ้าของพุทธศาสตร์นี้จะเรียกว่า กฏ — กฏ กฏของธรรม-
 ชาติ ที่ตายตัว ที่มีอำนาจ เข้าไปสิงสถิตอยู่ในทุกๆ ปริมาณ
 ของสิ่งที่ประกอบกันขึ้นเป็นจักรวาล.

นักเรียนทั้งหลายเรียนวิทยาศาสตร์แล้ว รู้ว่าปริมาณ
 atom เป็นจุดเล็กที่สุดที่เราจะแบ่งแยก หรือจะแบ่งแยกอีก
 ก็ไม่ได้ ในส่วนของ atom ก็มีกฎของวิทยาศาสตร์ ใน atom
 หนึ่งๆ ก็มีกฎของวิทยาศาสตร์ มันจะมีสักที่เท่าไรก็ล้วนแต่
 มีกฎ กฏของธรรมชาติ, กฎของธรรมชาติควบคุมอยู่ สิงสถิต
 อยู่ในทุกๆ ปริมาณ นี้เราเรียกกฎนี้ว่าพระเจ้า.

แล้วไม่มีใครมายกเลิกพระเจ้าขึ้นได้, พระเจ้าขึ้นจริง
 เด็ดขาดสูงสุด; แม้นักวิทยาศาสตร์ก็ต้องขอบพระเจ้านิรันดร์

เรียกว่าพระเจ้าของพุทธศาสตร์ ใคร ๆ จะหักล้างไม่ได้ ใคร ๆ จะมาเลิกล้างไม่ได้; แต่ พระเจ้าของไสยศาสตร์นั้น จะต้องถูกหักล้างเรื่อยไป จะต้องตายเกิด — ตายเกิด — ตายเกิด คืออธิบายกันเสียใหม่. อธิบายอย่างนี้ไปไม่รอก; อธิบายกันเสียใหม่, ไปไม่รอกก็อธิบายกันเสียใหม่, พระเจ้าชนิดนั้น จะต้องตายเกิด — ตายเกิด, เดี่ยวถูกอธิบายใหม่เรื่อยไป. พระเจ้าของพุทธศาสตร์ คือ กฎของธรรมชาติ โดยเฉพาะอิทัปปัจจยตา ไม่มีอย่างนั้น ตายตัว ไม่เปลี่ยนแปลง ไม่มีใครเลิกล้างได้.

พุทธศาสตร์เป็นสัมมาทิฏฐิแท้จริง.

สัมมาทิฏฐิที่แท้จริง เป็นเรื่องของพุทธศาสตร์; สัมมาทิฏฐิที่ไม่แท้จริง ยังมีเป็นมิจฉาทิฏฐิอยู่ เป็นเรื่องไสยศาสตร์. ทำไมจึงมาขอแบ่งเรียกว่า สัมมาทิฏฐิบ้าง? เพราะว่ายังมีประโยชน์อยู่บ้าง แม้แต่ไสยศาสตร์บ๊ตเป่ามันยังมีประโยชน์ทำให้เด็กหยุกร้องไห้ได้ ในถิ่นที่เขาใช้ไสยศาสตร์กันอย่างสูงสุด เขายังใช้ประโยชน์ได้. เรื่องเสกบ๊ตเป่าอะไรเหล่านี้ : เอาใบมะยมมาลูบ ๆ ว่าคาถาอะไร เด็ก

ก็หยุดร้องไห้ได้, ก็ยังมีประโยชน์อยู่เหมือนกัน. ฉะนั้นเราก็ยังไม่ถือว่า ไร้ประโยชน์เสียทีเดียว แต่ว่าจะจัดว่าเป็นสัมมาทิฏฐิสมบุรณมันก็ยังไม่ได้ ถ้าจัดกันตรงๆ ก็ต้องเป็นมิจฉาทิฏฐิ ที่ยังมีประโยชน์อยู่บ้าง, แต่จะมาอนุโลมให้เป็นสัมมาทิฏฐิขั้นต่ำสุดก็ยังได้เหมือนกัน.

นี่เป็นเหตุให้เราไม่อาจจะแยกออกไปโดยเด็ดขาดว่าเราปัจจุบันนี้อยู่ในโลกนี้ จะถือพุทธศาสนาโดยส่วนเดียว นั้นคงจะยาก. พุทธเอาเปรียบหน่อยก็ต้องพูดว่าเป็นพระอรหันต์แล้วเท่านั้นแหละ ที่จะถือพุทธศาสนาได้โดยส่วนเดียว; ยังไม่เป็นพระอรหันต์อยู่เพียงใด จะถือพุทธศาสนาโดยส่วนเดียวไม่ได้. ยังต้องมีไสยศาสตร์เจือปนอยู่แหละ; เพราะมันยังมีตัวตนอยู่, ยังมีความรู้สึกตัวตนอยู่, มันก็ยังคงมีความกลัว, แล้วก็ความศรัทธาเป็นไปตามอำนาจของความกลัว, ต้องหวังพึ่งสิ่งที่มาช่วยให้หายกลัว; ฉะนั้น จึงไม่อาจจะสลัดกลิ่นไอของไสยศาสตร์ให้สิ้นเชิงได้.

แต่พูดอย่างนั้นะ ก็ไม่พ้นที่จะถูกตำ มีคนเขาตำอีกแหละ เพราะเราพูดว่า *จะพ้นจากไสยศาสตร์ได้เฉพาะพระอรหันต์เท่านั้น,* แล้ว *พระอนาคามี พระสกิทาคามี*

พระโศดาบัน จะเอาไปไว้ที่ไหน? ก็ยังมีอะไรเหลืออยู่ เพราะยังมีตัวตนอยู่, ก็มีส่วนเข้าใจผิดอยู่.

แต่ที่ว่าที่เขาสอนกันอยู่ทั่วไปในหมู่ชาวพุทธนี้ พระโศดาบันต้องละสยศาสตร์หมดนะ; ต้องละสยศาสตร์หมดไป ตั้งแต่เป็นพระโศดาบัน; สักกายทิฏฐิ วิจิกิจจา สัตถัพพัตต-ปรามาส นี้เป็นเรื่องสยศาสตร์ทั้งนั้น ต้องละหมด. แต่เราอาจจะแบ่งแยกว่า สยศาสตร์ขั้นพื้นฐานก็ได้ สยศาสตร์ชนิดที่ไม่รู้สึกตัว นั้นจะมีเหลืออยู่ คือความรู้สึกว่าตัวตนยังละไม่ได้ *อิตตวาทุปาทานยังละไม่หมด, ยังละได้ไม่หมด, ไปหมดกันต่อเป็นพระอรหันต์.*

ฉะนั้น เมื่อยังไม่เป็นพระอรหันต์ สยศาสตร์บางอย่างก็แฝงตัวอยู่ที่นั่นแหละ คือยังไม่รู้เรื่องอนัตตาโดยสมบูรณ์ มันเหลืออยู่อย่างแฝงอยู่มาก. การละตัวตนนั้น ยังไม่สิ้นเชิง มันเหลือแฝงอยู่ในนั่นแหละ. เพราะฉะนั้น จึงเรียกว่ามีอำนาจมากแหละ, *สยศาสตร์นี้มีอำนาจมาก มีอำนาจใหญ่หลวง ยากที่จะชัก จะล้าง จะฟอก ออกไปให้หมดจากจิตใจ.*

ที่นี้เราจะทำอย่างไร กับสิ่งที่เรียกว่าไสยศาสตร์ ?
 อาตมานี้ยอมรับว่า ยังจำเป็นสำหรับประเทศที่ด้อยพัฒนา.
 ประเทศไทยเราด้อยพัฒนา หรือว่าเต็มพัฒนา? ถ้ายังด้อย
 พัฒนาอยู่แล้ว ก็หลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้องมีไสยศาสตร์ไว้.
 เอาควายลงนาก็ต้องทำพิธี, จะหว่านข้าวก็ทำพิธี, จะอะไร
 ก็ทำพิธี, ข้าวจะออกรวงก็ต้องทำพิธี, อะไรก็จะต้องทำพิธี
 ชนิดที่ไม่รู้ว่าอะไรเป็นอะไร แบบไสยศาสตร์อยู่. ฉะนั้น
 ประเทศที่ด้อยพัฒนานั้นมันหลีกเลี่ยงไม่พ้น ที่จะไม่มีไสยศาสตร์
 หากแต่ว่ามันช่วยให้มีประโยชน์ ก็ยอมรับไว้. ฉะนั้นเรา
 จึงเห็นพิธีทั้งหลายที่มีพิธีลักษณะเป็นไสยศาสตร์. เอาเป็น
 ว่า ประเทศที่ยังด้อยพัฒนานั้นมันหลีกเลี่ยงไม่พ้นแหละ ที่จะไม่
 อาศัยไสยศาสตร์.

ไสยศาสตร์ยังจำเป็นต้องแฝงอยู่ในพุทธศาสตร์.

แล้วที่นี้จะต้องพูดว่า ยังจำเป็นที่จะผนวกกันอยู่
 กับพุทธศาสตร์, พุทธศาสตร์นี้ยังต้องอาศัยไสยศาสตร์.
 พระศาสนา, พุทธศาสนายังต้องอาศัยไสยศาสตร์ ในชั้น
 ลูกเด็ก ๆ ที่จะพาลูกเด็ก ๆ มาวัด มาหาพระ มาวัด นี้ต้อง

อาศัยความเชื่อทางแบบไสยศาสตร์. มาวัดนั้นจะได้ดี จะได้ โชคดี จะได้เจริญ จะได้สวย จะได้รวย, แล้วก็เข้ามาราบ พระในโบสถ์ ก็ยังเป็นไสยศาสตร์อยู่, จนกว่าเด็ก ๆ เหล่านั้น จะได้ศึกษารู้แท้จริงว่า พระพุทธเจ้าคืออะไร? พระพุทธรูปคืออะไร? พระธรรมคืออะไร? ตอนนั้นแหละเขาจะเป็นพุทธศาสตร์ จะมีพุทธศาสตร์ จะเป็นพุทธบริษัท.

รู้สึกว่าคุณเราเด็ก ๆ ที่มาวัด ก็มาด้วยความรู้สึก แบบไสยศาสตร์ คือจะได้อะไรที่ดี, จะได้มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วย, จะเจริญรุ่งเรืองโดยไม่ต้องมีเหตุผล มันมาโดยไม่มีเหตุผล แต่ก็ได้เชื่อด้วยหวังว่า จะต้องได้อะไรดี.

ลองนึกดูที่ว่า เมื่อยังเล็ก ๆ อยู่ นั้น พ่อหรือแม่เขา ให้ความ *นิโม ตสฺส ภควโต อรหโต* นั้นเด็ก ๆ นั้นมันว่าทำไม? ก็ว่าช่วยอยากจะได้อะไร. เด็กรู้หรือเปล่านั้นว่าอะไร, ที่เด็ก ๆ นั้นว่า อิติปิ โส ภควา จนจบ ว่าอะไรเรื่อย ๆ ไปนั้น? เขาไม่รู้ว่าอะไรดอก. นี่เป็นพุทธศาสตร์ไปไม่ได้ มันก็เป็น ไสยศาสตร์ที่เชื่อพ่อแม่พี่เลี้ยง ว่านี่ดี ๆ ว่าสิดี ๆ. เด็กก็ว่า

นโม กันได้ทุกคน, ว่า อิติปิ โส กันได้ทุกคน ; นี้คือ
ตั้งต้นด้วยศาสตร์ที่ยังหลับอยู่.

ไสยศาสตร์ ความรู้ที่ยังหลับอยู่ มันยังจำเป็น ที่
 จะต้องเป็นรากฐานเป็นเครื่องมือทางศาสนา, เป็นยาน เป็น
 พาหนะ ที่จะนำคนเข้ามาสู่พุทธศาสนา, หรือพุทธศาสตร์
 คือออกมาจากไสยศาสตร์ แล้วมาสู่พุทธศาสตร์ แล้วก็มี
 ไสยศาสตร์นั้นแหละเป็นพาหนะ. เพราะว่าคนทั่วไปไม่มีความ
 รู้สึกตามแบบสัญชาตญาณ กลัวสิ่งที่ไม่รู้ว่าอะไร; นี้เป็น
 ไสยศาสตร์ แล้วก็อยากจะให้ผู้อื่นช่วย นั่นมันเป็นไสยศาสตร์.

เด็กไม่มีความคิดจะช่วยตัวเองได้; ฉะนั้นพ่อแม่
 ช่วย พี่เลี้ยงช่วย พอได้รู้ว่าจะมีอะไรช่วย, ว่า นโม ตสฺส
 ภควโต จะมีอะไรช่วย, ว่า อิติปิ โส ภควา จะมีอะไรช่วย,
 เขาก็ว่ากันใหญ่แหละ มันก็มีลักษณะที่ว่า เป็นพาหนะนำ
 มาสู่สิ่งที่ดียิ่งๆ ขึ้นไป.

ถ้าว่าดีกว่าๆ ดีกว่า ก็ต้องเป็นไสยศาสตร์ไป
 พลัง จนกว่าจะดีที่สุด จึงจะเป็นพุทธศาสตร์. ฉะนั้น
เราก็ใช้พุทธศาสตร์ให้มากขึ้น ; ลดไสยศาสตร์ให้น้อยลง

มันก็จะถูกต้อง ในชั้นแรกน้ำมันไลไม่ได้ เพราะเป็นทุนเดิม มีมาแต่กำเนิด, มีมาแต่นิสัย, วิญญาณจิตใจได้มีไสยศาสตร์ ติดตัวมาแล้ว ตามสัญชาตญาณของสิ่งที่มีชีวิต ซึ่งกลัวสิ่งที่น่ากลัว, โดยไม่ต้องรู้ว่าอะไร, แล้วก็ยากให้สิ่งอื่นมาช่วย, น้ำมันเป็นหลักเกณฑ์ของไสยศาสตร์ จนกว่าจะรู้จักว่าอะไร เป็นอะไร, แล้วก็รู้จักช่วยตัวเอง. ฉะนั้นเราจึงจำเป็นที่จะต้องผนวกกันอยู่ ให้ไสยศาสตร์เป็นเหมือนกับเรือหรือรถ หรือเกวียน อะไรก็ได้ เพื่อจะลากพาไปสู่ที่ปลายทาง จุดประสงค์ปลายทาง.

สิ่งที่ เป็นเครื่องมือมีประโยชน์ นั้นก็ไม่มีใครรังเกียจ; แต่ว่าพระพุทธเจ้าท่านก็สอนให้ไม่ยึดถือติดอยู่ที่นั่น. ธรรมะ, พระธรรม, ธรรมะเป็นยานพาหนะเหมือนเรือแพ ข้ามทะเลแล้วก็สลัดทิ้งเรือแพเสีย ขึ้นไปอยู่บนเกาะ คือพระนิพพาน.

ที่แล้วมาแต่หลัง ไสยศาสตร์เป็นชนวนจุดตั้งต้น ให้แสวงหาสิ่งที่ดีกว่า ด้วยความหวาดกลัวว่าจะไม่ได้สิ่งที่ดีกว่า. ถ้าเราก็มืดความกลัวกันอยู่ตลอดเวลา, ตลอดเวลาที่เรายังกลัว เป็นทุกข์อยู่เพราะสิ่งที่เรากลัว; • เราก็งง

เป็นไสยศาสตร์อยู่เพียงนั้นแหละ เพราะว่ายังอยู่กับความกลัว; จนกว่าเราจะฆ่าความกลัวเสียได้, มีความแน่ใจในความถูกต้อง, ไม่ต้องกลัว นี่เราจึงจะมาเป็นพุทธศาสตร์.

จึงหวังว่าลูกเด็ก ๆ ทั้งหลายเหล่านี้ ควรจะเลิกกลัวอะไรบางอย่าง ที่กลัวอย่างงมงายกันเสียบ้าง; มารู้จักกลัวที่มันมีเหตุผล ที่มันจะจัดการได้ ที่จะแก้ไขได้ จึงจะเป็นพุทธศาสตร์มากขึ้น.

มนุษย์ควรรู้จักถอนตัวออกมาสู่พุทธศาสตร์.

นี่เป็นอันว่า เราเริ่มจะรู้จักมนุษย์ ความเป็นมนุษย์ หรือชีวิตของเรา ที่ผูกพันไว้กับไสยศาสตร์อย่างแน่นแฟ้นแล้วเราจะค่อย ๆ ถอนตัวออกมา, ถอนตัวออกมา, มาสู่พุทธศาสตร์; หมายความว่าเราเกิดมาในไสยศาสตร์ แล้วเราก็จะค่อย ๆ ถอนตัวออกจากไสยศาสตร์ ไปสู่พุทธศาสตร์. เหมือนกับขุง, พวกเราเหมือนกับขุง เกิดในน้ำ เป็นลูกน้ำ; แล้วใครสมักรที่จะเป็นลูกน้ำอยู่ในน้ำ ไม่เป็นขุงที่บินไปในอากาศ? มันก็จะโง่มากเกินไปกระมัง ถ้าลูกน้ำตัวไหนมัน

ไม่สมควรที่จะเป็นยุงบินไปในอากาศ มันก็เป็นลูกน้ำอยู่ใน
น้ำนั่นแหละ.

ฉะนั้นเราอย่าจมอยู่ในไสยศาสตร์ ซึ่งเป็นเหมือน
น้ำที่อาศัยเกิดที่แรกตลอดกาลเลย เราขึ้นมาเสียจากไสย-
ศาสตร์เรื่อย ๆ, แล้วก็กลายเป็นพุทธศาสตร์มากขึ้น
จนกว่าจะเต็มตัว, เต็มตัวร้อยเปอร์เซ็นต์ ก็เป็นพระ-
อรหันต์, นั่นแหละจะพ้นจากไสยศาสตร์. เทียนมันก็เป็น
ลูกน้ำ อยู่ในน้ำของไสยศาสตร์ ยังหลับอยู่ที่นั่นใช่ไหม?
ความรู้ ชีวิตของเรานั้นยังหลับอยู่ที่นั่น ยังฝากไว้กับไสย-
ศาสตร์อยู่.

ฉะนั้นก็เลยขอโอกาสพูดคำพูดประโยคหนึ่งว่า “ไสย-
ศาสตร์เป็นศาสนาจำเป็น สำหรับคนปัญญาอ่อน”.
ใครปัญญาไม่อ่อนยกมือ? เอ้า, ไม่มีเลย ไสยศาสตร์เป็นสิ่ง
จำเป็นสำหรับคนปัญญาอ่อน ก็เป็นอันว่า ยังจะต้องมีไสย-
ศาสตร์กันไปก่อน, แล้วก็ช่วยปรับปรุง ๆ ให้เป็นไสยศาสตร์
ที่น้อยลง ๆ เป็นพุทธศาสตร์มากขึ้น.

เราเป็นพุทธบริษัท จดทะเบียนเป็นพุทธบริษัท
นั่นเป็นเรื่องจดทะเบียน เราเกิดมาจากมิตามารดาเป็นพุทธ-

บริษัท ก็ต้องลงทะเบียนเป็นพุทธบริษัท, ก็ต้องเป็นพุทธบริษัทกันเกือบทั้งประเทศไทยแหละ; แต่มันก็ยังเป็นไม่ได้ ออก จนกว่าจะละไฮยศาสตร์ได้หมด. เคียงวันเป็นแต่ทะเบียนกันก่อน เป็นพุทธบริษัทกันแต่ทะเบียนกันก่อน เพราะว่ายังละไม่ได้ จนกว่าเมื่อไรละไฮยศาสตร์ได้หมด ก็เป็นพุทธบริษัทเต็มเนื้อเต็มตัว.

เคียงวัน พุคตหรือไม่พุกต? พุทธสมาคมบางแห่งมีศาลพระภูมิบ่อยเรื่อย, พุกตหรือไม่พุกต? พุทธสมาคมบางแห่งมีศาลพระภูมิอันบ่อย. อย่าออกชื่อที่ไหนเดี๋ยวจะถูกคำ แต่เห็นมาหลายแห่งแล้ว ความรู้อยังไม่พอนี้.

เรื่อง ศาลพระภูมินั้นเป็นเรื่องของเก่า, มรดกเก่าแก่ของไฮยศาสตร์, สิ่งที่เขาเข้าใจไม่ได้, สิ่งที่เขา *เชื่อกันว่าเป็นเครื่องบันดาลอะไรได้* ก็คือศาลพระภูมิ. เมื่อหลายสิบปีมาแล้ว ศาลพระภูมิมีมาก แล้วศาลพระภูมิหมดไปๆเมื่อเราเป็นเด็ก ๆ ศาลพระภูมิก็น้อยมีใครให้วันักแล้วแหละ. แต่เคียงวันไม่รู้เป็นอย่างไร ศาลพระภูมิมันกลับมาอีก, แล้วก็ใหญ่กว่าเดิมด้วย มากด้วย สวยด้วย แพงด้วย. ที่บ้านใครเพิ่งตั้งศาลพระภูมิใหม่บ้าง? ยกมือชี้ ไม่มีก็ดี, ไม่มีก็ดี อัน

หนึ่งหลายร้อยบาทแล้วเท่านั้น. ฉะนั้นก็ว่าอย่ากลับมากก็ได้
ไสยศาสตร์ไม่ต้องกลับมากก็ได้, ให้เป็นพุทธศาสตร์มากขึ้น ๆ.

นี้ในสภาพปัจจุบัน เรายังมีปัญหาเรื่องไสยศาสตร์
ที่หมดไปไม่ได้ ฉะนั้นเราจึงทำให้เป็นพุทธศาสตร์ให้มาก
ขึ้น. ถ้าเราจะแขวนพระเครื่อง ก็แขวนให้เป็นพุทธศาสตร์,
ถ้าจะเข้าไปในโบสถ์ กราบพระพุทธรูป ก็จงกราบให้เป็น
พุทธศาสตร์, จะมีอะไร ๆ เกี่ยวกับพระศาสนาว่าดีวาราม
ก็ทำให้เป็นพุทธศาสตร์มากขึ้น ๆ เกิด. อย่าประมาท; นี้อย่า
ตายใจ; อย่าเพื่อตายใจ; เพราะว่ามันยังเป็นไสยศาสตร์อยู่
มาก. พยายามแก้ไขให้เป็นพุทธศาสตร์ แล้วก็จะเป็นผู้ที่ได้
รับประโยชน์ของพุทธศาสนา; เลิกกลัวอย่างงมงายเสียที่
ความขลาดกลัวอย่างงมงาย จนทำให้คนเป็นโรคประสาทนั้น
ก็ เลิกกลัวกันเสีย, พุทธบริษัทต้องไม่เป็นโรค-
ประสาท, คนไหนกำลังเป็นโรคประสาท คนนั้นก็ไม่ใช่
พุทธบริษัทเต็มตัว เพราะว่ามันมาจากความไม่มีเหตุผลมา
จากความกลัวแบบไสยศาสตร์ เขาจึงเป็นโรคประสาท.

ปรับปรุงไสยศาสตร์ มาเข้าหลักพุทธศาสตร์เสียก็ได้.

ฉะนั้นเราจะต้องปรับปรุงแหละ ไสยศาสตร์ใช้ได้ แต่คนบัญญัติอ่อน, คือสำหรับคนบัญญัติอ่อน. นี้เราจะเป็นคนบัญญัติอ่อนอยู่อย่างนั้นไม่ได้; ต้องปรับปรุง เกี่ยวกับพุทธศาสตร์ เกี่ยวกับไสยศาสตร์. ถ้าเราจะบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุด ก็อย่าบูชาอย่างไสยศาสตร์; เราบูชาด้วยความรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ หรือช่วยโลก ช่วยมนุษย์, เรารู้จัก เราขอบพระคุณ เราบูชา.

เช่นว่าจะบูชาพระพุทธรูปอย่างนี้ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์อะไรก็ได้ ที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สำหรับมนุษย์จริง เราก็บูชาได้, เราก็อ้อนวอนได้, อ้อนวอนว่าจะปฏิบัติตาม. อ้อนวอนพระพุทธร อ้อนวอนพระธรรม อ้อนวอนพระสงฆ์ ได้ ไม่เป็นไสยศาสตร์คอก ถ้าอ้อนวอนด้วยการสัญญาว่าจะปฏิบัติตาม, จะปฏิบัติตามให้ถูกต้องที่สุด. นี้ขออ้อนวอนอย่างนี้จะปฏิบัติตามพระธรรมคำสอน ของพระผู้มีพระภาคเจ้า สุดสติกำลัง; อ้อนวอนอย่างนี้ไม่เป็นไร ไม่ใช่

ไสยศาสตร์. ถ้าอ้อนวอนเอาทำไรเกินควร : ทำบุญบาท
หนึ่งเอาวิมานหลังหนึ่ง; นี้ไม่ได้, มันยิ่งกว่าไสยศาสตร์.
ฉะนั้นเราจะบูชา จะอ้อนวอนจะบวงสรวง อะไรก็ได้ แต่ก็
ต้องทำตามแบบของพุทธศาสตร์.

เราจะทำการ ล้างบาปก็ได้; คำว่า “ล้างบาป” นี้
ก็คือไม่ทำแหละ, ก็อรุจักบาป เกลียดบาป กลัวบาป ซัก
บาปออกไป; นี่คือล้างบาป. แต่ที่จะล้างบาปด้วยเอาน้ำ
มนต์มาพรมนี้ไม่ไหวดอก; ล้างบาปด้วยเอาน้ำมนต์มาพรมๆ
นั้น เป็นไสยศาสตร์เกินไสยศาสตร์. อย่ายอมให้ใครล้าง
บาปโดยวิธีนั้น มันเป็นไสยศาสตร์สุดเหวี่ยง. เราจะ
ล้างบาปโดย ชนิดที่อรุจักบาป แล้วเกลียดบาป แล้ว
ประกาศสงครามกับบาป, เราจะฆ่าบาป, เราจะทำลาย
ล้างบาป, อย่างนี้เรียกว่าเป็นการ ล้างบาป ตามแบบของ
ชาวพุทธ.

ใครยังถือฤกษ์ยามยกมือ? คงจะไม่กล้า, อายเขา
ไม่กล้ายกมือ. พุทธศาสนาก็มีฤกษ์ยาม เมื่อแน่ใจ ทำดี
ทำถูก แน่ใจ ทำดี ทำถูก; นั่นแหละคือฤกษ์ดี, แล้ว
จงทำเถอะเมื่อแน่ใจ; เมื่อมีสติปัญญาเพียงพอ รู้ว่านี่

ดีแล้ว ^๕นี้ถูกแล้ว ทำเถอะ. อย่างมันับชั่วโมง มันับนาที่
มันับดวงดาว มันับอะไรอยู่เลย; ถูกอย่างนั้นมันช่วยไม่ได้.
เรามี ถูกษ์ของพระพุทธเจ้า คือจิตมีปัญญา^๖รู้แน่ ว่า^๕
ถูกต้องแน่, นึกแน่, ^๕นี้ถูกต้องที่สุดแล้ว, แล้วก็ทำให้ถูก
ให้ตรงกับเวลาที่ควรจะทำ.

ในพุทธศาสนานี้ก็มีถูกษ์ดียามดี มีอะไรก็เหมือน
กัน ตามแบบของพุทธศาสตร์, คือมีสัมมาทิฏฐิถึงที่สุด
มีปัญญาถึงที่สุด, มีอะไรพร้อมถึงที่สุด แล้วก็ทำ แล้วก็
ได้ผลดีร้อยเปอร์เซ็นต์; ไม่ต้องคำนวณดวงดาว ดวงอาทิตย์
ดวงจันทร์. แบบนั้นมันไม่ใช่พุทธศาสตร์, มันเป็น
ไสยศาสตร์ที่กำลังเหลืออยู่, ไม่มีในพุทธศาสตร์ ไม่มีในวง
ของพุทธบริษัท.

ที่ว่าเราจะใช้อำนาจพุทธศาสตร์รักษาโรคภัยไข้
เจ็บ ก็ทำได้เหมือนกัน; แต่ไม่ใช่ไสยศาสตร์. ไสย-
ศาสตร์เขามีพิธีไสยศาสตร์รักษาโรคภัยไข้เจ็บ; เราก็มีวิธี
ของชาวพุทธที่จะรักษาโรคภัยไข้เจ็บ, คือเราจะต้องรู้จัก
พระคุณของพระพุทธเจ้าให้ถึงที่สุด, รู้จักพระคุณของ
พระธรรมให้ถึงที่สุด, รู้จักพระคุณของพระสงฆ์ให้ถึง

ที่สุด, แล้วบีติปราโมทย์ บีสัทธา สมธา อะไรก็เกิดขึ้น
แล้วมันก็ระงับโรคนัยไข้เจ็บได้ตามส่วน.

เดี๋ยวนี้เราจะรู้จักพระธรรมถึงที่สุดไม่ได้ เพราะ
เรายังเป็นคนธรรมดา. แต่ถ้าเราเป็นผู้บรรลุนิพพานแล้ว
รู้จักธรรมะดีแล้ว พอเอ่ยถึงพระคุณของพระพุทธ พระธรรม
พระสงฆ์ เราก็อึ้งมาก, มากจนโรคนัยไข้เจ็บหายไปหมด.
นี่เราเชื่อในพระบาลีที่ว่า พระอรหันต์องค์ใดองค์หนึ่งไม่
สบาย. พระพุทธเจ้าท่านก็ตรัสสั่งให้ พระอรหันต์หรือภิกษุ
อีกองค์หนึ่ง ไปแสดงโทษองค์ ๑ ประการให้ฟัง, คือไป
แสดงวิบัติทุกข์ ที่แท้จริง อย่างยิ่งให้ฟัง. นี่พระ, องค์
ที่เจ็บนั้นก็พอใจในวิบัติทุกข์นั้น; ความพอใจมีอำนาจสูง
จนระงับความเจ็บปวดให้หายไป. นี่เขาเรียกว่าพิริยสวด
โทษองค์ให้คนเจ็บฟัง แล้วคนเจ็บนั้นก็หาย.

อย่างนี้ไม่ใช่ไสยศาสตร์ แต่เป็นวิทยาศาสตร์
เพราะเขาสร้างความรู้สึกสูงสุดในจิตใจขึ้นมา ได้โรคนัย
ไข้เจ็บไป; แต่มันทำไม่ได้สำหรับคนธรรมดา ทำยากจะ
ได้ก็เพียงความเชื่อ. ถ้าเชื่อจริง โรคนัยไข้เจ็บมันก็บรรเทา;
และจะให้หายจริง เหมือนที่ว่าพระอรหันต์ท่านรู้เรื่องพรหม-

จรรย ูรู้เรื่องประพาศคัษทุคัษได้จรัจ แล้วก็ไล่โรคให้หายไ้
 หนีก็ไ้. ถ้าเราไม่อยู่ในระดับนั้น เราไ้แต่เชื่อว่า มันคง
 จะเป็นอย่างนั้น แล้วก็หายไ้บ้าง. แต่ถึงอย่างนั้นก็ต้ง
 เรียกว่า หายไ้ได้ด้วยอำนาจของสติปัญญาของความรู้
 หรืออำนาจของจิตที่เป็นสมาธิฐฐิ, จิตมีสมาธิฐฐิมาก
 ขึ้น ก็ไล่โรคภัยไข้เจ็บออกไปไ้.

ฉะนั้น พิศิรตองบางอย่างนั้น มีทั้งไสยศาสตร
 และทั้งพุทธศาสตร; ถ้าเป็น พุทธศาสตร จะเรียกว่า
 เป็นพิศิ ที่มาจากวิธี, วิธีถ้าเป็น ไสยศาสตร เราเรียกว่า
 พิศิรตอง; เพราะมันต้งเอาใบตองมาทำอะไรกันรกรุงรัง
 ไปหมด พิศิรตอง. ฉะนั้นยกไว้ให้ไสยศาสตร แต่ถ้า
 พุทธศาสตรไม่ต้งมีรตอง ไม่ต้งมีใบตองก็ไ้; เพราะ
 ทำด้วยจิตใจแจ่มแจ้งลึกซึ้ง สงบเย็น, แล้วก็แก้ไขกันใน
 ภายใน. สมาธิฐฐิเข้าไปแก้ไขมิจฉาธิฐฐิในภายใน
 เปลี่ยนสภาพของจิตใจเสียใหม่, เปลี่ยนสภาพสังขาร
 ร่างกายเสียใหม่ มันก็หายโรคไ้.

ฝ่ายพุทธศาสตร์แก้ปัญหาด้วยเหตุผล.

ฉะนั้นอย่างลัว ในฝ่ายพุทธศาสตร์เราก็มีวิธี, ใช้คำว่า วิธี ที่จะแก้ปัญหามากๆ อย่างทุกๆ ประการได้ ตามที่พวกไสยศาสตร์เขากระทำกัน. เขากระทำด้วยความมุ่งหมายอย่างไร, เราก็มีวิธีอย่างของเรา ที่จะทำให้ได้ผล ตามที่ต้องการได้เหมือนกัน.

ฉะนั้นเราจะบูชา จะอ้อนวอน จะล้างบาป หรือว่า จะรักษาโรค หรือจะทำอะไร ก็ตามเถอะ ให้ได้ผล ด้วยอำนาจของพระธรรม ด้วยอำนาจของปัญญา ด้วยอำนาจของพุทธศาสตร์ได้; แล้วอะไรๆ ที่เป็นเรื้องรังของไสยศาสตร์เหลือเชื่ออยู่ ริมสลักทิ้งไปเสีย สลักทิ้งไปเสีย : จังจกหักเล็กสะคั่งกันทีนะ. ยังเคยเห็นคนเป็นอันมาก พอจะออกไปไหน จะทำอะไร เสียงจังจกร้องจ๊อกๆ เขาก็หยุดเลย. เขาว่าจังจกหัก อย่างนี้ไม่ต้องมีในพวกเรา ถ้าจะหัก ก็ต้องคนมีสติปัญญาหัก.

ถ้าเหย^{๕๕}ชนมาบนเรือนไม่ต้องกลัว. บางคนต้องไป
 เอาพระมาสวดมนต์; เพราะกลัวเหย^{๕๕}ชนมาบนเรือน, เพราะ
 เหย^{๕๕}ไม่รู้อะไร มันขึ้นไปที่ไหนก็ได้. บางคนจับแกงเสี้ย
 ตีกว่ากระมัง; ถ้าว่ามันจะมากกว่าไสยศาสตร์ มันก็ควร
 จะเอามาแกงเสี้ย หรือว่าอะไรก็ตามเถอะ. ได้ยินได้เห็น
 บางคน ผังมันมาจับที่หลังคาน^{๕๕} แหม, เคียดร้อนเป็นการ
 ใหญ่; เห็นเป็นโชคร้าย, เห็นเป็นอะไรร้าย, เราควร
 จะถือว่า โอ, มันโชคดี ได้กินน้ำผึ้งโดยไม่ต้องเสียสตางค์
 ไม่ดีกว่าหรือ?

นี่ไสยศาสตร์ กับ พุทธศาสตร์ ควรจะปรับปรุง
 กันได้; เมื่อคนอื่นเขามีความกลัว เราไม่กลัว, คนอื่นเขา
 มีความทุกข์ เราไม่ทุกข์, เมื่อคนอื่นเขามีปัญหา. มีเรื่อง
 ยุ่งยากลำบาก เราไม่มี, อย่างนี้เรียกว่าเป็นพุทธบริษัท
 แล้วก็มีพุทธศาสตร์.

เอาละ, นี่ก็เรียกว่า พุทธศาสตร์เกิดขึ้นจากปัญญา,
 ไสยศาสตร์เกิดขึ้นจากความเชื่อ. นี่สรุปความแล้ว
 พุทธมาแต่ต้น^{๕๕}นี้ ไสยศาสตร์ก็มาจากความเชื่อ พุทธศาสตร์
 ก็มาจากปัญญา; เพราะฉะนั้นเป็นอันเดียวกันไม่ได้ ถ้าพูด

ถึงศักดิ์สิทธิ์ ใครจะเลือกเอาอย่างไร? ศักดิ์สิทธิ์ด้วยความเชื่อ กับศักดิ์สิทธิ์ด้วยปัญญา เราจะเอาอย่างไร.

เราไม่มีเสียเปรียบกันดอก; เราจะมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ : ศักดิ์สิทธิ์ของปัญญา หรือกฎของธรรมชาติเป็นหลัก. ฉะนั้น เราไม่ต้องอ้อนวอนอย่างขอทาน, เราไม่ต้องอ้อนวอนว่า พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ จงมาช่วยดอก. เราทำให้ดี ให้ถูก ให้นำช่วย; แล้วพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ช่วยทันที, ไม่ต้องอ้อนวอนว่าพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ จงมาช่วย. อย่างนั้นยังไม่ไหวดอก มันยังเป็นไสยศาสตร์อยู่; หรือจะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ชนิดไหนก็ตาม ถ้ามีความศักดิ์สิทธิ์ หรือช่วยผู้อื่นได้แล้ว ก็ไม่ต้องอ้อนวอนดอก. เราทำให้ถูกวิธีที่เขาจะช่วย แล้วเขาช่วยเอง; ถ้าต้องอ้อนวอนแล้วก็เหมือนกับว่าไปให้สินบน; มันไม่ใช่เรื่องที่ถูกต้อง.

ปฏิบัติตนตามวิธีพุทธศาสตร์ แล้วดับทุกข์ได้.

ฉะนั้น ขอให้ทุกคนทำตนให้เหมาะสม ตามวิธีทางพุทธศาสตร์ ที่จะให้พระพุทธช่วย พระธรรมช่วย

พระสงฆ์ช่วย สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายช่วย; เพราะว่าเราทำ
 ถูกกฎของธรรมชาติ ในทางที่จับทุกขเสียได้ โดยประการ
 ทั้งปวง. ทำตนให้ถูกต้องตามระเบียบของพุทธศาสตร์
 แล้วสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายจะมาระดมกันช่วย โดยที่ไม่
 ต้องไปจ้าง.

เดี๋ยวนี้อะไรนึกหนึ่งก็ต้องอันนอน โอ, ขอให้สิ่ง
 ศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายมาช่วยกูที; อย่างนี้มันไม่มีอะไรดี, มัน
 ไม่มีอะไรดีนี่. อะไรจะมาช่วย? ถ้าเราทำอะไรให้ถูกต้อง
 ให้ดีเถอะ สิ่งที่มาช่วยก็มาเอง, มาพร้อมกันหมดเลย.
 นี่จึงจะเป็นพุทธศาสตร์.

ฉะนั้นพุทธศาสตร์ไม่ต้องอันนอนให้ใครมาช่วย
 เราทำตัวให้เหมาะสม สำหรับสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะช่วย แล้วสิ่ง-
 ศักดิ์สิทธิ์ก็จะระดมกันมาช่วยอย่างถ้วน. ลูกเด็ก ๆ ไม่ต้องมี
 อะไรกลัว เหมือนที่เคยกลัวมาแต่ก่อน, เดี่ยวจะเป็นโรค
 ประสาท. ที่นี้จะไม่ใช่ไสยศาสตร์ จะเป็นโรคประสาท
 มันจะแรงกว่าไสยศาสตร์ไปเสียอีก ฉะนั้นถ้าใครเป็นโรค
 ประสาท แล้วต้องละอายเพื่อนให้มาก ๆ, ไม่ใช่พุทธบริษัท
 นะ ระวังเสีย หรือป้องกันเสีย อย่าให้ตกเป็นเหยื่อของโรค

ประสาท, ไม่ต้องไปหาหมอที่สราญรมย์; ผลของพุทธ-
ศาสนาจะต้องเป็นอย่างนี้.

พุทธบริษัทไม่มีความจำเป็นที่จะต้องถือไสยศาสตร์;
ถ้ายังไปพึ่งพาไสยศาสตร์อยู่ ก็คือความเป็นพุทธบริษัทยังไม่
สมบูรณ์. ถ้ามีความเป็นพุทธบริษัทสมบูรณ์ ไม่ต้อง
พึ่งไสยศาสตร์เลย. เกยวันเรายังทำไม่ได้ ยังต้องอาศัย
อยู่บ้าง ก็ต้องรีบทำ ให้มันดีขึ้น ๆ จนไม่ต้องอาศัย.

เกยวันถ้ายังมีสิ่งที่เรากลัว เราเข้าใจไม่ได้ เราก็
ยังกลัว ก็มีความคิดแบบไสยศาสตร์; เราก็ ไปศึกษาให้รู้
เสียว่าสิ่งนั้นคืออะไร? ความทุกข์คืออะไร? ที่เรียกกันว่า
โชคร้ายนั้นคืออะไร? ที่จริงมันก็เป็นเรื่องเด็ก ๆ ทั้งนั้นแหละ
เรื่องโชคดีโชคร้าย, เรื่องผีสาวเทวดา อะไรก็ตามนี้ มันเป็น
เรื่องที่ไม่รู้, แล้วก็ปัญหา ถ้ารู้แล้วมันก็คือธรรมชาติ
ธรรมดา; เราปฏิบัติให้ถูกต้องแล้วก็ไม่ทำอะไร.

ถ้าถึงคราวที่จะต้องตาย มันก็ตายแหละ มันช่วย
ไม่ได้หรอก. ถ้ามันมีเหตุปัจจัยที่จะต้องตาย มันก็ตายแหละ
ถ้าไม่ตายมันก็มีเหตุปัจจัยมันก็ไม่ตาย. ฉะนั้นเราอย่าไปกลัว
ว่ามันจะต้องตาย ไม่มีประโยชน์; ถ้าว่าไม่ต้องตาย เราก็จะ

ต้องคิดว่า มันเป็นอย่างนั้นเองบ้าง. อย่าไปตีใจ อย่าไป
 ติโลกอะไรให้มันเหนียว, อย่าตีใจ อย่าเสียใจ. ติใจจน
 โลกเต้านั้นเรียกว่าคนไม่รู้อะไร; คนที่เขารู้อะไรเขาไม่มีตีใจ
 อะไรจนโลกเต้านั้น; เพราะว่ามันเป็นอย่างนั้นเอง.

นี่ถ้าว่ามันสูญเสีย มันไม่ได้ ก็อย่าไปเศร้าสร้อย
 อย่าไปโศก อย่าไปกระโดดน้ำตาย มันเป็นอย่างนั้นเอง.
 ถ้าเราสอบไล่ได้ มันก็เป็นอย่างนั้นเอง; เพราะที่เรา
 เรียนดี เรียนจริง. ถ้าเราสอบไล่ไม่ได้มันก็อย่างนั้นเอง;
 เพราะที่เราเรียนไม่พอ มันมีเหตุปัจจัยอะไรมาแทรกแซง
 เราก็ก็น่าไม่ต้องเสียใจ. เราก็กังหนำทึ่งตาเรียนใหม่ให้มันพอ
 อย่างนี้เขาเรียกว่า เป็นคนคงที่. คงที่ความหมายแบบพระ
 อรหันต์ แปลว่า คงที่ ดายตัว; ไม่มีอะไรทำให้ดีใจ,
 ไม่มีอะไรทำให้เสียใจ, ไม่มีอะไรทำให้กลัวได้, ไม่มีอะไร
 มาทำให้หลงได้, เขาเป็นคนคงที่.

นั่นแหละ จุดมุ่งหมายของพุทธศาสตร์ จะเป็น
 คนคงที่ ไม่มี ความทุกข์ ไม่มี ความหวั่นไหว ก็ไม่อะไร
 มากกระตุ้นให้ลุกขึ้นกระโดดโลดเต้น, ไม่มี; แต่แล้วก็ไม่มี
 อะไรจะมาขู่ให้กลัว ให้นั่งร้องไห้อยู่ มันก็ไม่มีเหมือนกัน.

เราอยู่กันอย่างสบาย ๆ เป็นคนคงที่ มีปัญญาถูกต้องใน
 สิ่งทั้งปวงตามที่ เป็นจริง; ระบบนี้เราเรียกว่า ระบบพุทธ-
 ศาสตร์ อยู่เหนือปัญหาทั้งปวง, อยู่เหนือความทุกข์
 ทั้งปวง.

ฉะนั้น ดีแล้ว ออกสำหมาศึกษาธรรมะกัน มาถึงที่นี้
 ก็ขอให้ได้รับความรู้ธรรมะนั้น ชนิดที่เป็นพุทธศาสตร์ยิ่ง ๆ
 ขึ้นไป; แล้วจะมีประโยชน์แก่ความเป็นอยู่ของเรายิ่ง ๆ ขึ้น
 ไป, ยิ่ง ๆ ขึ้นไป จนเราจะเป็นผู้ที่ไม่มีความทุกข์เลย. ชีวิต
 ที่ไม่มีความทุกข์เลยนั้นแหละ คือความเป็นพุทธบริษัท.

เอาละ, การบรรยายนี้ก็สมควรแก่เวลาแล้ว. พุค
 เป็นเรื่องสุดท้ายของการบรรยายชุดนี้ เรื่องความเข้าใจผิด
 ที่เข้าใจผิดกันอยู่ ระหว่างพุทธศาสตร์กับไสยศาสตร์.

ขอให้นำไปศึกษาให้เข้าใจ ไปใช้ให้สำเร็จประโยชน์
 เป็นพุทธศาสตร์, มีพุทธศาสตร์, เป็นพุทธบริษัทยิ่ง ๆ
 ขึ้นไป ทุกทิพาราตรีกาล เทอญ.

บันทึกการจัดพิมพ์

หนังสือชุดลอยปทุมนี้ ได้รวบรวมธรรมบรรยายชุดลอยปทุมของท่านเจ้าคุณหลวงพ่อบุทธทาสภิกขุ แห่งสวนโมกขพลาราม ที่ได้บรรยายไว้ในกาลสมัยที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ อันเป็นธรรมบรรยายที่มีคุณค่าอย่างยิ่งสำหรับพุทธศาสนิกชนทั่วไป และเพื่อเป็นการสืบทอดพระธรรมคำสอนให้ถูกต้องและสมบูรณ์บริบูรณ์ จึงได้จัดพิมพ์จากต้นฉบับของธรรมทานมูลนิธิ

การจัดพิมพ์ในปีพุทธศักราช ๒๕๕๓ นี้ ธรรมสภาจัดพิมพ์เป็นธรรมสักการะในมงคลกาล ๑๐๐ ปี ท่านพุทธทาส พระพุทธศักราช ๒๕๕๔ อันเป็นการประกาศเกียรติคุณแห่งองค์บรรยายหนังสือชุดนี้

หนังสือชุด 'ลอยปทุม'

๑. เรื่อง ชีวิตเยือกเย็น	๒. เรื่อง เห็นธรรมชาติ
๓. เรื่อง พระธรรมคติ	๔. เรื่อง พบชีวิตจริง
๕. เรื่อง ธรรมโอสถ	๖. เรื่อง ธรรมะคู่ชีวิต
๗. เรื่อง เช่นนั่นเอง	๘. เรื่อง ความหลุดพ้น
๙. เรื่อง พรพระธรรม	๑๐. เรื่อง ศิลปแห่งชีวิต
๑๑. เรื่อง พระพุทธศาสนา	๑๒. เรื่อง บำเพ็ญบารมี

ฯลฯ

หนังสือชุดลอยปทุมนี้มีถึง ๓๐ เล่ม

ธรรมทานมูลนิธิและธรรมสภา จัดจัดพิมพ์ครบบริบูรณ์
ในมงคลกาล ๑๐๐ ปี ท่านพุทธทาส ในปีพระพุทธศักราช ๒๕๕๔

ธรรมสภาได้รวบรวมหนังสือและสื่อธรรมะ ไว้บริการท่านสาธุชน
จากสำนักพิมพ์และสำนักปฏิบัติธรรมทั่วประเทศ ท่านที่สนใจเลือกชมได้ที่

ศูนย์หนังสือพระพุทธศาสนา

เลขที่ ๒-๖ ถนนบรมราชชนนี เขตทวีวัฒนา กทม. ๑๐๑๗๐ โทร. ๘๘๘๗๙๕๐
ริมถนนบรมราชชนนี กิโลเมตรที่ ๑๖ ก่อนถึงพุทธมณฑลสถาน เพียง ๒ กิโลเมตร

โปรดช่วยสมทบค่าจัดพิมพ์เล่มละ ๑๐๐ บาท
กราบอนุโมทนาแก่ทุกท่านที่ร่วมสมทบทุนในการจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้